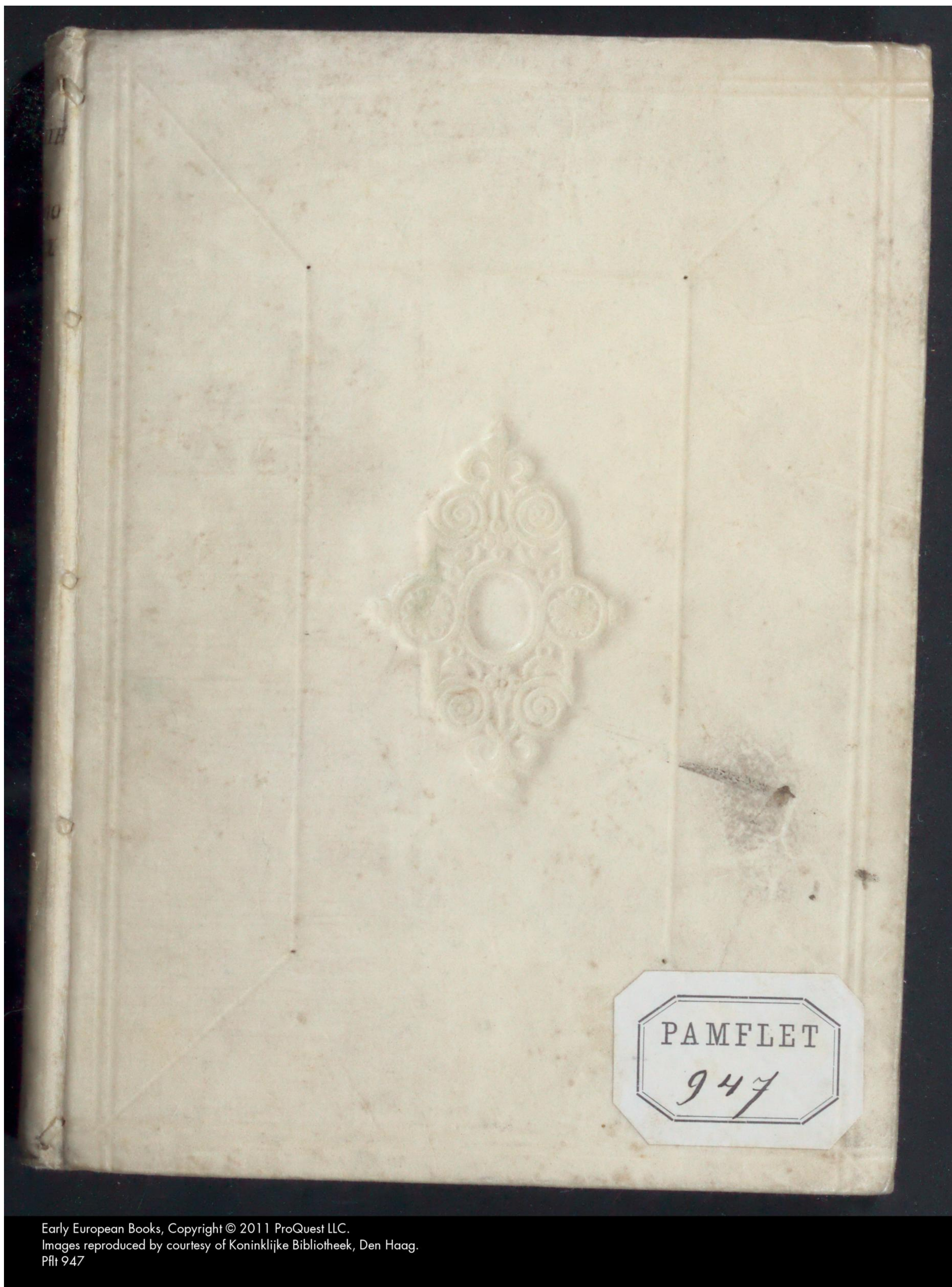

PAMFLET
947

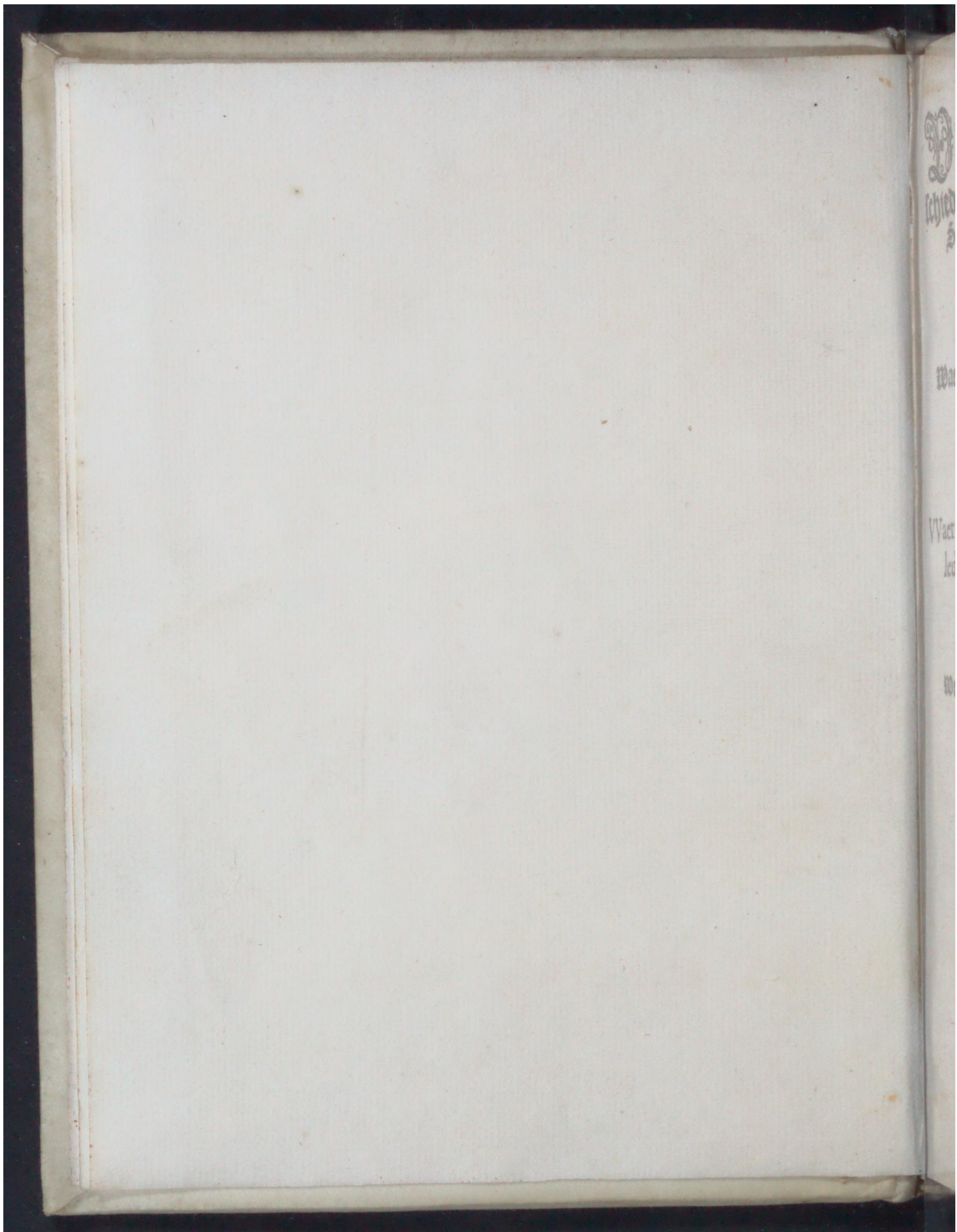

CORT-BEGRYP

Vande stucken der ghe-schiedenissen vā Antonio Perez/onlancx verdreven Secretaris vanden teghenwoordighen Coninck van Spangien / Philips de Twede:

Waerinne de Spaensche practijcken/tot een spiegel van alle menschen / nuttelick ende naecktelick ontdeckt werden.

VVaer uyt oock de gront ende eerste oorspronc der voorleden beroerte binnen SARAGOZA, hooftstadt van ARAGON, claerlicken te verstaen is.

Wt het Spaensch ghetoghen/ende ordentlick by een versamelt/door Ioost Byl. Met een summaris inhout aende cant/ten eynde toe.

Op een nieu herdruckt ende verbetert.

IN s'GRAVENHAGHE,
By Aelbrecht Heyndricxzoon.

ANNO M. D. XCVI.

AENDE HOOGE, WEL-GHEBOORNE, EDELE, ENDE vermoghende Heeren, mijn Heeren de Staten Generael der vereenichde Nederlantsche Provincien.

MIIN HEEREN, Also my voor eenige tijt in handen ghecomen zijn seeckere Schriftueren, uytghegaen onder den naem van *Raphael* ende *Azarias Peregrinos*, handelende vande vreemde ende vvonderbare geschiedenissen van *Antonio Perez*, voorgangẽ Secretaris vanden teghenvvoordighen Coninck van Spagnien, *Don Philips* de Tvvede, gheduerende derthiendhalf jaer, die hy onder den voorseyden Coninck ghevangen is ghevveest: so heb ick, die selve vvel doorsien ende herlesen hebbende, ende daer vele aenmerckelicke saken in bevindende, van vvegen mijner plicht daer ick V. G. eñ mijn Vaderlant mede verbonden ben, niet connen naelaten, een cort begrijp uyt het selve te maecken, eñ dat V.G. als dienende tot behoudenis der tegenvvoordiger Staet, ootmoedelick aen te dienen eñ toe te eyghenen. Te meerder overmits tvve poincten, daer het gheheele boeck van overvloeyt. Waer van het een is; Wat loon de voorseyde Coninck sijnẽ alderbestẽ vrienden geeft, ende die hem in alles niet als een afgod, maer meerder als God selfs gehoorsaem zijn ghevveest: om daer uyt af te meten, op vvat manieren hy

met ſijn vianden handelen ſoude , indien hy haerder machtich vvaer, daer-ſe God voor behoede. Ende om t'overvveghen, indien hy ſyn Conincklicke handt, ende Ridderlicke vvoord, tot menichmalen, beneffens hooge beloften van hem ghegeven, niet en ontſiet tegens te comen, eenen, ſynen alderbeſten, Catholijcken Dienaer eñ vrient ; die hem met goede toeſicht onvvaerdeerlicke proffyten dede ; ende hem alſoo ghemeyn vvas, als een vande voornaemſte Princen van Spanien, anders niet ſoeckende, als den ſelven nae de ellendighe ghevangenis van xij. jaren van eer, goet ende bloet te beroven: hoe veel te vveynigher hy hem ontſien ſoude, ſyne beloften te breecken; indien hy ſijne vyanden , die ſijne onbehoorlicke aenſlaghen manlick teghengheſtaen ende ghebroken hebben; ende in ſyne ende ſijns Raeds oogen, ſo erch als Turcken zijn ; ende byden vvelcken hy vele duyſent tonnen gouts ſchade reeckent, met diergelycke ſchriften, eden, ofte gouden hantſchoenen in eenen valſtrick vviſt te brenghen. Het tvvede is ; hoe dat hem de voorſeyde Coninck is draghende inde Privilegien van Landen ende lieden te behouden : het vvelck men nerghens beter uyt can leeren kennen, als uyt het deerlick ongeluck der Arragonnoiſen, 'tvvelck binnen Saragoza de hooftſtadt van Aragonien heel verſch , omtrent vier Iaren geleden, gebeurt is, VVelcke goede lieden hun conſciency voor God ende haren Coninck vvel meenden te voldoen, indien ſy

hare

hare Privilegien, onderling by hen ende haren Coninck ghesvvooren, manlick ende met aller macht, naer uyteysschen van haer ampt eñ plicht, sochten voor te staen, ende onvercort te bevvaren; als die by hare Nacomelinghen voor gheen meynedighe, ofte overtreders van hare vrijheden vvilden aenghesien vvesen: Dan hebben ocharmen met verlies van haer goet, bloet ende Privilegien gheleert, dat alsulcke maniere van ghetrouvvicheyt ende stantvasticheyt in so hooghen eeden, haren Coninck onaenghenaem is gevveest; vverdende over sulcx de hoochste persoon van haer Coninckrijck, die den Coninghen de Croon op het hooft set, Hooch-richter boven hem is, ende (naer d'oude insettinghe van dat ampt, ende ghebruyck van Aragonien) aen sijn hooger zijde sit eñ gaet, binnen tvvintich uyren, onvvetende vã sulcx, sonder forme van Iusticie, van t'leven ter doot ghebracht: ende ontellicke andere persoonen, Geestelicke ende Wereltlicke, van hooghen ende nederen State, ghevanghen. Dienende het selue tot een vvaerschouvvinghe allen den ghenen, die de Privilegien van haer Vaderlant soecken te beschermen, ende de ghevvonnen vrijheyt te behouden. Dese tvvee poincten sal ick vervolghens grondelick verhalen, ende uyt vele stucken, om beter ordening, corthe yt ende claerheyt te ghebruycken, op het bequaemste versamelen, eñ aen een setten: Hebbende tot dien eynde alles vvat ick van vvoorde overghesét heb, met een Nederlantsche

ſetter gheſchreven; ende de vercnuppingen ofte vercortingen, met Latijnſche letter onderſcheyden. In t'vvelck, ſoo ick of te lang, of te herd van vvoorden zijn ſal: bidde V.G ootmoedelick, het eene de omſtendeniſſen der ſaken; het ander mijne ſlaperighe morghen-uyren, (alſoo my van vveghen mijns ampts qualick andere tijdt overgheloopen is,) te vvillen toeſchrijven. Hiermede V.G. vvenſchende een gheluckighe voortganck van regeringhe, ende heylſame overvvinninghe vanden alghemeynen vyant.

In s'Graven Haghe deſen 15en. Decemb 1595.

V.G.

Gantſch ootmoedich ende onderdanich dienaer.

Iooſt Byl.

IN COMMENDATIONEM LIBRI ANTONII PEREZII: ad Iberum.

NVdis cùm rationibus dolosas
Belgæ rejiciunt Ibere technas,
Queis pacem struis, & jugum nefandum:
Vmbras candida dicis esse verba.
At heus, ne Batavo fidem, ast Ibero
Huic scriptori habeas Ibere, Iberum
Per Regem rogo; Sic videbis umbris
Et larvis tegier tuas loquelas,
Vt trudas Stygias viros ad umbras,
Vmbris quos miseris tuis inumbras.
Vmbræ & cum valeant nocere tantùm;
Prudens, corpora qui repellet ipsa.
Ingens gratia sed tibi PEREZI,
Vmbris abstuleris quòd ultor umbras,
Notæ umbræ ut noceant, leves ut umbræ.

I. Bilius.

VVaerſchouvvinghe voor den Leſer.

GOetvvillighe Leſer, Alſoo ick om u de meyninghe van t'originale Spaenſche boeck grondelick te doen verſtaen, deſe manier van doen heb moeten ghebruycken; eñ dan t'achterſte, dan t'voorſte, ende dan t'middelſte voornemen; ende een andermael t'gheen dat aende cant ſtont: Soo vvil ick u vvel voorder vvaerſchouvven, vande teyckenen die ick hier in ghebruyct heb. De Nederlantſche letter is den text vanden Autoor. De Romeynſche letter is mijn vercnuppinghe ende vercortinghe. Tghetal aende cant, beteeckent de zijden in Spaenſch, indien u den Text ſal ghelieven na te ſien. L. beteyckent lager. H. beteyckent hooger. A. C. beteyckent aende cant. Ende deſe nieuvve vercortinghen aende cant, heb ick tot uvven voordeel ghemaeckt, om den gheheelen ſin vant boeck in tvve uyren te connen begrijpen. VVelcken arbeyt u in danck ſal believen te nemen, om een andermael dierghelijcke vverck door dien te ghenieten *Vaert vvel.*

CORT-BEGRYP VANDE GHESCHIEDE-nissen van Antonio Perez.

NAdient oock bydē Heydenen voor een deuchde pleeg geacht te zijn, de verdrevenen eñ vreemdelinghen te recht te stieren, ende te vertalen: overmits niemant verseeckert is geen Vreemdelinck te sullē vverden, ende vvy alle de vvanckelbaerheyt der Fortuyne onderworpen zijn: So hoop ick, dat my niemant, die een Liefhebber van't Vaderlant zy, dese mijne vertalinge voor ongoet afnemen sal: alsoo die selve tot behulp vande *Peregrinos* eñ Ballingen? eñ tot nut van't Vaderlant geschiet is. Als oock dat niemant de maniere van dien voor onbehoorlick achten sal. Want also ick gemerct heb uyt het boeck vande *Peregrinos*, dat sy te nauwer noot uyt een Lant ontcomen zijn, daer t'vier noch roockt, ende 'tyser noch heet is: ende dat sy door vreese van dien, hen selvē naulicx verseeckert vindende, al stamelende spreken, eñ haren noot niet als by stucken en derven clagē, ende de vvaerheyt by artijckelen hier eñ daer by brengē: (gelijck sulcx blijckt uyt de Voor-reden, alvvaer Raphael seyt: **Want de vreese der teghenwoordiger tijden comt so wijt / datmē niet en mach schrijven noch spreeckē dan al stamelende / dē natuerlickē aedem verrort ende verbaert zijnde / oock den bedruckten om hare clachten te doen: hoe veel te meer den vryen menschē om waerheden te verhalen. Eñ inde 23. zijde: Want ick met der waerheyt bevestige / dat ic meer sorgs draeg om de secreten te verswijgen / die ick gheweten heb / als om die te seggen: want tot het seggen treckt my de waerheyt: eñ tot het verswijgen port my trespect der gener die noch leven / ende de qualiteyt der saecken.**) Soo heeft my goet gedocht, aenghesien vvy hier in een vrye Republijck zijn, de verspreyde eñ verdonckerde vvaerheyt by een te soecken, ende aen een te cnoopen: eñ van veel verscheydē stucken een ordentlick boeck te maken, om der verdrevenen mening door dien claerder eñ corter voor te dragen, ende ons te nutte te maecken. Sulcx dan doende, sal ick eerst beginnen vanden genen daer dese Schrifturen vande *Peregrinos* van handelen.

IS dan te vveten, dat Antonio Perez een Aragonnois van ghe- 29
boren is / wiens Groot-vader Bartholomeus Perez van L.
Vaders ende Grootvaders/ghesproten upt Monreal in Aragon/
Secretaris was vande Inquisitie/ ē heeft in dien Staet gehout
zijnde/gheleeft ende gestorven: ē diens oom was Secretaris van 30
de Inquisitie generael. Ē Hieronimus Perez Garcia/oom over
Gonsalo Perez/was Secretaris vā vrou Leonora/ Coninginne
van Vranckrijck/ende Ridder vander Orden van S^t. Jacob. Ē
Gonsalo Perez soon ende neef van hen beyden/was eenich Secre-
taris van State van Coninc Philips de Tweede / den welckē hy/ 361
mitsgaders den Keyser Carolo de Vijfde/veertich jaren lanck ge-
dient heeft. Ende diens soon Ant. Perez (daermen hier van schrijft,)
heeft hem nu byde dertich jaren gedient/in't Offici sijns Vaders/
zijnde eerstmael in s'Coninckx Hove gecomen/ niet door indringen
van zijnē vader/maer door bevel des Coninckx/verlatēde t'vervolg
van sijne studeringhen. Boven dese diensten vande Voorouderen
van Ant. Perez/is te bemercken/dat de diensten vande Grootva- 386
ders van Donna Joanna Coello/huysvrouwe van Perez/seer ge-
denckwaerdich zijn: want hare Grootvaders/van vaders ē moe-
ders wegen/waren harē Coninck so getrou/dat sy ten tijden van-
de Communeros (die hen teghens den Coningen verbonden
hadden) vanden selven vervolght werden/ē hare huysen ter neer
gheworpen/ende met zout ghesaeyt/om dat sy de ghetrouwicheyt
van haren Coninck volgden. Waer vā oock huyden getuygen zijn
die't ghesien hebben: sulcx dat sy haer cleyne kinderkens in velt-
horden na Burgos op mosten sendē/om ten minsten die lieve pan-
den van alsulcken stoornis ende perijckel te bevrijen. In vvelcker 368
voeghen hy nu ghedient heeft, ende met welcker voldoeninghe
des Coninckx/ende van eenen yeghelicken/ dat laet hy staen op het
alghemeyne oordeel: ende van sulcx had hy de alderbestendichste
ē wettelickste getuygenissen vanden Coninck/ die eenich Vassael
van sijnen doen in vele hondert Jaeren mach ghehadt hebben.
Blijct oock vvel, dat hy den Coninc meer als ordinaris dien-
sten heeft ghedaen, om dat het zijne Ma. goet gedocht heeft/hem
eenige extraordinaris weldaden te bewijsen/ē onder anderē hem
t'Offici vanden Secretaris Diego de Vergas/vercnupt aent sijne
(twelck vanden ghehelen Staet was/) by te voegen. So als daer
na eenige reformatie van't Offici vā Vergas over quam/ ē sijne
Ma. van meeninge veranderde/woude hy dat Perez in sijn Offici
van State bleef/ende dat hem t'Secretarischap van Cayas daer 363
toegevoegt werde. Datmen hem noch beneven dien alle provisien
ende consultatien van Officien ē Ampten van oorloge byvoegde.
Oock selfs beloofden hem de Cardinael vā Toledo ende de Prin-
cesse van Eboli/uyt naem van zijne Ma. 4000. Ducaten 'siaers:
Aenbiedende de selve haer eyghen persoon om borghe daer voor te

wor-

De voorouderen van An. Perez waren Aragonnoisen van geboorte, ende meest Secretarisen.

ende de Voorouderē sijnder huysvrouwe, waren de Croone vā Spangiē seer getrou.

Hy selfs, doet den Coninc groote diensten in sijn Secretarischap:

niet sonder vergeldinghe van dien.

worden/ seggende dat sy sulcx deden ende seyden uyt bevel vā syne Ma. waer van hy schriften van zijne Ma. hant ghehadt heeft: als oock vande voorseyde personagien. Van ghelijcken had hy hem ghegheven het Protonotarischap van Sicilien/ het welck in coop meer als twaelff duysent Ducaten weert gheweest is: eñ sulcx we consideratie van eenighe duysent Ducaten / by Perez in seeckeren dienst van sijne Ma. verschoten.

Dit heb ick verhaelt, op datmen sien soude, in hoe hoogen Staet eñ gratie hy byden Coninck , soo om sijn voorouders; als eyghen diensten gevveest is: ende hoe ellendelic hem ten laetsten alle sijne trouvve diensten vanden Coninck geloont zijn; insonderheyt de ghetrouvve vvaerschouvvingen die hy den Coninc gaf, vande heymelicke aenslagen van Escovedo, van vviens doot hy (om sijns heeren ende meesters Staet ende hoocheyt te verseeckeren,) door s'Conincx bevel, beleyder vvas. Wiens bloet nochtans de Coninc, om sijn eygen schande te bedecken, (overmits Escovedo moordadelick ende sonder form van Iustitie omgebrocht vverde,) met het goet eñ bloet van desen Perez heeft vvillen uytvvisschen eñ versoenen: niet teghenstaende sijn eygen hant, vvaer mede hy sulcx gheboden hadde. Om tvvelck grondelic te verstaen, ick de Historie vvat hoogher sal verhalen.

Is alleen qualick [ve]rgolden, inde trouwicheyt ghethoo[n]e inde aenslaghen van Escovedo te ontdecken.

332 Is derhalven te weten/ dat Don Juan/ broeder vā sijn Majesteyt/ om dat hy van so edelen natuer ende gheest was/ eñ van, soo grooten hoop/ tot den dienst ende rust van sijne Ma. en tot de welvaert van sijne Conincrijcken: sijne Ma. altijts begeerde ende versorgde/ hem welgesinde eñ vrome Dienaers te geven/ ghelijck als sulcx voor de Werelt bekent is. Onder andere persoonē so gafmen hem/ gheduerende de Oorloogh van Grenaden/ in't leven vanden Prins Ruygomez de Sylva/ door middelinghe eñ raet des selven tot Secretaris eenen ghenaemt Juan de Soto / die eertijdts Secretaris was gheweest van't Conincktrijck van Napels: eñ voorwaer een man was/ voor alsulckē dienst/ insonderheyt tot Secretaris van saecken eñ provisien van Oorloghe / van grooter dienst ende ervarenheyt. In die selve oorloge diende hy seer wel/ eñ sijne cloeckheyt dede groot voordeel/ eñ midtsdien vercreech hy de gracie van Don Jan upter matē seer. Ende dit selve veroorsaecte by eenighe grooter Raetsheeren eenige omsicht ofte nadencken: ende insonderheyt byden Prins Ruygomez/ om dat hy gewaer worde/ dat de natuer van Soto tot nieuwicheden eñ groote dingen gheneghen was: ende om dat hy de ghene was gheweest/ die hem vergoet eñ voorgeset hadde. Ende seyde derhalven Ruygomez teghen A. Perez/ datmen de minnemoeder wel most purgerē: also hy hem

ten tijde van Don Ian d'Austria,

die eenen Ian de Soto tot Secretaris hadde,

wiens natuer tot groote dinghen gheneghen was,

 van-

vanden jmborst van Don Juan liet voorstaen / dat het eer by de quade melck/ende quaden raedt toecomen soude/dat Don Jan in sijn saecken niet heel vast soude gaen/als by ghebreck van goeder aert. Ende waerschoude voort A. Perez/ende Jan Escovedo/ gelijck als sijne vertrouden/ende vrienden van Jan de Soto:(als die hem oock eensdeels tot den selven dienst gheholpen hadden:) dat sy Jan de Soto eenige waerschouwinge mosten gheven/ ende een gebit in den mont werpen/om hem in sijn manieré van doen wat te matigen. Na dat de oorlоogh van Grenaden geeyndicht was/ ghevielt dat Don Jan nae Italien tooch voor Admirael vander Zee/ nemende Jan de Soto met hem / inden selfden dienst van Secretaris / sulcx dat de gratie eñ vertouwinge van Don Jan tegens den voorseydé Soto dagelicx vermeerde. Gedurende dese tijt ende de glorieuse aenslagen ende strijden die Don Jan dede eñ won/welcke kenlick zijn voor al de werelt/soo gebiel den aenslach van Tunis. Hier is wel te letten/datmen ordening sond aen Don Jan/(naer vele raetslagen ende communicatie vanden Rade van State/eñ van de Raeden van Don Jan/ die daer self niet teghenwoordich en was/gelijckelic over een stemméde/)dat hy de Stadt van Tunes soude ontvesten/om groote eñ behoorlicke Reden ten dienst van sijne Ma. hier onnoodich te verhalen: waer van noch eenighe persoonen kennis mogen hebben/ die noch in t'leven zijn/ eñ die mael Radé waeré van Don Jan: eñ de dagelicksche boecké eñ schriften van A. Perez. Eñ hoewel de Heer Don-Jan dese or- L.
donnantie ontfingh: so werde nochtans de Stadt ende 't Rijck van Tunes gehand-haeft/ende men maeckten't sterck / stellende daer in vande beste macht van hoofden/geschut/ende alle andere nootsaeckelicke dingé/van gants Italien: ten eynde/(naer datmé verstaen conde) ende met opset/om deselve Stadt/door den raedt van Jan de Soto/voor den Heer Don Jan onder te houden. Ende te deser oorsaecke verbleeft/datmen de Stadt niet en plonderde/ende Don Jan verloor een groote somme gelts van't deel twelck hem als Generael toequam.

ende om sijnen Heer ende Meester Don-Jan tot eenige hooc-heyt te brenghen.

Hier en boven dedemen groote neerstichept by den Paus Pio Quinto/sonder sijn Ma. daer van te berichté/dat hy by sijne Ma. woude middelen/dat hy voor goet hiel/datmen dé Heer Don-Jan den naem van Coninck van Tunis gonde: ghelijck als sulcx by sijne Ma. bearbeyt werde/doort middel vanden Gesant van sijne Heylichept. Ende was de toeganck van dese middelinge licht by sijn Ma. om dat dese Gesant de voornaemste aẽdrijver vande Ligue(waer van Don Jan Generael was)ghewεest hadde: ende na die selve de glorieuse uytcomst vanden strijdt ende victorie ter Zee gevolgt was/welcke de Paus met sijne heylichept ende yver voorseyde: na demael hy te vooren ghesept hadde/ Laetse strijden/want sy sullen de overhandt behouden: ghelijck daer na ghebeurde. Sijn Ma. en liet desé begeerte niet toe/om behoorlicke redenen/die selve

ende tot het Coninc-rijck van Tunes, door 'sPaus middelinghe te verheffen.

Twelck den Coninc van Spangien, (om sijne monarchie te vervorderen) gheensins en behaegde.

alleg-

afleggende met ghevoeglicke ende aenghename woorden voor de liefde/die sijn Heylichheyt sijnen broeder thoonde.

Van dien tijdt af gheraecte men in een groot achterdencken eñ sorg vande saecken van Don Jan/ eñ vande persoon van Jan de Soto/wiens ghemoet men merckte nae groote dingen te haecken/ ende dat desen dienst des Paus door sijnen raedt ende belept was beneersticht: want hy d'oude macht vande Cartaginenser / ende het bloeyende rijck vã die Croon seer veel inde mont ende inde gedachten hadde. Sijne Ma. werde particulierlicker gewaerschout door An. Perez ende Escovedo/ dan sy te vooren ghedaen hadden/ vande schade die't hen dochte/dat uyt het gheselschap van Jan de Soto by sijnen broeder metter tijdt mochte rijsen: want sy boven dese particuliere saeck oock in't ommegaen eñ in private communicatien hooghe eñ diepe ghedachten in Jan de Soto bemerckten: oock streecken ende discoursen/ die aende zijde eñ inden raede van Don Jan/ende tot dienst van sijne Ma. ende rust vã sijne Staten ende rijcken/ niet wel en pasten. Ende als men nu Jan de Soto metter tijt beter beproefde/ eñ waerschouwinghe van eenighe andere Dienaers ontfinck van sijne voortganghen:so werdent voor goet aenghesien/hem vanden Heer Don Jan af te scheyden : ofte hem eenen medegesel te geven/die sijne humeurẽ matichde. Doch mostmen tot sulcx eenigen treck ende cloeckheyt ghebruycken/om den Heer Don Jan daer geen weersmaeck in te doen crijgẽ. Eyndelick werden t'besloten behoorlick te zijn / dat alsoo men Jan de Soto niet met eene mael vanden dienst vanden Heer Don Jan conde afscheyden/sonder sijn mishaghen/ men hem niettemin met eenẽ vertrouder Secretaris moste versien. Eñ hier toe ghebruyctemẽ tot een vond/dat Jan de Soto voor generael adminunitimeester vande Vloot dienen soude/ende Jan Escovedo voor Secretaris: ghelijck wt de papieren van A. Perez sal blijcken.

VVerde derhalven Soto, op naerder beproevinghe ende advertentie,

vanden Heer Don Ioan afghescheyden,

Alsoo werde Jan Escovedo tot desen dienst afgesonden / met eenighe gonsten ende weldaden van sijn Ma. met particuliere ordening ende advertenti vande saeck ende t'werck/waerom men sijne persoon tot dien dienst/ende om by den Heer Don-Jan te wesen/ uytcoos. Escovedo begon metten eersten tot vergenoegen van sijn Ma. te dienen: Maer by verloop des tijts liet het hem aensien/dat hy niet alleen het eynt niet en voldede/ waeromme hy was gesonden/maer dat hem de voeten ende t'hert verhieven/ gelijck Jan de Soto: ende dat hy hem op hooger pat stelde/ende van noch grooter hindernissen. Eñ men wist in't particulier datmen binnen Romen heymelick verstant begost te houden / om eenighen hooghen Staet eñ verheffinge voor den Heer Don Jan te becomen/sonder sijn Ma. sulcx aen te dienen: ghelijck als blijckt wt eenighe vande papierẽ/oock billetten ende schriften/gepresenteert tot de bescherminghe van Ant. Perez.

ende Escovedo in sijn plaets ghesonden.

Escovedo diende eerst met ghenoegen des Coninex:

Maer daer nae ginck hy de ganghen van Soto, ende hout heymelick verstant binnen Romen.

Hierentusschen gebiel de resolutie die sijn Majest. nam/ om den

Heer Don Jan in Neerlandt te senden: het welck sijn Hoocheyt met grooter eñ vlijtigher gehoorsaemheyt toeliet: Ende sont Jan Escovedo in dese ghelegentheyt/ van Italien af na Spangien/ om de saecken belanghende alsulcken Gouverneurschap ende reyse te vervorderen.

So als Escovedo te Hove was/ in dese Commissie/ soo liet des Paus Gesant A. Perez eens onder anderen weten/ dat sy malcanderen mosten spreken. Ant. Perez ginck om te sien wat sijn begeeren was. Ende nae dat sy in't heymelick vertoghen waren/ ende de voorsz. Gesant Ant. Perez het secreet hoochlick bevolen hadde/ seyde hy tot hem. Wie is hier eenen Escoveda? Antho. Perez antwoorde hem/ dat het most wesen de Secretaris Jan Escovedo. Des Paus Gesant seyde: Het is de selfde. Ick heb eenen brief van sijn Heylicheyt ontfangen/ met eenen gecijfferden/ eñ t'inhout van dien is/ dat ick by sijne Ma. eenen dienst doen soude/ voor dē Heer Don Jan/ in forme ende voegen/ als Jan de Escovedo sulcx van my begeeren soude: te dien eynde/ dat sijne Ma. voor goet houde/ datmen den aenslach op Engelant maecke/ ende dat de Heer Don Jan met dat Coninckrijck versien werde. Eñ begeerde de voorsz Gesant op Ant. Perez/ dat hy het stuck van die Communicatie secreet wilde houden/ noopende het heymelick verstant vandē Heer Don Jan met sijne Heylicheyt. Want men moet weten/ datmen door brieven vanden Commandeur Mayor van Castilien/ Don Jan de Cuñiga/ alreede eenige consthap hadde over dit gaen ende comen van Escovedo binnen Romen: ende dat hy/ hoewel hy de open naem ghebruyckte van sijne Commissien/ verstant ende gemeynschap hiel met sommighe particuliere persoonen/ sonder dat de Coninck den text van dien wiste. Keerende ten propooste/ Als A. Perez sijn Gesprect met den voorsz Gesant geeyndicht hadde: diende hy sijn Ma. aen t'gunt hy met hem hadde gehandelt. Vant welcke sijn Ma. groote swaricheyt ontfinck/ ende een seer quaet achterdencken: om dat het beneffens t'gene quam/ datmen van't gaen ende comen van Escovedo binnen Romen ghesept heeft/ sonder dat sijne Ma. de particuliere verborgentheyt van dien wiste/ also hem dochte/ dat dit gebroet uyt redē vant voorgaende spruyten moste. Ende van ghelijcken/ om dat hy door andere stoutichheden ende licentien vā Escovedo in sijn ommegaen hadde beginnen te verstaen/ dat de verkiesinghe van Escovedo niet seeckerder en was by den Heer Don Jan/ als de verkiesinghe van Jan de Soto gheweest hadde.

Naer datmen wel overleyt hadde/ in welcker voegen men hem in desen handel best soude draghen/ met een aengename antwoort op den dienst eñ middelinge van sijn Heylicheyt/ ende sonder misvertroostinge vanden H. Don Jan/ ende sonder Escovedo eenich quaet vermoeden te geven/ van datmen dese materie was comen te wetē/ sonder die selve sijne Ma. eerst aen te geven: So docht het sijn

om sijnen Heer ende Meester Don Ian,

door middelinge des Paus, aende Croone van Engelandt te helpen.

ſijn Ma. goet te zijn/dat Ant. Perez Eſcovedo eens als't wel ſlaeg-de/ſoude ſegghen/'tgeen dat hy met den Geſant geſprocken hadde/ op dat hem Eſcovedo niet en ontſtelde. Ant. Perez dede het/het be-ſte dat hem mogelic was/ten opſicht van Eſcovedo/ ende om ſijn ghemoet ende ganghen te ontdecken: eñ ſy overquamen onder hen tween/(Eſcovedo ende Perez) datmen dē voorſ. Geſant ſoude on-derrichten/in welcker voeghen hy den voorſ. dienſt by ſijne Ma. doen ſoude.

De Geſant dede dē dienſt/ende ſijne Ma. antwoorde hem danc-baerlicken/hem gelatende als of hy de goede wil eñ ſorgh van ſijne Hey. tot het welvaren van ſijnen broeder/ ſeer hooch achte: blijvē-de nochtans ſijne Ma. voor die ſaeck grootelicx becommert.

Dan dat ſelve en be-haechde den Coninc oock niet, al waſt ſchoon buyten ſijn ſchade.

Terwijl de ſaecken aldus ſtonden/ſo quam Don Jan met twee Galeyen in Spangien/boven datmen hem geſchreven hadde/dat hy geenſins comē en ſoude/dan dat hy van Italien af ſijn reys op Neerlant ſoude nemen. Als hy te hove gecomen was/vertelde hem Ant. Perez eñ Eſcovedo alles watter om ginc/ ende men begon te arbeydē in ſijne Inſtructiē/dienende tot de reyſe eñ Gouverneur-ſchap van Vlaenderen. Eñ het docht ſijne Ma. goet/ (ſiende de be-geerte die ſijn broeder op Engelant hadde/eñ om hem tot die reyſe moet te geven/eñ hem diſpooſter te ſenden om dē Vrede-handel te maecken:) Dat hy hem goedē hoop gave/dat/ſo wanneer de ſaec-ken van Vlaenderen hun vervoegden na den regel eñ ordening by ſijne Ma. beſloten: eñ de Staten toelieten/dat het vreemde Crijgſ-volck 'twelck van daen trecken ſoude / vertoogh over Zee: ſijne Mat. alſdan wel te wille zijn ſoude/dat hy met het voorſeyde volc dien tocht dede.

Terwijlen coēt Don Ian in Spangien,

ende vertreckt met goeden hoop vanden Engelantſchen aen-ſlach,

Alſo tooch ſijn Hoocheyt nae Neerlant/gelijc al de werelt bekēt is/waer in vervolgde het geen men weet. Van't vervolg dienende tot deſen propooſte/ſalmen alleen ſeggen 'tgeen nootſaeckelick is.

nae Neerlant, om de Pacificatie te maken,

De Staten en quamen daer niet in over een/ dat het vreemde volc/het welck vertrecken moſt/over Zee ſoude trecken: ende alſo bleef 'tvervolg vanden Engelantſchē tocht by ſulcke gelegentheyt achter wegen. Ja veel eer begonnen hē de Staten te altereren/van dat ſy ſagen/dat het middel vant verdrach eñ verſoeninghe 'twelc ſijn Ma. hadde ghethoont te willen bewijſen / na de middelen der wapenen eñ ſtraffichept/niet en verlogde: dan datmen het vreem-de Crijgs-volck ginck onderhouden.

welcke door't onder houden van't vreem de Crijgſ-volck miſ-luckte,

Tſchijnt wel/dat ſy na deſen van Vlaenderen af wederkeerden tot het heymelic verſtant ende middel van ſijne Heylicheyt/ſonder ſijn Ma. daer van te berichten: ten eynde deſen aenſlach door ſijne gonſt mocht beſtiert worden/ſiende dat die ſelve verviel door den middel/waer door ſijne Ma. toegijelaten hadde die ſelve te vervol-gē. Want des Paus Geſant liet A. Perez in deſer gelegentheyt an-dermalen ſeggen/dat hy hem begeerde te ſpreecken. A. Perez ginc tot hem/ende ſeyde hem de voorſeyde Gheſant/ dat hy eenen brief

Hier door keert men andermael tot den Paus,

van

van Romen hadde ontfangen/inden welckē men hem liet weten/ dat aldaer eenen anderen brief van Don Jan in cijffer ghecomen was/op den aenslach van Engelandt/versoeckende daer toe gunst aen sijn Heylicheyt van een persoon /bullen/brievē eñ gelt: Eñ dat men hem oock een persoon ghesonden hadde met alle den aenleef. (Ja oock met de beleeninge vant Coninckrijck inde persoon van Don Jan/ghelijck men daer nae quam te weten.) a. c

die Don Ian bystaet met gelt, bullen ende brieven: jae selfs de beleninge van Engelāt sent: vercoopende also den pels vanden wolf, die noch ongevangen is.

Dit wel verstaen zijnde van Perez/verwittichde hy sijne Ma. terstont van't selve/op dat hy inde voorhael mocht wesen/als hem de voorseyde Ghesant quam te spreecken. De Gesant sprack den Coninck aen/in dier voegen als voorseyt is: verswijgende niettemin de neersticheyt diemen met sijne Heylicheyt / van Vlaenderen af/ voor den Heer Don Jan ghedaen hadde. Waer op sijn Mat. antwoorde/datmē op dese saeck seer wel most letten/ende sien hoemē die aengreep: datse alsulcx waer / datmen daer mede ten goeden eynde mochte gheraecken: ende dat het langhe gheleden was/dat hy gheen brieven van sijnen broeder en hadde ontfangen: ende dat hy niet en wist / hoe de saecken herwaerts of derwaerts tot desen proposte stondē. Sijn Ma. liet dē H^r. Don Jan hier van de wete doen: ende A. Perez schreef privatelic aen zijn Hoocheyt eñ aen Escovedo/haer verwittighende hoe de saeck met den Ghesant afgeloopen was: ende berispende Escovedo van dat hy sijne Ma. dese materie niet te kennen ghegheven hadde: eñ dat hy't inde beste von hadde geslaegē/die hy conde. Doch so was dese private correspondentie van Perez alsoo gestelt/dat hy voor sijnen Coninc niet een dinck verborghen en hiel / ja thoonde hem alles wat sy aen hem schreven/oock de minuten van sijn eygen papieren ende antwoorden/ende sijn Ma. sachse ende beterdese met zijn Coninclicke hant. Van al 'twelcke ende vande particuliere woordē kennisse is door een minute van Ant. Perez/num 42. Inde welcke hy sijne Maiest. aen dient 'tgeen hy met den Gesant versproocken hadde. Eñ noch door een andere minute van brievē van Ant. Perez/ voor dē Heer Don Jan/ende voor Escovedo/ vanden 7. April 1577. geglosee rt met de handt van sijne Ma. welcke van alle dese materien handelen/door de welcke men van ghelijcken sien sal de berispinghe van Ant. Perez aen Escovedo/hier vooren gheseyt. Ende door eenen brief van Escovedo vanden 29. May 77. salmē sijne antwoort sien op sodanighe berispinghe/alsо die selve met de hant van Fernand Escobar ontcijffert is / welcke die ghene was / op wien men met voorweten van sijne Ma. het secreet/ghecijfferden ende ontcijfferden van dese Historye ende correspondentie toe vertroude.

Dan de Coninck ontleit het so hy best can.

Verlatende hier een weynich dese materie/ so gebielt datmē de wete creegh/door brieven van Jan de Vergas Mexia/(die te dier tijt inde Ambassaetschap van Vranckrijc diende:) datter sommighe persoonen van den Heer Don Jan afghesonden/aenden Hove van Vranckrijck ginghen ende quamen: ende dat hoe wel sy sommighe

Hebbende Don Ian niet vercreghen, vanden Engelantschen aenslach,

mighe daghen int openbaer waren/dat het nochtans gheſchiede/ ná dat ſy afgeveerdicht waren dat eenige van hen wederkeerden/ ende hen ſelven in't Gemack van Mons de Guiſe begaven/ eñ hen aldaer verborgen hielen. Eñ hier van vermaende Jan de Vergas Ant. Perez menich maelē/ghelijck als eenen Dienaer ende Secretaris van State: alſoo hem dierghelijcke verſtant een ſorghelicke ſaeck ſcheen te zijn/nadienmen de ſelve voor hem(als des Ma. Geſant)verborghen hiel:te meerder/waert dat het voor ſijn Ma. ſelfs verholen bleef. Ende ſo als ſijn Ma. hier niet met allen af en wiſte/ ſo ſchreefmen aen Jan de Vergas/dat hy een ooch in't zeyl houden eñ ſorg dragē ſoude /om te vernemen watter doch mocht ſchuylen. Jan de Vergas gaf alles aen wat hy conde vernemen/ende dede al voort de wete / dat die ſelve comſten ende ganghen duerden in dier ghedaente /eñ met alſulcken omſichs als ſy pleghen: ja ſchreef oock ten laetſten/dat hy verſtaē hadde/dat ſodanich heymelic verſtant/ tuſſchen den Heer Don Jan ende Monſr. de Guyſe /tot een particulier verbontenis tuſſchen hen beyden ghecomen was/ onder den naem vande beſcherminghe der twee Croonen/(Vranckrijck ende Spangien.) Zijnde het ſelve een ſaeck die ſijne Mat. groote ſorghe ende alteratie veroorſaecte:ende te meerder om dat hy ſach datmen hem van ſulcx gheen bericht en dede: ende ongheliick meerder / om dat hy eenmael een proeve gedaen hadde/van't heymelick verſtant 'twelckmen binnen Romen ſonder ſijne kenniſſe ghehouden hadde/ eñ dat om grooter ſaecken ende beleydinghen: Vermoedende dat oock van ghelijckē dit ſelfde eenighe vond ende ſtreeck waer/waer uyt groote inconvenienten mochten rijſen/tot onruſt van d'alghemeyne welvaert/ende van ſijne Rijcken.

So beginthy met den Hertoch van Guyſe heymelick verſtant te houden.

ende treet in particuliere confederatie met hem,

twelck den Coninck van Spangien ſeer verſlaghen maecte.

Keerende tot het voorgaende: Soo als dit overquam boven den grooten hert-ſlach die Don Jan gevoelde/om dat hy ſach dat het beleyd vanden Aenſlach op Engelant omgheſtoten was :ende wel overdacht zijnde de ongheruſtheyt die ſy te dier oorſaecke hadden: oock om de Regeringhe van Vlaenderen te verlaten / welcke men met ſoo grooten vlyticheyt aenghenomen hadde van Italien af: oock om dat ſy merckten/dat de oude Ruyterie ende voetvolck van hen ghetoghen werde :ghemerct oock de verſcheydenheyt van begeerten die ſy hadden/om't Gouvernement te verlaten/na dat den aenſlach van Engelant miſluckt was/gelijck men terſtont ſal ſegghen: So bracht het heymelick verſtant van Vranckrijck een groote ſorg mede/alſo't ſcheen dat het ſeer verre moſt ſtrecken: Nae diē ſy onder andere middelen voorſtelden/datmen hem liever ſoude laten vergenoegen/als een Wapentuer met 6000. voetknechten/ende 2000. peerden naer Vranckrijck te trecken/als met de groote Gouverneurſchappen behanghen te weſen. Eñ hierom ſchreef ſijn Ma. deſe woorden uyt grooter ſorghe die hem/tſelve veroorſaeckte/aen Ant. Perez/in een minute /num.18. Tſal goet zijn/dat ghy Jan Vergas moet geeſt/ende datmen hem yet ſende/eñ daer in voorſie/

Te meerom'tvreemde voorgeven van Don Ian ende Eſcovedo,

datter inden Hove van Vranckrijck niemant de saecken waer en neem als hy alleen.

Vanden hertseer/dat den aenslach op Engelant misluckt was: ende van den weersin die sy hier en boven hadden inde regeringhe van Vlaenderen: daer van had mē groot bewijs eñ ervarenheyt/ door brieven vanden Hr. Don Ian/ eñ vanden Secretaris Escovedo/ welcke met seer herde ende gedronghen woorden geschreven waren: in sonderheyt door eenen brief vanden j. Martij 77. luydēde de woorden van Don Ian aen Ant. Perez aldus. Datter hem sijn leven/ eer ende siel aenhing/ om dat selve Gouvernemēt te verlaten: ende dat hy de twee eerste stucken voor seecker verliesen soude/ indien de resolvtie langer achter bleef/ ende met den selvigē alle sijn voorgaende ende toecomēde dienst: ende dat hy in't derde enckel vertwijffelt soude gaen op groot perijckel. In eenen brief vanden 10. Febr. 77. seyt hy/ Dat hy langher niet en wist wat hy sou dencken/ naedien den aenslach op Enghelant misluckt was: eñ dat hy van desen slach so seer mismoedich was/ dat hy dicmalē dachte een Cluysenaer te gaen werden: want om den gewoonlicken wech te gaen van't voorgaende levē/ (seyt hy) dat en liet de corthe yt van dien niet toe: ende sijn eyghen borst/ gewoon zijnde te kennen alles waer in men aen hem ghehouden was/ en soude sulcx niet bewilligen. Ende in desen selfden brief gaet hy seggē/ datter voorseecker/ liever dan hy in dat offici blijven soude/ (ten waer dan so lange/ tot datmen yemanden versaech met het selve) gheen resolutie so swaer sal zijn/ die hy niet aennemen en sal/ tot dat hy t'gheheel verlate: eñ dat hy comen sal als sy hem minst sullen tegen siē/ al meent hy tot den bloede toe daer over gecastijt te werdē. Eñ op dit selfde dringt hy so seer aen/ dat hy op't vertrec van Vlaenderen comt te seggē/ dat het selfde sal wesen met eeren/ oft met schanden: ende dat Godt weet/ als hy eenmael herwaerts ghecomen sal zijn / hoe'tsal wesen: want sijne hant (seyt hy) is groot voor allen. Ende als die gheene te saemen zijn sullen (seyt hy) daer hy aen Escovedo van schrijft: So sullen wy ons veel connen dienen/ ende veel vorderen/ ende ons selven helpen. Ende eyndelick so begeert hy voor een groot salich werck/ sijn vertreck van daer: want sy hem voorseecker/ seyt hy/ verlossen sullen van niet te vallen inde sonde der ongehoorsaemheyt/ om niet te gheraecken inden val der eerloosicheyt.

Dat dit woordekē (onse beleyd) den Engelschen aenslach geseyt was/ blijckt uyt eenē brief vandē Hr. Don Ian in cijffer/ aen Ant. Perez vanden 26. May 77. ende is beschreven met regulen vandē hāt vā sijn Hoocheyt: welcke al t'samē/ mitsgaders de navolgēde/ met de hant van Fernand Escobar ontcijffert zijn. Van gelijcken inhout schreef oock Ian Escovedo / gelijc wt sijne brieven sal blijcken: ende voornamelick uyt eenen vanden 3. Febr. inde welcke hy middelen ende wegen voorstelt/ om dat selve Gouverneurschap te verlaten: ende onder anderen/ dat de Hr. Don Ian voor een eerlicker

ende om Don Ians mistroostighe brieven,

den welcken Escovedo in sijn schrijvē.

ker saeck houden soude / als een Wapentuer met 6000. soldaten eñ 2000. peerden naer Vranckrijck te gaen / als de Regeringe van Vlaenderen. Eñ als dit altemael niet wesen en mochte / dat hy liever in Spangien soude wederkeeren ende een Hoveline wesen / op alle dingh met de vrienden te beleggen. Eñ seyt Escovedo in desen brief / Laet ons den ghenen behouden / die ons behout: eñ laet ons den Heer Don Jan helpen / daer hem sijns herten ghenoegẽ henen trecken mocht: eñ dat hy indient van noode mocht zijn / op't spoor soude volgen. Dat meer is / so schrijft Escovedo in eenen brief met eygener hant vanden 3. Febr. 77. Dat stoel ende gordijn sijnen lust was / ende al'tander onbequamen. Eñ dat nae dien de andere aenslach verloren was / het altemael moeyte ende doot zijn soude: als blijckt uyt den selven brief / tot dien eynde verthoont. Men moet weten dat Ant. Perez sijne Mat. altoos ghinck berichten / van dese vertrouwicheden diemẽ op hem had / eñ antwoorde hen met dierghelijcke vermomtheyt / eñ als eenen die de saeckẽ bearbeyde / die sy seer vertrouwende op hem begeerden: eñ als of hy sijn Ma. de const ende heymelicke ganghen vande vrienden niet en ontdeckte: hen schrijvende / dat hy hare begeerten ginck versorgen / te recht stieren / ende seer goede diensten doen / eñ naer dat de gelegentheden voorvielen: Gelijck als uyt vele van sijne papieren blijcken sal: ende insonderheyt door drie minuten vã sijne brieven / voor den Heer Don Jan ende Escovedo / vanden 7. ende 15 Febr. 77. zijnde gheglosee rt met de hant van sijne Mat. ende door vele van sijne briefkens aen sijn Mat. gheglosee rt met de selfde Coninclicke handt / welcke verthoont zijn. Eñ voornamelick door het billetken / num 5. het welc om dat het vã sulcker qualiteyt is in ten propooste van 'tgeẽ datmen seyt / hier by ghevoegt sal werden.

wel heerlick navolgde: menende sy beyde, dat Perez haer partie hilp dragen.

ghelijck hy hem aen liet gaen: als hy nochtans alle haer aenslaghen voor den Coninck ontdecte,

gelijck ten deele uyt dit volghende billetken sal blijcken.

Copie van een briefken van Perez aen sijn Mat. beantwoort aen de cant / mette hant van sijne Coninckl icke Majesteyt.

Aldergeheylichste, Catholijcke, Conincl. Ma.

HUyden hebbẽ sy my desen brief van Escovedo ghegheven: ende inder waerheydt Heer / ick hadse vergeten te lesen: ende daernae heb ickse gevisiteert / ende gheantwoort 'tgheen V Mat. sal sien. Ick bidde V Mat. dat hy d'eene tegens d'andere besie: want ick daer alles / ende t'hert selfs in thone. Eñ V Ma. en houde voor geen spot / tgeen ick tot Escovedo segge / (want my dunckt dat V. Mat. mijne ghedachten verstaet /) dat het sulcx inder waerheyt is / of wesen moet: Want mijn ghemoet en can niet lijden / dat ick die dingen verberghe.

Glose met de hant van sijn Mát

ICk geloof't wel / dat ghy't vergheten hebt: nadien ghy't my te voren gesonden soude hebben / gelijc ghy't my nu send: eñ ick kenne eñ verstae seer wel vã u / tgeen ghy hier vã my segt: dies moet men toesien / dat sy sulcx niet en comen te vermoeden. Ick heb den brief besien / eñ indien ghy verseeckert zijt van dese mijne vrees / het mocht wel so wesẽ. Eñ ick sie wel dat het van noode is / datmen also schrijve. Daer zijn sommighe saken in sijnen brief die ick niet en verstae: bewaertse dat ghyse my morghen thoont / op dat ickse u vraghe. Eñ om dat ick huyden vande biechte com / eñ daer ghe-

gewee[illegible] na dat ghy vã hier zijt gegaẽ: (wãt na dat [illegible]werelt loopt/ dunct my dat het wel vã noden w[illegible]eñ oock/ om die in niemants teghenwoordi[illegible]eyt te lesen / eñ heb icse niet eer gesien als nu 't welc laet is: eñ ic sendse u/ in gevalle sy dese nacht op wege most. Doch en can ic u niet antwoordẽ voor morgen/ ter oorsake vande biechte die ic geseyt hebbe: niettemin sal sulcx morgen doẽ. Eñ om dat u geschrift tot de antwoort te beter bewaert zy/ so send' ic het u/ op dat ghy't morgen mede brengt. Eñ gelooft dat ic in alles goede omsicht drage. eñ na mijn Theologie/ so verstae ick het selve als ghy/ dat ghy niet alleen en doet het gheen ghy schuldich zijt: maer dat ghy't voor Godt noch voor de werelt niet verantwoorden sout connẽ/ indien ghy't also niet en dede/ eñ om my wel te verlichtẽ vã alles watter van nooden is / na den loop der werelt eñ wereltsche sakẽ/ die my inder waerhz doen verschrickẽ. Vã gelijcken sult ghy my morgen dese memorie geven van Jan Andrea.

ghe. Het is van nooden Heer op dier voeghen te schrijven ende te hooren/ tot V Ma^ts. dienst: om dat sy hen oock met het sweert inde hant houden. ende een mensch stiert beter te recht / t'geen voornamelick tot de saecke van V. Maiest. behoort: ende hier nae salmen oock stieren de reste / op dier maten als ick wel willen soude datmen 't treffe/ eñ als ick geloof datment sal connen treffẽ. Daerom lette v Majest. hoe dat hy dese schriften lees: want indien men de practijck ghewaer wort/ soo en sal ick v Maiesteyt niet connen dienen / ende ick sal uyt het spel moeten scheyden. Want " aengaende de reste/ so weet ick wel / dat ick van " plichts eñ conscienci weghen hier in doe't gheen " ick schuldich ben: ende ick en behoeve gheen " grooter Theologie als de mijne om dat te ver- " volghen.

Escovedo hier nae in Spangien comende,

HIerentusschen quam Escovedo in Spangien / wiens comst sijne Ma. groote sorghe veroorsaeckte: ghelijck 'tselve ten deele blijckt uyt sommighe regulen met sijn eyghen hant gheschreven op eenen brief van Escovedo / ghedateert in Sant Ander / vanden 21. Julij 77. welcke alreede vertoont is / inde welcke sijn Ma^t. seyt. Het " sal van noode zijn dat wy van alles wel inde voorbaet zijn / ende " dat wy ons seer haesten / om hem aen een zijde te helpen / eer dat hy " ons ombrenghe.

Neemt de Coninck voort een opset, hem aen een syde te helpen,

Boven al dese dingen overwoogmen de licentien ende stoutigheden van Jan Escovedo / streckende tot grooter verachtinghe van sijn Ma. waer van blijck is uyt sommighe schriften / ende insonderheyt uyt de navolgende. Eerstelick isser een billetken aen An. Perez gheschreven met handt van sijn Ma^t. vanden 28. Jan. 78. ghelijck hier volgt. Escovedo heeft my dit packken gesonden / het welck ick meende wat goets te zijn / ende also deed ick het onder wegen open. Ick denck dat hy my oock sorgh heeft willen gheven / ende eenighe spenig van saecken doen om de goede ghewoonte niet te overtreden: ende ghelijck hy dencken moet / dat andere Dienaers binnen Madril met my doen. Eñ van gelijcken heb ick vermoedet / of hy't doet om te beproeven / of ick hem in u afwesen oock anders antwoorde als in u bywesen: ende hierom heb ick goet gevonden u dat te senden. Boven dien isser noch een ander billet / waer in sijn Ma. seyt / dat hy hem eenen brief van Escovedo sendt / op dat hy sie hoe bloedich de selvighe is / ende datse hem inder waerheyt verschrickt heeft / ende noemtse eenen onbesinden brief / welcke van ghelijcken verthoont is. Daer is noch een ander billetken vanden 21. Julij 76. in't welck Ant. Perez sijn Ma^t. antwoort / t'gheen hem dunckt dat hy Escovedo behoort te antwoorden op eenen seer ongeschick-

overmits sijn groote licentien,

Te meer om sijn stout schrijven,

ten brief/waer in Ant. Perez de raeuicheyt van sijn Ma. versoet so veel hem moghelick is. Eñ niettemin antwoort hem sijn Ma. met dese woorden/met Coninclicker hant geschrevē. Inder waerheyt/ so hy my mondelick seyde/tgeen hy my schreef: ick en weet niet of ick my soude connen bedwingen/ gelijck ick dede als dit ander gebeurde daer ghy hier van segt. Boven dat dese licentien eñ stoutichheden van Escovedo aenden dach quamen/ so moetmen in sonderheyt bedencken de woorden die Escovedo van hē gaf/ eer hy in Vlaenderen tooch: DAT/ als sy Heeren vā Engelant warē/sy hen met Spangien souden mogen verheffen/als sy alleen den inganck hadden vande stadt vā S. Ander/wesende eē frontier vā Biscayen eñ t'Casteel vande voorz. stadt/beneffens eē stercte op de steenrots vā Megro. Hier by allegeerende/dat alsmen schoon Spanien verloor vanden Bergen af/datmen't daer door weder soude winnen.

ende vreemde manier van spreecken, die hy hemselven had laten ontvallen.

Tot bewijs van desen isser een billetken van Antho. Perez/by't welcke blijcken sal/dat soo als hem alsulcke saecken ter ooren quamen/hy die selve sijne Ma. aendiende:wāt in dat selvige billetken vermaent hy den Con. van dese redenen eñ streecken. Eñ sijn Ma. antwoort op sulcx/dat hy hem seer wel vant selve vermaēt/eñ dat hem dunct dat An. Perez groote reden heeft:ende dat hy oock niet laten en can hem te gheloven/hoe veel te meer hem te hooren.

waer van de Coninc een quaden naesmaeck hadde.

Dit is de oorsaek waerom sijn Ma. een Raetslach sond aen An. Perez vanden Secretaris Delgado/ op het voorgeven van Escovedo/ DATmen de Rootse vā Megro sterck maecken soude/ eñ hē de bewaernisse van dien geven:begeerende sijn Ma. het goetduncken van Ant. Perez in't geen hy doen soude/eñ op sulcx antwoorden. Ende dient van ghelijcken tot desen propooste / datmen inde selfde Consultatie vandē Secretaris Delgado handelt van seeckere ses duysent Ducaten by Escovedo qualicken uytghegheven/ ende niet in't ghene dat sijne Ma. bevolen hadde: over welcke ses duysent Ducaten sijn Ma[t]. met Coninclicker handt alsoo schrijft: Ende voorwaer dit was een van sijn streecken/ende soo hy niet en waer ter plaetsen daer hy is/men soude op't selve aen moeten dringhen. Doch eyscht den tijt tghheen ghy hier seght / en datmen voor dese mael door de vingher sie.

Te meerder ooc om dat hy tselve liet voorgeven.

Waer over byden Coninck beraet ghenomen.

Het welck alles van sijn Ma. wel overdocht/ eñ hoe vierichlick Don Jan aendreef/datmen dē Secret. Escovedo weder af sonde/ schrijvende int particulier om gelt/ om meer gelts/eñ om Escovedo:so docht het sijn Ma. goet/datmen den Marckgraef van Velez Don Pedro Fajardo/raet van State/eñ opperste Hofm[r]. vande Conincginne vrou Anna/eñ den welcken men alle dese saecken medegedeelde/sijn goet duncken soude afvraghen:eñ watmen best doen soude/ende watmen voor een besluyt behoorde te nemen in alsulcken Staet eñ benautheyt. Sulcx dede Perez selfs met de originale schriften. Men maeckte een Ommeslach op het gantsche stuck/ eñ een vergelijckinghe van alle de saecken hier boven verhaelt.

ende met den Marcgrave van Velez in Communicatie gheleyt.

Midtſgaders alle de voorgaende practijcken door Eſcovedos beleyd aengedreven:

Vande groote verſcheydenheyt van practijcken die ſy van Italien af voor handen haddē/ten dienſt vanden Heer Don Jan/ſonder medelinge noch kenniſſe van ſijn Mat. Vande groote verſtoringhe waer in ſy ghecomen waren/van dat hen den aenſlach op Enghelant door de eerſte practijck ontſeten was. Vande proeve/ die ſy voor de tweede mael met ſijn Heylicheyt deden/vā Vlaenderen af/ten ſelfden eynde/ſonder ſijne Ma. vā ſulcx bericht te doen. Vande begeerte vant Gouvernement vā Vlaenderen te verlaten/ als ſy den aenſlach op Engelant ſagen ter neergeſlagen. Vant heymelicke verſtant twelc ſy in Vrancrijck aenvingen ſonder wetenſchap van ſijn Mat. Vandē ſtreeck die ſy voorwirpen/dat ſy beter ſouden houden als Wapentuers met 6000. voetknechtē/eñ 2000 peerden in Vranckrijck te trecken: als groote Gouverneurſchappen te bedienen. Vande ſeer ſtrenghe woorden/gebruyct inde brieven vanden Hr. Don Jan/te weten/van miſvertrooſtinge eñ vertwijffelinghe. Ende eyndelic ſcheent/datmen uyt alle deſe dingen eenighe groote reſolutie mocht bevruchten/eñ de executie van eenighe groote ſaecke/tot verſtoornis vande gemeyne ruſt ende welſtant vande Coninckrijcken van ſijn Mat. ende tot bederffeniſſe vanden Heer Don Jan/indiemē den Secretaris Eſcovedo langher by hem liet blijven.

is eyndelick, (alſoot ſchadelick ſcheen Eſcovedo weder by den Heer Don Ian te ſenden,)

Den Secretaris Eſcovedo op een nieu weder af te ſendē/ſcheen niet behoorlick te weſen: nadien men ſijnen imborſt/practijckē/eñ vondē ſo grootelicx beproeft hadde: ende te meerder om dat de ſelvige alreets ſo voort ginghen/eñ datter eene van dien uytbroepen mochte tot confuſie van alle de reſte. Datmen hem langher ſoude aenhouden/worde voor beſwaerliek gevonden: wāt daer was hy veel te wacker toe: eñ de Hr. Don Jan bevorderde ſijne weercomſt eñ affendinge ſeer. Ja hadde alreeds een ſeer quaet achterdencken vande opſchortinghe/ſchijnende hem die ſelve ongheWoonlick eñ onnoodich te zijn/tot de reſolutie der opēbare ſaecken daer hy om quam. Ende hoewel men in beraet leyde/of het goet ſoude zijn/ hē gerechtelick te doen vangen: ſoo hielmen ſulcx voor een groot inconvenient: om dieſwil dat de H. Don Jan/als hy terſtont de particuliere oorſaec niet en ſach/in geen quaet vermoedē en geraecte/ dat het ſelve om alſodanighe oorſaecken zijn mochte/eñ uyt ſulcx eenigerley groot opſet ende executie vervolgde.

goet gevonden ende beſloten, Eſcovedo om te brenghen,

Ende dat der halven het geen betamelicxt ende min hinderlicxt weſen ſoude/was/datmen met eenighe vijghe ofte andere middel uyt die beſwaerniſſe ſocht te geraecken: eñ oock hier in met de aldergrootſte voorſichticheyt/diet mogelick was: waer uyt de Heer Don Jan niet en conde vermoedē/ dat het wt de warachtige oorſaeck eñ motijf henen quam: maer uyt eenigen particulieren haet eñ miſdaet: ghelijckmen uyt vele ſchriften van Perez ſoude mogen ſien/ende immers ten minſten uyt eene vande vertoonde billetten/ num. 49. houdende aen ſijn M. alwaer ſijn Ma. (handelēde van't

remedie ende uytcomst/diemen op de clachte van sodanighe doot/ teghen Ant. Perez ghedaen/nemen soude) dese woorden seyt. Dat hy so verre men can ontschuldighen dat het geen daer geschiet is/ niet en is gheweest met overwesen van hem/dat het goet zijn sal datmen't ontschuldighe. door wil ende begeerte vanden Coninck:

Ende de Marcgraef van Velez oordelde in dier voegen sodanighen resolutie behoorlick te zijn/dat hy seyde: By so verre sy hem met het Sacrament indē mont sijn goetdunckē afvraegdē/ wiens leven eñ persoon meerder aen gheleghen was aen een zijde te helpen/tleven van Jan Escovedo/ ofte van yemant anders/ die d'alderhinderlickste waer: dat hy Jan Escovedo stemmen soude. Ja seyde sulcx met een vaster eñ particulierder aēsmeeckinge. Welcke woorden hy op eenen goeden Donderdach sprack tegen Fernand Escobar binnen Alcala/alwaer Perez die mael was/vijf dagen te voren eer sy hem ombrochtē / gelijck als Fernand Escobar dien selfden dach verhaelde. ende aensmeeckinge ende raedt vanden voorseyden Marckgraeve.

Vyt dese ghevvichtige oorsaecken is dan ghevolgt de doot van Escovedo. Dan hoe die selve in't vverc gegaen is, en staet in dit teghenvvoordige boeck niet. Alleen heb ic hooren seghen, dat hy op eenen avont naer huys gaende, van vijf of ses Truanten onversiens omcingelt eñ doorsteecken vverde. Eñ Hier uyt werde Escovedo op een avont moordadelick omghebracht, door't beleyt van Antonio Perez:
294 is kennelic, dat Perez beleyder van dien ghevveest is, eñ sulcx
297 heeft laten doen eenen *Garcia d'Arze* ende anderen, door vvtdruckelic bevel des Coninex. Want dat meer is, dese executie
359 veroorsaeckte den Coninck so grooten sorgh/om de alteratie ende
a.c. slach die Don Jan in alsulcken aenstoot mochte crijghen: dat het tusschen den Coninck ende Perez secretelick besloten was/ dat soo verre de handadigers vande doot van Escovedo ghevangen worden: hy die selvighe op hem nemen soude / ende als een misdadiger nae Arragon vlieden.

Dan of alsulcke moordadighe executie te prijsen is, (naer de regelen van State die de Spanjaerts mogen hebben) dat en dunct my niet: ende blijct oock vvt het eynde. VVant vvt die eene overtredinghe der Iustitie, zijn duysent andere overtredingen ende inbreucken van rechten eñ Privilegien gevolgt: ende uyt die eene doot, de doot van eenighe honderden, onder devvelcke oock een Hertooch, Graven, Ridderen, Richters, Gheestelicke ende andere groote personagien ghevveest zijn: ende dat nerghents anders om, dan dat de Coninck sijn eygene misdaet ontkende, ende die in Perez straffen vvoude, ende sijn vuylken (ghelijckmen seyt) met hem uyten. Sulcx men vvel seggen mach, *Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi*, Twelck een oorsaeck van onrelbare ende groote ellenden geworden is: also de Coninck sijn eyghen sonde in Perez wilde straffen.

Dat is

Dat is/
Van't rechte pad als de Coninghen dvvalen,
Het suer ghelach d'ondersaten betalen.

die in dat stuck sijnen Coninck meer als God ontsien heeft:

Ende indien Perez, al te gehoorsamen Creatuer van sijnen 290
Coninck, (ja selfs inde ghevangenis de boeyen aende benen "
hebbende, alvvaer hy aenden Coninck schreef, **Ende ick sal u** "
Coninclicke wil so onderdanich wesen/ ghelijck de leem inde hant van sijnen potbacker:) Indien hy segh ic vvel overdacht hadde de goede spreucken, die de *Peregrinos* daer na vvel hebben leeren allegeren: hy en soude voorvvaer sijnẽ Coninc in alsulcke dinghen tegens de vvetten strijdende, om't respects vville niet behaegt hebben: om dat sy inde 208. zijde aldus segghen:

ende gedaen tegens de goede leeringhen daer nae van hem ghegeven,

Want daer en is niemant op aerde/ die de tijtlicke macht heeft/ yemanden/naer eyghen seggen/te beschuldighen/ te oordelen eñ te verwijsen/sonder t'Gerecht ende onschult te hooren. ende inde 52. "
zijde: **Want de overeentzighe liefde / eñ respect vã een Prins/comt** "
gestadelick uytbersten tot schade selfs vanden Prins / ende vande ondersaten. Vanden Prins/ om dat sommige/ ghelijck menschen "
alst zijn/so hoog pleghen te climmen/dat sy haer selven upt het ge- "
sicht verliesen/verdwijnẽ/eñ haer selven niet en kennen:hoe veel te "
meer die gene die onder hẽ zijn. Van d'ondersaten/ om dat sy haer "
bevinden slaven te zijn/eñ handvast aen haer eygen handẽ. Zijnde "
het selve een toelatinge van God/ of tot een proeve: of tot een ont- "
binding' der ooghen: of tot een castijdinghe. Ende inde 219. zijde: "

Want het ghebruyck van absolute macht is seer sorghelic voor de Coningen: seer hatelick voor de Ondersaten: seer vertoornende voor Godt ende de natuerlickheyt: ghelijck sulcx duysent exempelen bethoonen: ende soo niet/ laetse dit boeck der ervarentheyt wel doorlesen.

Doch schijnt van God daer overghecastijt te zijn.

Dan ic geloof dat hy alsdoẽ inde Spaensche tyrannie noch so ervaren niet en vvas, ghelijck hy daer na tot sijnen schaede gevvorden is. Ende vvie vveet, of het ghene hem daer na bejeghent is, hem van Godt tot een castijdinghe eñ opening der ooghen ghesonden is. Ende hoevvel vvy in dese Nederlanden van alsulcken absoluten macht tegens Recht ende Privilegien ghenoechsame exempelen ghesien hebben: eñ vande Edelste eñ beste der landen t'selve aen bloet eñ goet beproeft, hebbẽ: (vande vvelcke vvy door Gods genade verlost zijn:) So sullen vvy dunct my, oock tot vvaerschouvvinghe onser nacomelinghen, om onder sodanighen juck nimmetmeer vveder te keeren, dese navolghende exempelen van Perez verhaelt, wel ter herten nemen.

Esco-

9 Eſcovedo dan om hals ghebracht zijnde, quam ſijne vrou eñ
ſoons tot den Coninck om Juſtitie teghen Ant. Perez te begeeren:
hy ſulcx voegende/ dat ſy verſtonden/ dat hy Eſcovedo ter ordon-
nantie ende voldoeninghe vande Princeſſe van Eboly (in vviens
huys Perez veeltijts verkeerde, om des Conincx vrieragie, ſoo
10 alſmen meent) om den hals ghebracht hadde. Oock en ontſach
hem den oudtſten ſoon niet tegens den Coninck te ſegghen/ op die
ſelfde tijdt als hy den Coninck aenſprack / Dat indien hy vande
getrouwicheyt van ſijnen vader qualick onderricht was / dat het
altemael bedroch eñ valſcheyt ſoude weſen.

Eſcovedo omghebracht zijnde, comt ſijne huyſvrou ende ſoon claghen over Perez.

Want men moet vveté, hoevvel de hand-dadigers ontqua-
men, eñ de ſaeck ſeer heymelick beleyt vvas: dat nochtans de
vvaerheyt al uytbrac, of immers een ſterck vermoeden: ghe-
lijc ſulcx te ſien is uyt een brieſké, aenden Coninck gheſchre-
ven vandē Secretaris Matheus Vaſquez, vrient ende na-maeg
van Eſcovedo, vvaer in hy ſpreeċt van't vermoeden 'tvvelc
onder 'tvolc vvas vande doot van Eſcovedo, tot nae-deel
van't ghemeyne beſte. Ende dat ſijn Majeſt. behoorde te ma-
ken, dat de vvaerheyt vā dien aendē dach quam, om der qua-
229 de conſequenci vville. Eñ onder anderen ſeyt hy, dat het ver-
moeden vvas, dat hem een haddedoē doodē die ſyn groote vrient
was/ eñ deel-ghenoot van ſijnen Staet / ende dat ter oorſaecken
van een vrou. Ende dat als de vrou van Perez/ Eſcovedos vrou
ginck beſoecken/ des afſlijvigen huyſvrou heſtich begon op te roe-
pen/ vermaledijende den ghenen diet ghedaen hadde.

alſoo de waerheyt alleynſkens aenden dach quam.

10 De Coninck de clachte ghehoort hebbende, verhaeldenſe Perez
op den ſelven dach. Want een Patrijs en vreeſt niet ſo ſeer voor dē
Havick/ ende en kēt hem niet ſo raſch: als de Conſcienci hare miſ-
daet kent. Deſe clachte worde alleynſkens gevoeſtert ende gehol-
pen vanden vyandē van Perez/ eñ vande benijders vā ſijn Officie/
ende vande gratie daer hy byden Coninck in ſtont/ welcker ghetal
grooter was/ als vanden verſtoorden ende vyanden der doot / die
ſy noemen. De Coninck/ welcken om groote bedenckeniſſen/ oock
verſcheyden ende eygen perijckelē niet en miſhaegde/ dat alſulcke
doot op een ander geleyt werde/ nam de clachte (om onder de ſcha-
duwe te duyckē) lichtelick aen: ofte ten minſten liet hyſe alſoo ver-
luyden. Zijnde het ſelve een eygenſchap ende conditie van Princē/
om den Reghel van State/ ſo als ſyſe noemen. Dan hoewel hy/ op
ſtercker veruolg / die miſdaet ſo liet verſpreydē: ſo en liet hyſe noch-
tans/ (als een die de waerheyt wel wiſte) niet aen't Recht comen.
Ant. Perez waſt hier in met den Coninc ſeer wel eens/ eñ ried hem
dat hy de saec vry ſulcken naem ſoude geven/ ſo veel als hem aen-
ginck: maer dat hy de hant hiel aēde reſte/ welcke ſo delicaten ma-

De Coninck neemt de clachtaen,

ende laetſe, om ſijn Regulen van State, alſoo verluyden,

ſonder die nochtans voort' Gherecht te laten comen,

terie was/eñ daermen hem lichtelick aen mocht vergrijpen. Ende verseeckerde hem/datter geen ongemack upt volgen soude / sodanich als sijn Ma. mochte vermoedē eñ nadencken /nadiender niemant vande hantdadigers was aengetast:eñ de tegenpartye geenderley bewijs teghens hem en hadde. Eyndelic so als de Coninc seer hert aenghedronghen vvas, vande Claeghers ende haere vrienden/insonderheyt vanden Secretaris Matheus Vasquez/overmits de verergernis vande saecke:besloot hy dat Antho. Perez den President vanden Coninclicken Raede/Don Antonio de Pazos de saeck gantschelick te kennē geven soude / met de oorsaecken van sodanigen resolutie ende executie:eñ dat de President den outsten soon des ghestorven aenspreecken soude. Sulcx dede Perez:eñ de President seyde tot den soon van Escovedo. S^or. Pedro de Escovedo/de Coninck heeft my dese memorialen vā u ende u moeder ghesonden / inde welcke ghy Justitie begeert vande doot van uwen vader teghens Ant. Perez/eñ tegens de Princesse van Eboli: ende ontbiet my dat ick v segghen sal/datmen v volcomen Justicie sal doen/sonder uytneminge van persoonen/ van plaets/van gebooꝛte of vā State. Daerom wil ick v eerst seggen/dat ghy wel besiet wat ghy voor fundament ende steunsel hebt/ om v bewijs te doen:ende dat het sodanich zy/dat ghy onschuldich blijft vā alsulcke persoonen te quetsen. Want indient niet ghewichtich ghenoech en is/eñ u clacht over sulcx onmachtich: soo salt bewijs op u vallen:om dat de Princesse die gene is/die sy is/ende haren Staet ende qualiteyt seer te ontsien:ende Ant. Perez die gheen die hy is/ so wel om sijn Vader eñ Groot-vaders/sodanighe oude dienaers vande Croon:als om sijn officie twelck hy bedient. Daerom seg ick v in vertrouthept/eer dat ghy my antwoort / eñ verseecker v by de eer van mijn ampt/ dat de Princesse ende Perez soo weynich schults hebben als ick. Peter Escovedo sulcx ghehoort hebbende/ende als een die geen ander bewijs ofte toevlucht en hadde/ dā alleen t'vermoeden/ende de hulp der vyanden van Ant. Perez/gaf hem voort gevangen/eñ seyde. Heer/ nadient alsoo is/so beloof ick v voor mijn broeder eñ moeder/dat ick in dese doot niet meer sal spreeckē/ noch teghens den eenen/noch den anderen. Van ghelijcken deed'hy met den Secretaris Matheus Vasquez hem strengelick vermanende ende porrende tot afstaen. Dan uyt dese vermaninghen quam noch grooter vermoeden inde herten van eenen yeghelicken, ende stoocten de vyanden van Ant. Perez het vier des te meer: ende drongen Escovedo/indien hy sijn woort overghegeven hadde/ dat hy ergents een goet vrient soude soecken/ diet voor hem dede/eñ aendreef/ eñ om Justicie riep. Sulcx geschiede: want sy sochtender so eenē/ die den Coninck duysentmael op eenen dach aenvorderde op die Clachte/eñ hem somwijlen met aendringen eñ van

Eyndelick gheeft hy de saeck den President van Castilien te kennen.

doende dē soon van Escovedo door den selven aenspreecken,

als oock den Secretaris Matheus Vasquez, aendringer vande Clachte:

Dan sonder vruchte te doen.

Alsoo sy den Coninck op een nieu aendron ghen,

ven overlast dede sweten: gelijcmen uyt eenige brieskens/met sCo-
ninex hant aen An. Perez geschreve can bemercken / vvelcke hy in
sijn Proces in Arragon verhoont heeft. Ant. Perez keerde tot sijnen
Raet/dat het de Coninc aen't recht soude laten comen/in dier voe-
gen ende matichept als hy hem ghesept hadde/om't aensien vand'
andere persoonen: of dat hy hem toelaten soude/uyt sijnen Hove
eñ dienst te vertrecken/ende sijn persoon vande haet eñ nijt sijnder
quaetwilligẽ af te scheydẽ. De Coninc en begeerde sulcx niet/ende
nam dat so ter hertẽ/dat daer groote disputen uyt resen. Ja oock
woordẽ met 'sConincx hãt geschrevẽ. Onder anderẽ seyt de Coninc
in een briefken, *Palabra dada de Cavallero, que nole falteria jamas: que
el no le dexaße.* Dat is: Dat hy hẽ by sijn Ridderschap nimmermeer
afwijckẽ soude: ende dat hy hem niet en verliet. Een goet deel mach
men oock gheloven, uyt eenen brief, vande Princesse van Ebo, aen-
den Coninck/ ten propooste van't gheen dat ick gesept heb. Want
het schijnt dat de Coninck schreef aenden Cardinael van Toledo/
Don Gaspar de Quiroga/ dat hy uyt sijnẽ naem/vande Princesse
van Eboly begeeren soude/dat sy Ant. Perez woude stillen/ eñ dat
sy hem met hen beyden groote dingen eñ weldadẽ/van sijnent we-
ghen/souden beloven: ende volghens begeerende/dat sy beyde sijne
borgen voor alles wouden blijven. Dit geschiede also/sy spraken
Perez/eñ deden den dienst: eñ Perez begaf hem weder tot dẽ dienst
van sijnen Coninck. Haer nochtans waerschouwende/dat sy dien
hemel dien sy hem so claer/luchtich eñ gonstich voor oogen steldẽ/
wel haest souden sien verkeeren: overmits sijn natuer/(ic laet staen
de gewoonte der Princen:)en de hertneckichept vãde haet eñ passie
Eñ hier voor heeft Perez te meerder gevreest, om dat de Marcgraef vã
Velez, Raet, ende middelaer derselfder saecken, ende die sijn levendige
getuyg zijn mochte(als boven verhaelt is,)vvas comen te sterven. Van
vviens doot als Perez den Coninck de vvete dee, clagende ouer alsulc
verlos, ende vresende dat hem sijne persoon ontbreecken soude: de Co-
ninc niet minder droevich zijnde, met Coninckli[c]ker hant aldus ant-
vvoorde: Jck ben so ontstelt dat ick niet en weet wat ick segge / eñ
321 hoe icker meer op denck/hoe ic droeviger ben: ende voorwaer/ om
u/ende mijnen't weghen: want ick verlies veel / ende ick hoop dat
ghy so veel niet verliesen en sult. WANT ick en sal u niet afgaen.
Ende zijt van des verseeckert / ende hebt goede moet / want ghy
moghet vry doen. Dan' ten hilp altemael niet, want als de vyan-
16 den van Perez saghen dat de gratie des Conincx also voort ginc/
ende door alsulke handelinghen ende middelen / so keerden sy om
de Doot-clachte weder door te drijven. Want daer en is gheen
vergift/'twelck de onreynicheden inde Maeg soo weet om te roe-
ren/als de Nijdichept: ende te meer inde conversatie der Princen.
GELYC of de conversatie selfs het rechte vergift niet en waer.
Ende soo ick dwale / laet my doch yemandt segghen hoe veel
Heeren-vrienden/(ende te meer in dusdanighen tijdt) ontcomen/

Perez raet hier in den Coninc de laeck mee maticheyt aent recht te laten comen: of datmen hem uyt den Hove liet vertrecken.

Twelck de Coninck qualick neemt, hem

ALS RIDDER

belovende, dat hy hem nimmermeer verlaten soude. Ende hem door middelinghe vandẽ Cardinael van Toledo, ende de Princesse van Eboly in sijnen dienst behoudende.

Hoe wel Perez het onweder wel sach comen,

Te meer om de doot vanden Marckgrave van Velez, sijn levendich ghetuyghe:

overwiens doot hem de Coninck scherper beloften gheeft.

Ter wijlen versterckte de Doot-clachte.

die niet van een slach / ofte uyt vreſe van dien en ſterven. Ende te
meer by Coningẽ die vã alſulcker aert zijn/als een goet man ſeyde
DAT ter maer twee vingherbreet tuſſchen't lachen eñ t'mes en
verſcheelt. De Coninc en maeckte nimmer een eynd om yet te be-
ſluyten. De vyanden van Perez/ hoe ſy meer ſaghen de onberaet-
ſaemheyt des Coninex/(een moeder van groote ſchaden eñ incon-
venientẽ/eñ een poort tot groote ſtoutichedẽ:)hoe ſy hem te meer-
der aendronghen/eñ hen ſelven tegen Perez en tegens de Princeſſe
van Eboly verbonden/om te ruycken wat ſy doch ginck middelen
van wegen den Coninc/inde ſaecken van Perez. Dit ſelvige quam
ſo verre/dat ſy gedwongen was hare toevlucht tot den Coninc te
nemen/ende voldoeninge van hem te begeeren/in't gene daer ſijn
dienaers haer in te cort deden. Te meerder om dat ſy gehoort
hadde, datmen ſeyde dat Perez Eſcovedo om haren't vvil om
hadde doen brengen. Doch privatelick met eenen brief ,vvaer 18.
van ic hier de copie ten dele ſtellen ſal. Mijn Heere/ Soo als v
Ma. den Cardinael vã Toledo bevolen hadde my aen te ſpreken
inde ſaecken van Ant. Perez/op dat ick ſoude verſorghen hem we-
der ten dienſte te brengen:ſo heb ick van't ſelve heel anders verno-
men eñ gehandelt/als ic onderricht was: Nae dient voor hem niet
wel en voegde /,dat hy als een onſchuldich mã/na vele vervolgin-
ghen ſonder eer eñ ruſt blijven ſoude: ende hem ſulcx niemant met
reden vroet maeckẽ conde. Niettemin can't de dienſt van V Mat.
alles verwinnẽ. V Ma. ſal wel indachtich zijn/dat ic hem in eeni-
gen brief geſchreven heb/dat ic verſtaẽ hadde/ dat Matheus Vaſ-
quez eñ ſijn mede-genotẽ ſeydẽ/dat die gene die in mijn huys qua-
men/de gratie van v Ma. verloren. Na deſen heb ick verſtaen dat
ſy noch verder ghecomen zijn/te weten dat ſy ſegghen / dat Perez
Eſcovedo/ten opſichte van my/om ghebracht heeft : ende hy is ſo
ſeer aen mijnen huyſe gehouden/dat als ic ſulcx op hem begeerde/
hy ghehouden ſoude zijn tſelve te doen. Ende nae dien dit volc dus
wijt ghecomen is/ende ſijne ſtoutichebt ende onbeſchaemtheyt ſo
verre heeft verſpreyt : So is v Maieſt. gelijck als Coninc eñ Rid-
der gehouden/dat hy ſodanigen caſtijdinge van deſen laet nemen/
datmen wete ende verſtae waer henen het eerſte gecomen is. Ende
indien't v Ma. ſo niet verſtaen ſoude/ende begeerde datmen ooc de
authoriteyt in mijnẽ huyſe ver-lieſe/gelijck als het goet van mijne
Voor-ouders/ende des Lants heeren gratie van henlieden ſo wel
verdient:ende dat dit de belooningen ende ver gheldingen zijn van
hare dienſten:ſoo ſal ick my/dit gheſeyt hebbende / ontlaſt hebben
by V Mat. vande voldoeninghe die ick den ghenen ſchuldich ben/
dien ick toebehoor Ende ic bidde V Mateſt. dat hy my deſen brief
wederghevẽ:nademael 'tgeen ick daer in geſeyt heb/ als tot eenen
Ridder geſproockẽ is/ende met vertrouwinge van alſulcx/eñ met
herte ſeer van ſodanighen onrecht. De Coninck ter eender zijde

de welcke, ſo als ooc ten dele, tot oneer vande Princeſſe van Eboly was ſtreckende.

Sy over ſulcx eenen claech-brief aenden Coninck ſchrijft.

door den brief vande Princeſſe ghedronghen; ende ter ander zijde door den Secretaris Matheus Vaſques; en vviſt niet vvaer hy hem vvenden, oft de ſaeck ontghinnen ſoude, Hoewel hy mijns bedunckens de Princeſſe over het onrecht, oneer, ende valſche naeſpraec vvel techt hadde behooren te doen, eñ den Secretaris Vaſquez met eenighe gevvichtighe reden de mont te ſtoppen: ofte hem alſucken achterclap te doẽ bewijſen, om alle toecomende ellendẽ te vermijden. Gelijc hy al eens hadde begonnen te doen, antvvoort ghevende op den brief, dien Vaſquez (gelijck voren gheſeyt is) alleen op vermoeden gefondeert zijnde, aen hem gheſchreven hadde, met de vvelcke hy Perez aen den Marc graeve van Velez ſond, om d'antwoort met hem te beraetſlaghen. Als blijckt uyt het navolghende billet van Perez, met des Conincx eyghen hant ghegloſeert.

Dan de Coninck en doet op hare clachte niet: ter ander zijde door Vaſquez aenghedrongen zijnde.

Teghens den welcken hy hem hadde begonnen te verclaren.

als blijckt uyt het navolgende billet, eerſt wel beraetſlaecht, eñ daer na aen Vaſquez gheſonden.

Aldergeheylichſte, Catholijcke, Coninclicke Majeſteyt.

231 GIſter avont ginck ick Velez beſoecken/ eñ communiceerde met hem den brief van Matheus Vaſquez. [1] Hy is van dit alles/ ende van datmẽ u Ma. ſo aendringt/ ſo ſeer verergert/ dat hy bynaeſt uyt ſijn ſin meent te ſpringẽ. So veel de antwoort belangt/ hy ontwirpſe op eenigher maten/ waer in ſy mocht eñ behoorde te weſen. Dan om V Mat. niet te vermoeyen/ ſo ſeyt hy datſe op dees navolghende manier ſoude moghen vallen.

Nu volgt het ontvverp datmen den Coninck ſont om Matheo Vaſquez te antvvoorden,

ICk heb alrede verſtaen/ [a] van waer dit ongeluck henen gecomen is. ________ 2 Doch alſo dat ick het niet en mach ſeggen. [b] Eñ oock verſeecker ic u dat het heel verſcheyden is van tgheen ghy ſchrijft. [c] Ende oock en iſſer gheen fondament te bouwen/ op het gheen dat ghy hier ſegt/ 'twelc is overentzige neuſwijſicheyt/ ende oordeelen die wel plompelick uytgeſtoten zijn. 3.

1 De Coninck antvvoort Perez;

HY heeft daer recht in: hoewel ick geloof dat het goet gheweeſt is/ op dat ſy door de antwoort wt den droom gezakẽ.

[a] So wel als ghy/ ſeyt de Co.

2 Perez ſeyt tot den Coninck. Ick doe der by 'tgeen uytgheſchrapt vvas, ende gheloof dat het vvél paſſen ſou.

De Con. antvvoort hem.

'Tis ſeer wel/ ende my heeft ghedocht/ dat ghy af en by doet/ 'tgeen u duncken ſal/

[b] Aencleef vanden Coninc.

Hoewel ic ſeer geerne woude/ datment door eẽ ander wech quã te weten/ op datmen 'tſtreefte.

[c] Ancleef vanden Coninck.

Hoewel ick geloof dat die gene die 't dee/ ſeer dringende oorſaeck daer toe hadde.

3 De Coninck ſeyt tot Perez,

Soo ghy hier niet wat uyt en verſtaet/ brengt het te nacht/ eñ ick ſalt u verclaren.

DIt niet teghenstaende, en dat hy hem teghen Vasquez 20
hadde begonnen te verclaren: so nam de Coninc in dese
verscheydenheyt eenen vreemdē Raet, Welcke was Matheus
Vasquez inde gracy vande Princesse te doē versoenen/ door't mid-
del van Broer Diego de Chaves sijnen Biechtvader/ (gelijck hy 2 c.

Eyndelick wil de Coninck de Princesse en Perez met Vasquez, door sijnen Biechtvader doen versoenen.

oock Biechtvader van Don Carlos ghe weest was ter tijt toe dat
hy stirf/ zijnde anders een Dominicaner Monick:) ende dat Ant.
Perez van gelijcken sijn vrient zijn soude. Ende in alsulck voorge-
ven geschieden't/ dat Broer Diego tot de Princesse seyde/ dat sy ee-
nich ghetuyghenis gheven soude / dat haer Matheus Vasquez
mis daen hadde/ ende dat hem de Coninck soude straffen. Waer op
sy antwoorde/ dat het de Coninck wel wist / ende datter gheen ge-
tuyg van nooden en was. Niettemin gaf sijder meer als een: ende
ghelijck of sy die teghens haer selven ghegheven hadde / werde sy
daer na ghevanghen. Also verwisselt men de handen (ofte trou) als
men de wil verandert. Ende vervolgens antwoorde de Princesse dat 21

Dan de Princesse van Eboli en wilder niet toe verstaen.

het haer persoon niet toe en stont / met sodanigen persoon in han-
deling van vrientschap te treden: ende dat het de misdaet (te vveten
van eer en naem, daer hy selfs de oorsaeck van vvas) niet en con lijden.
Nu is te vvetē, dat Perez niet alleen om 'tvervolg van Vasquez 20
tegens sijn persoon, maer ooc ter oorsaec vande Princesse
gestoort vvas: als eenen die aen haren dienst gehouden vvas,
om de groote vrientschap die hy met harē mā gepleegt hadde:
ende om de particuliere Conjuratie tegens den selvē / waer uyt ee-
nighe stoornissen ghesproten waren/ den Coninc so kenlick zijnde/
ja ooc selfs betreffende/ dat hy daer van de last op hem selvē geno-
men hadde/ ende Perez voldoeninge van dien met sijn Coninclicke

ende siende Perez, dat op een nieuwer clachte,

hant beloeft. Ende ten was niet lang gheleden/ dat Perez den Co-
ninck alsulcke offensiē/ met het originale schrift vanden mis doen-
der bewesen/ in handen ghegeven hadde. Ende tot een teecken van
sulcx is/ dat so als Perez met sodanich geschrift sijn toevlucht tot
den Coninck nam/ het selve wepgherende los te laten: de Coninck

ende RIDDERLICKE belofte niet en vervolgde,

het selve begheerde / hem belovende by sijn Ridderschap dat hy't
hem weder soude geven. Doch bleef het daer met de reste. Siende 21
derhalven Perez dat de beloofde voldoeninge niet en volgde,
so seyde hy, Dat hy den Coninck ontsloech vande belofte der vol-

begheerde hy van sijnen Coninck met gonsten te vertreckē,

doeninghe/ ende sijn stoornissen van. Vasquez vergaf: als sijn Ma.
sijn eyghen stoornissen woude verdragen/ met het geen daer in sijn
Ma. door verdiensten ende Coninckliche beloften gehouden was:
mits dat hy hem alleenlickē wt alsulcke vervolgingē/ met goeder
gonsten ende believen liet vertrecken/ ende afschepdē/ tot een teec-

waer door de Coninc van beyden zijden verstoort zijnde,

ken van sijn getrouwicheyt/ en inde plaets van een goet paspoort.
De Coninck die ter eender zijde verstoort was vande gheduerige
oprecht

oprechticheyt vande Princesse:(ende misschiẽ, om dat hy haer op
het nieuvve bevvijs van Perez gegeven, geen recht heeft con-
364 nen doen, 'tvvelck als ick bemerck, een verbloect pasquil was/
twelck syn Ma. sach ende las/ eñ in syn Coninclicke handen had/
kennende min noch meer wiens handt het was: ende 'twelck soo
bytende was/ dat syn Ma. met den Cardinael van Toledo/ eñ den
President van Castilien Don Antonio de Pazos handelde/ vande
Castydinghe die't billick was op sulcx te doen: also syn Ma. gheen
cleyne stoornis ende naesmaeck van dien en hadde.) Ende wetende
ter ander zyde door gheen ander middel wt de Doot-slachte van
Escovedo te geraechẽ: (of wie weet om eenige andere weersmaeck
ofte toorn vã eenich ingebeelt vermoedẽ/ twelc niet mogelick was
om in te beeldẽ/ noch vande Croone/ noch van yemant: mogelick/ vã
eenige begeerte. WANT eene begeerte vã eenen Lantsheer niet te
volbrengẽ/ can meerder stoorẽ als duysent misdadẽ.) so besloot hy tẽ
lesten/ alleen op het goetduncken van Broer Diego synen Biecht-
vader/ ende vanden Grave van Barrajas/ die diemael Hofmeester
was van de Coninginne vrou Anne/ (zynde sy beyde onwetẽde van
de verborghentheden van die Historie/ ende vande oorsaecken der
selver doot:) sonder beraet vanden President der Justicie Don
Antonio de Pazos/ die de waerheyt vande gantsche saeck wiste:
datmen Perez soude gevangen setten/ eñ van gelycken de Princesse
van Eboli/ ende dat op eene selfde stont. Ghelyck als den 28. July
1579. met verergernis vande gheheele werelt gheschiet is. Eñ sulcx
onder den naem eñ dexel vande vrientschappen ofte versoeninghen
met den Secret. Matheus Vasquez. ghelyck de Coninck alsdoen
sommige groote personagien van Spanien met brieven te kennen
gaf. Eñ en dient alhier niet onverhaelt te blyven/ nadien't den au-
thoor vã een vande secreetste Camer-dienaers des Conincx ver-
staen heeft/) sonder noch ander particulier bescheyt te verhaelen)
dat de Coninck die nacht/ als de ghevangenis in't werck ginck/ op
die selfde uyre/ in eygener persoone/ in S. Marien kerck binnẽ Ma-
dryl was/ teghen over't huys vande Princesse van Eboly/ staende
vermomt in een portael/ om 'twerck vande executie aen te sien: ende
dat hy daernae in syn Camer ghinck wandelen/ tot smorghens tẽ
blyven/ met grooter verandering van gemoet/ overmits 'tvervolg
van dien. 'Sanderen daeghs na de gevanckenis/ ginck de Cardi-
1. nael van Toledo de huysvrou van Perez/ Donna Juanna Coello
in persoon besoecken/ uyt bevel vanden Catholycken Coninck/ om
haer van synen 'twegen te segghen/ dat sy haer niet en veranderde
om de aentastinge van haren man: om datter niet onder en schuyl-
de/ 'twelck haer voor eer/ leven/ ofte yet anders mocht doen sor-
ghen/ dan alleen de voorseyde versoeninghen: ende dat sy haer ver-
troosten sou'/ ende ghelooven dat die selve daet gheweest waer ende
was/ tot weldaet van hem/ eñ om grooter ongemack te verhoeden

Nu so

sijnen Biechtvader, eñ den Grave van Barrajaz te rade nemende.

Antonio Perez, eñ de Princesse van Ebolij, op een uyr liet gevãghen setten, Anno 1579.

onder't dexel der voorseyder versoeninghe:

Selfs in persoon de executie der gevangenisse vermomt zijnde, aenschouwende.

'Sanderen daegs doet de Coninck de huysvrou van Perez by dẽ Cardinael vã Toledo besoecken, ende vertroosten.

Nu so was Perez binnen Madril ghevangen/ten huyse van eenen L.
Daer na oock Perez, by sijnen Biecht-vader.
Officier vanden Hove / omtrent vier maenden. Daer wesende/
quam hem 's Coninckx Biecht-vader den 15en. dach van sijne
ghevangenisse besoecken. Welcke twee visitatien het gantsche Hof
seer deden verwonderen: om dat hen al'tsamē docht/ende niet son-
der reden / dat sulcke manieren van besoecken / insonderheyt van
sodanighe persoonen/eenen misdadiger ende verstoorder van sijne
Ma. niet en mochten gheheuren: ende te meer om dat den text van
dien sodanich was als ick verhaelt hebbe. Want de visitatie van-
den Biechtvader was/even ghelijck des Cardinaels visitatie byde
huysvrou gheweest was/van vertroostinge / ende vande oorsaeck
der ghevangenis: hem verseeckerende dat hy aen die sieckte (gelijck
men seyt) niet en sou sterven. Ja droegh oock de Coninck selfs in L.
Ja draecht oock sorg voor sijn tractement.
sijn briefkens aenden Officier groote sorg voor de persoon van Pe-
rez/voor sijn gesontheyt/ en voor sijn tractement: en beval dat sy sijn
soon/dochter ende kinderen by hem brochtē/om hem den tijt te hel-
Doet hem daer nae, als hy vier maenden ghevanghen geseten hadde, in sijn eyghen huys brenghen:
pen verdrijven. Van ghelijcken droeg hy sorgh/om te weten/of hy
oock claechde/ende wat hy doch seyde. Upt den huyse vanden Of- L.
ficier vanden Hove/ brochten sy hem in sijn eyghen wooninge/om
dat hy sieck gheworden was. So als daer nae ses of seven daghen
ende doet hē voorder by Don Rodrigo Manuel sijn woort als Eelman afnemen, dat hy een vrient van Vasquez wesen sal.
verloopen waren/ quam hem Don Rodrigo Manuel/ Capiteyn
vande Lijf-wacht des Coninckx in sijn huys besoecken: Welcke vi-
sitatie was/ om hem door bevel des Coninckx sijn woort als Eel-
man af te nemen / dat hy een vrient vanden Secretaris Vasquez
soude zijn. Waer upt te geloven is dat de Coninck eenige stoornis
ghehadt hadde/om de clachte der Princesse teghen Vasquez: ende
het aen dringhen van Perez tot Justitie/ soo wel voor hem selven/
als voor haer. Ant. Perez gaf sijn woort als Eelman van hem/heel L.
Perez is gehoorsaem, ende steeckt het mes inde schey, als de partye het mes noch inde hant hiel. (want alsulcke belofte onderling hadde behooren te gheschieden.)
formelick in handen van Don Rodrigo Manuel: te weten/dat hy
sijn vriend soude zijn: ende dat Vasquez noch door hem/noch door
sijn vrienden/ende vertrouden/gheen schade gheschieden en soude.
Alle menschen meenden dat het hier mede ghedaen was. Maer ge-
lijck het een saeck was sonder begin/ende die noch op dit/noch op
dat gegront en was: also en wasse noch hier mede/noch daer mede
te eyndighen. Perez bleef ses of acht maenden in sijn huys verseec-
kert zijnde met Lijf-wacht: Ten eynde vande welcke sy hem ont-
slaghen werde/ende also bleef hy in vryheyt om ter Missen te gaen/
ende om te wandelen/ende besocht te werden: maer op conditie dat
ende bleef in sijnen huyse tot het jaer 1585.
hy self niemanden en mocht besoecken. In desen staet ende in sijn L.
huys inden Hove bleef hy tot den lesten Jan. 1585. gheduerende
welcken tijt ende ghevangenisse men gantsch gheen vernieuwinge
en maeckte in sijn Secretarischap van State / dan datmen alles
ghestadelick in sijn huys schreef/ende door sijn selfde dienaers/ende
behoudende sijnen Staet, ende dragēde de costen van dien.
dat Perez de costen van't Offici droegh. Want tot sulcx / ende om
sijn goet ende capitael in 's Coninckx dienst te verschieten / daer in
was hy altoos getrou. De Inventeurs en Raetsheerē vande eerste
aen

aentastinge/ vonden eñ practiseerden hier by hoe die eerste dwa-
linge voort gaen mochte / ende met andere dwalinghen bedeckt
worden: nadien sy haerselven in alsulckē misdaet verbondē ende
verseplt saghen/ die sy alreede teghen de Princesse/ een vrou van
grooter qualitept ende staet: ende tegens Antho. Perez/ die oock
van ouden hupse/ staet eñ waerde was/ begaen haddē. Daerom
vonden sy een Visita ofte examen tegens hem/ end'oock andere
Secretarisen/ op den welckē sy misschiē niet gedocht soudē heb-
ben: dan om alleen/ met het getal van anderen/ de offensie eñ den
werp tegens Perez te bedeckē. Dit Recht vande Visita is in Ca-
stilien gebruyckelick/ eñ is een Recht/ twelck sy jaer eñ jarē open
houden/ tot secrete depositien: tegens den genen dien sy een voet
begeeren te lichten. Een ghérecht/ in't welck men gheen overgift
van Proces/ noch van ghetuygen en gheeft: maer alleen de aen-
clachten. Ende God help eenē yegelickē tot sijne ontschuldingē.
Ende meestēdeel en ondervraegtmē niemant/ als u vyanden: eñ
hoe grooter hoe beter. Sulcx dat ick ghewèten heb/ van een ghe-
tuygh/ welcke tot sodanighe onder-vraginghen gheropen was:
Datmen sijn getuygenis niet heeft willen opschrijvē/ om dat hy
niet van't alderbloedichste en seyde: nadiē hy eerst wel vermaent
was tot alsulcken werck. Zijnde voorvvaer een deerlick dinck voor
L. God ende den menschen. De aenclachten vande Visita waren
meer tot eer van Perez / als tot schande van hem / of van sijne
diensten: dan alleē tot offensie vande Princesse van Eboli. Want
L. de meeste waren / vande geschencken van Don Jan d'Austria/
vande Princesse van Eboli/ vandē Cardinael vã Toledo/ eñ an-
dere persoonē van qualitept: behalven de twee lesten/ die sy hem
generalick/ ende om een oogh te hebben/ op leydē. Het eene was/
dat hy secreten van sijn Officì ontdeckt hadde. Het ander/ dat hy
inde brieven/ die in cyffer aenden Coninck quamē/ af eñ by dede.
Ende hoewel dese clachten naer rechten niet en connen bestaen/
noch yemandē verbindē tot ontschuldinge/ om dat sy generael/
L. ende soo seer onbillick waren: ende in sonderheyt den Coninck be-
treften, wiens secreten ende eeden hy in sijnen boesem most besloten
houden, ende die daer gheen plaets gaven te ontdecken: Soo ant-
woorde hy nochtans/ dat hy hem/ ten opsichte van sijn Eeden/
in't particulier niet en conde ontschuldighen. Waerschouwende
met eenē den Coninc/ hoe grootelicx sy sijnē dienst te na gingen/
als sy de booshepdt ende passie der Dienaren plaets gaven/
om tot alsulcke periculose materiē te comē. Van alsulcke waer-
L. schouwinge/ (eñ noch andere secreten) can de Bander-heer Ke-
veniler/ diemael 's Keysers Ambassadeur in't Catholijcke Hof/
behalven noch andere/ getuygh wesen: ende presenteert hem An.
Perez voor sulcx. Hy selfs heeft oock wetenschap van andere ge-
tuyghen van dese waerhept/ zijnde van hooger eñ grooter qua-
litept:

Ten eynde van vvelckē tijt, hy inde Visita overgelevert vverde, met noch andere Secretarisen: op dat het de blinden niet sien en souden.

Alvvaer hem tvvee artijckelen opgeleyt vverden, betreffende s' Coninckx secreten.

Van't tvvelck hy, om dieselve niet t'ontdecken, sijnen Coninck vvaerschoude.

liept:ende is depositaris van 'sConincx woort/eñ oock van des
Biechtvaders woort/welcke een Richter is over 'sConincx siel. L.
Ja zijn oock selfs groote persoonen/(die de Authoor niet noemen
en wil) ghetuyghen vande weldaden ende vergheldinghen/welc-
ke lange na de Visita/tot gunst van Perez ghevolgt zijn / voor
syne diensten ende verdiensten / ende voor syne schaden ende
overlasten. Ghelijck het een openbare overlast was, die sy hem deden.
Want een yeghelick die verstandt heeft bedencke / hoet bestaen 35
mochte / datmen in't Gherecht vande Visita / 'twelck somma- a.c.
rischer wyse geschiet/alsulcke aenclachten doen mocht/ eer ende
leven betreffende: maer wel in eē volle vierschare/ welcke claer-
der ende openbaerder zy als de middaegsche Son. Behalven dat
sy hem/naer recht ende consciencie/ in synen eersten staet niet en
herstelden/om met hem van ghelycken te procederen/als met de 368
andere gevisiteerdē/die sy alleen om haer valschept te bedecken/
aengenomē hadden. De oorsake van die twee opgeleyde clach- 35
ten/werde genomen wt sekere brieven/die Peter Escovedo soon
vandē Secretaris Escovedo dē Visiteur van Ant. Perez thoon-
de/gheschreven aenden Vader Jan Escovedo/inhoudende twee
dingen. Het eene was/dat hy hem bericht dede/van't geen inden
Rade van State gehandelt werde / aengaende Don Jan d'Au-
stria. Het welck aengesien hy van diē Rade was:ende Escovedo
Secretaris van Don Jan ende dē Catholijckē Coninck / geen
groote misdaet en was. Ja so verre ist van daer/dat syn eyghen
Coninck hem sulcx beval/tē eynde/ (als hier voorē aengeroert/)
sy hem te beter inde caerte sien mochten: ende den gront van Esco-
vedo ontdecken. Welcke hy tot dienst van sijnen Coninck niet sou-
de hebben connen doortasten: ten waer dat hy hem oock somwijlen
een troeve ghegheven hadde. Het ander was / dat hy aen Don
Jan d'Austria / ende aen Escovedo schreef / dat hy alreede
af ende by ghedaen hadde / ende in eenighe brieven voor Don
Jan aenden Coninck syne broeder geaccommodeert/ tgeen hem
goet gedacht hadde: volgende tgene dat de selve H^{r}. Don Jan eñ
Escovedo op hem versochten te willen doen / door brieven van
hen eyghen handt aen Perez gheschreven. Volghende oock de
vertrouwinghe ende macht, die hem de Coninck ghegheven had ten
selven eynde. Ghelijck wt het Proces ghemaeckt binnen Sa-
ragoza kenlick is/in't welcke de originale brieven ende billetten
vanden Coninck ende syne broeder Don Jan/niet alleē tot ont-
lastinge van Perez: maer oock tot een proeve van syne ghetrou-
wicheden/cloeckheden/eñ vertroutheden met syne Coninc/ ver-
thoont zijn geworden. Eñ dat hy noch brieven schreef/noch ont-
finck/noch wrocht/noch docht: ja voort woordekē Dit/ niet en
schreef Dat/sonder bevragē eñ raet van synē Coninck. Beneven 39
de

Nademael sy hem ghevvelt ende onzechtdeden:

ende hy hem in sijn secreten, nae 'sConincx bevel ghedraghen hadde: eñ volgēde de vertroutheyt tusschen hen beyden

de waerschouwinghe/die Perez den Catholijcken Coninck dede/ op dese twee leste articulen vande Visita/om t'groote nadeel van sijnen dienst:(voor de welcke hy altoos meerder sorch droech/als voor sijn eygen perijckelen:) so begeerde hy van gelijcken te doen by s'Coninckx Biechtvader/tot meerder remedie van't perijckel t'welck hem boven t'hooft hing: ende tot meerder ontschuldinghe van hem selven / voor alles watter aencomen mocht/als in een materie die so delicaet was/ende daer de Visiteur so blindeling mede in't werck ging/ meenende dat hy met die artijckelen sijn banden teghen Perez heel vast hadde. Eyndelyck verthoonde hy Broer Diego warachtich ghetuygenis / vande waerheyt daer hy in wandelde: (welcke te dier tijt toe oot onwetende was gheweest/van alsulcke verborghentheden ende Historien/) ende een deel van de papieren met s'Coninckx hant gheschreven: ende andere/inde welcke hy hem beval / by ende af te doen: ende inde brieven die vande Dienaren quamen/ yet te accommoderen/op datmense inden Rade van State mocht laten sien/na dat het betaemde. Het welck inden Hove van Spanien/ende sonder twijffel oock in andere Hoven / seer ghewoonlick is. Ende men behoort voorwaer/om de gheleghentheyt van groote saken / ende verscheydenheyt vande natuere der menschen/alsulcken omsicht te draghen: ende na de groote of cleyne vertrouwinge ende vol-
L. doeninge der Raetsheeren van yeder Heer. Siende broer Diego de Chaves/de welcke niet alleen Biechtvader vandē Catholijcken Coninc was/eñ de voornaemste Raetsheer vande eerste aentastinge van Perez: maer ooc een vande Richters vande Visita/ eñ medehulper van diē:(WANT het wel behoorlic was/datter alsulcken persoon overginc/als in een bloetoffer.) Siende/seg ic/ de sonde die der geschiet was/van datmen alsulcke materien in't Gerecht gestelt hadde: vont hy voor goet dat hem Perez niet en ontschuldichde met schriftē vā sConinckx hant:maer dat hy hemselven onverdadigt liet blijven/eñ datmē eens anders dwalinge tot sijnen coste soude betalen. Eñ sulckx ordineerde hy hē/eñ beval ooc vrou Jōa. Coello hem 'tselve te seggen. Eñ alsulckx heeft broer Diego de Chaves inde depositie bekent/welcke hem ter begeerte van Perez/in't proces vā Arragon/afgenomē werde. Perez was dan gehoorsaē/eñ en dede sijnen mont niet opē/eñ liet hemselven/ uyt cracht vande Visita condemneren/ in suspensy van sijn Officy/voor den tijdt van x. Jaren: ende inde summe van xxx. M. Ducaten: ende voor den tijt van twee Jaren op een Casteel ghesloten te werden: ende ten eynde van dien voor acht Jaren ghebannen uyt sConincks Hove. Dit selve liet Perez aldus toegaen, eensdeels om de ongelooflicke getrouwicheyt die hy tot den Coninck droeg, eñ wiens eer ende naem hy boven sijn eygen eer ende goet stelde: anderdeels oock, om de beloften vanden Biechtvader, dien hy overmits de hoocheydt van sijn ampt een man van conscientie vertroude te zijn.

Hy vvaerschoudeooc van ghelijcken den Biechtvader: hem sConincx eygē hant thoonende tot sijnder ontschult.

VVaer uyt' hem de Biechtvader verbied, hem met sConincx schriften niet te ontschuldighen:

Den vvelcken Perez, om sijns Conincx secreten te versvvijgē, gehoorsaem is. ende laet also hemselven condemneren inde somme van 30000. Ducaten, suspensi vā Officie, ghevangenis voor tvvee Iaren, ende verbanninge voor acht Iaren.

Welcker wet so edel is/als de wet der Ridderschap/ om hare beloftē te volbrengē. Want boven dat hy Perez geordineert hadde/ hem met 's Coninckx schriften niet te verdadigen: so beloofde hem de selve Broer Diego/als Medehulper vande Visita/ dat hy in gheen paer hantschoenen ghecondemneert soude werden: om dat het alles maer een uyterlicke Cerimonie/ende een gemaeckt werck was. Ende om de eygene woorden te verhalen/so seyde hy. Hy en sal niet gecondemneert worden inde costen van een miscleet voor dese kerck. Want hy seyde sulcx in een kerck van sijne oorden/te weten/van S. Dominicus: selfs teghen de huysvrou van Perez/ in teghenwoordichheyt van twee of drie ghetuyghen. Ende hy en presenteerde niet veel: want het oock seecker is / dat na dat sijne ontschuldingen van een vande treflickste / ende waerdichste persoonen van ampt/wetenschap/ ende conscientie ghesien zijn gheweest: eñ van eenen vande hoochstgheleerden / ende meest geachten van Span. een van hen gheseyt heeft ende versekert/ dat Perez/al waert schoon dat hy hem niet en verdadichde/ niet en conde gecondemneert wordē/inde weerde van eenē snuytdoec/die hy inde hant hadde/als hy sulcx seyde: eñ de ander/ in geen twintich Croonen. Eñ voorwaer dat zijn hen eygē woorden. Oock moetmen van ghelijcken weten/datmen tot op den huydighen daghe/ van gheen sententie en weet te spreken/ noch sodanighe sententie niet en blijckt: Dan alleen een acte vanden Visiteur vande Visita/ twelck so veel te seggen is als Fiscael/(voorwaer een fraeye qualiteyt/om alsodanigē oordeel te authoriseren ende te justificeren:) genaemt de Licentiaet Thomas van Salazar. Het alder vreemste acte/eñ nieuste van Gedicht/datmen opt hoorde: want het luyde aldus. DAT/so als sijn M[t]. bevolen hadde/eenige van sijne Secretarisen te Visiteren/ende Ant. Perez een van diē was: ende de Richters vande Visita hē voorsz gecondemneert haddē in sulcx/ ende in sulcx/ende in sulcx: dat hy geboot eenen N. Schrijver vāde Visita/dat hy hem t'selve soude insinueren. Ende in dese so gerechtelicke acte en was de sententie niet ghevoecht: noch en was oock van anders niemant onderschreven/als vanden voorseyden Visiteur: noch oock van eenich Richter/noch van sijn M[t]. gelijck als de Sententiē van andere Secretarisen/Gatzelu ende Delgado/dewelcke van alle de Richters/ghelijck alsmen altoos pleech/ ende na ouder gewoonte/onderteeckent waren. Ende te meer/in absolute Rechtbanckē/gelijckerwijs de Visita is/inde welcke de macht/of de vertoorntheyt/of de verbittertheyt/of de oogēdienst meestendeel Richters zijn: ende in't welck billick is/dat ten minsten de naem vanden genen blijck/die sulcx vermach ende gebiet.

NAEDEMAEL geen Richter op aerdē de macht heeft/om te condemneren/dan met de authoriteyt die hē de justitie eñ hare wetten geven. Ende dat meer is/men heeft nimmermeer coppe autentijc vande selve acte connen becomen: wantse Perez/tot behoudenisse

Marginalia:

ende dat door inductie ende schoone beloften vandē Biechtvader:)

Desē condemnatie quam henen, uyt cracht van sekere acte,

de vreemste diemen oyt ghesien heeft,

sonder vvettelicke ofte blijckende sententie: oock sonder behoorlicke onderteeckeninghe,

Right margin: 2. c. L. L. L.

houdenisse sijns Rechts/tot verscheyden maelen ghevordert heeft/
ende men heeftse hem elcke maele gheweygert: want de sententie
en heeft noyt ghebleken/ende men en weter niet van:ende daer en
moetter gheen gheweest zijn / naedienmender niet van en weet.
Zijnde voorwaer een wonderlicke saeck : want alsulcke prack-
tijck ende vond werde van een yeder verstaen. Ende te meer om
datmen weet / datter een Richter was / de welcke seyde/ dat hy
“ van alsulcken sententie ofte acte niet en wist te spreken. Sulcx dat
“ de Licentiaet Salazar, op sijn conscientie ende eer van een seeckere goe-
de persoon te dier oorsake, ende over alsulcken verergheernis ghedron-
ghen zijnde, wel warachtelijcken mocht segghen: Wat wilt ghy/
L. Heer / dat ick doe / sy hebbent my soo bevolen te onderteyc-
kenen. Ende te meer / om dat Godt / de opperste ende wa-
L. re Richter / een stuck van een sententie tegens dat wanschep-
sel beghon uyt te spreken: want die selfde Visiteur eyndichde
sijn leven binnen de twee maenden/ sonder biechte ofte andere
“ Sacramenten / aen een popelsie van lijf ende siele. Van lijve/
“ om dat hy binnen ses uyren ghesondt ende op de been zijnde/
“ de gheest ghaf: Van siele / om dat als hem sijn Cappellaen
“ seyde / dat hy wel voor hem sien sou / dat hy stirf / ende dat
“ hy hem immers biechte: hy sulcx niet en begheerde / segghen-
“ de dat het spot was. Ende also bleef hy/ ende verscheyde: Ja
“ oock andere Richters ghinghen den selven gang na hem. Als
“ nv dese acte gheinsinueert was / ende Perez nae't Casteel ver-
voert worde/daer sy hem corts daer na insloten:so ontsloegmen
alle sijn goederen/welcke hem in die ghevanghenis ende straffic-
heyt aengheslaghen gheweest waren:ende men seyde hem dat hy
de sententie niet voldoen en soude/ midts dat hy sijne origniale
papieren van hem aen sijnen Coninck ende van sijnen Coninck
aen hem/overgaf: ende sy lockten hem met de voorseyde ontsla-
ginghe. Want dit was de verborghentheydt van al't spel / ende
van't teghenwoordige/ dat de vyanden van Antonio Perez hem
“ nae't hooft stonden. Ende om tot sulcx beter te gheraken / ende
“ sonder den Coninck te vertoornen : ende om te vermijden dat
“ de ontschuldinghen van Perez sijne Coninckljcke authoriteyt
“ ende trou niet en belasten: soo sochten sy hem sijne papieren
“ afhendich te maecken/ ende de victorie alsdan voorseecker te
“ vervolghen. Ghelijck of de Coninck (niet teghenstaende alle sijn
gheveynstheyt ende ghelardeerde vriendtschappen, ende hoewel hem
de Autheur sulcks ontsiet te segghen.) niet selfs inventeur van die
vond gheweest waer, om behouden sijn eer daer uyt te gheraecken.
Ende te meerder, om dat hy soo eenen valschen ende meyneedighen
Biechtvader, medehulper vande Visita ghestelt hadde. Want wie sou-
L. de anders noch twee andere poincten in de sententie der Visita (die-
men secreet hiel) ghevoecht hebben. Waer van 'teene was/
datmen den armen Perez meer en meer met de lasten vande

[Margin:] ende kennisse van andere Raetsheerē.

[Margin:] VVaer over God den Autheur van dien schijnt ghestraft te hebben.

[Margin:] Naer dese acte, vverden de goederen van Perez, ontslagen, eñ hy selfs van de pene van diē bevrijt: mits dat hy sijne papieren aenden Coninck, eñ vanden Coninck aen hem, overgeven soude, om den Coninck also van als te bevrijen, ende hem aen't hooft te geraecken.

[Margin:] vvant dat vvas het eynde.

[Margin:] Ende daerom vvarē der noch tvve poincten inde secrete sententie ghevoecht,

Visita soude soecken te beswaren / ende de schult aen Escovedos
doot thoonbaerder te maken. Het welck wel bleecu yt de formen
der opghelevde schulden: want de meeste waren/ DAT hy van-
de Princesse alsulcken Diamant/alsulcke borduerselen/ende an-
dere diergelijcke dingen ontfanghen hadde: ende meer eñ meer-
der schults tegens haer. Ende inde forme van d'acte/ DAT hy
sulcx/ende sulcx eenen alsulcken personagie soude gheven / ofte
den sonen van dien: om den Coninck also/met dit gerucht/van-
de doot van Escovedo/ af te wasschen: de clagers met dese wel-
daet te versoeten: den gevangen die teenemael op te leggen: ende
het feyt eenen naem te geven/die de stoutichevt der tongẽ alreets
begon aen te nemen. Het andere poinct was/datmen Perez niet
en sou laten comẽ op de Lantdagẽ vande Arragonnoisen/welcke
op die tijt te Monson vergarẽ souden/om Justitie vã haer over-
lasten te begeeren: also hy een Arragonnois was/ en vele vrien-
den ende bystanders in't voorseyde Coninckrijck hadde. Om
hem dit te beletten/quam dese vervloecte acte aenden dach/ met
syn toebehooren/ van inghesloten te werden / met noch andere
strafheden. Voorwaer 'tverdriet my meer versierde clachten te ver-
halen, ghelijck als die ghene was, die sy Perez opleyden, Dat hy x. M. L.
Ducaten/vanden grooten Hertooch van Thoscane Don Fran-
cisco de Medicis/ voor de gherechticheden vande Leen-brieven
van Sena ontfangen hadde. Naedemael hy sulcks schuldich was te
betalen, also der maer eene eerste beleeninghe was voorgegaen/
na dat de Catholijcke Coninck in Vlaenderen zijnde/Cosimo de
Medicis de stadt van Sena te Leen gegeven hadde: alwaer in-
den Rade van State besloten was / dat syn soon Don Francis-
co/de selve somme van ghelijcken voor de tweede beleeninghe be-
talen soude. Ghelijck oock/na sijne doot/de Cardinael van Me- 51
dicis sijn broeder / voor de derde beleeninge ende gherechtichevt
van dien/ghelijcke x. M. Ducaten in handen vande Idiacquez
betaelt heeft. Twelck daer uyt blijckt/dat sy Perez ter ordinan-
tie der Raden van Staten/sijn goetduncken deden afvragen/hoe
datmen de felfde Leenbrieven soude instellen. Ende aengaende de 49
ghetrouwicheyt van Perez, is kenlijck uyt de quitantie/ ende sCo-
ninckx Registeren / dat Sebastiaen de Santoyo / Boeckhouder
vande uytgift des Coninckx/inde plaets van vijf M. Ducatẽ/die
den Coninck aengingẽ/ voor de gerechtichevt van't Coninclicke
zegel: xv. M. Ducaten uyt handẽ van Lorenco Spinola/ter or-
dinantie van sijn M[t]. van wegen Perez/ontfanghen heeft. Ende
dat meer is/is oock 'tselve ghebleken uyt een billetken van sCo-
ninckx hant aendẽ Hertoch van Francavilla/Prince vã Melito/
President vanden Rade van Italien/eñ Raet van State/ 'twelc
de Con. in sijn eygen handen gehadt heeft: om dat het hem Doña
Joanna Coello/huysvrou van Perez/na de condemnatie vande
Visita sond'/door handen van Don Christoval de Mora: op dat

Datmen de schult op Perez thoonbaerder soude maken:

Ende hem sijn clachte van ghevvelt, binnen sijn Vaderlands beletten.

Behalven noch een versierde clachte, vã thien duysent Ducaten, die sy hem opleyden:

VVaervan hy, om vele redenen,

maer aldermeest door sConincx eyghen billet, ontschuldicht blijft.

hy sien soude / wat Justitie men haren man ghedaen hadde / ende hoe seer hy in hem ghehouden was / om de ghehoorsaemheyt van't bevel van zijnen Biechtvader / te weté: DAT hy hé niet soude ontschuldigen met billetten van sijnen Coninck. De Coninck sond'het self de billet / door den seluen Don Christoval de Mora / wederom aen Doña Juanna / op dat sy't den Biechtvader soude thoonen. Doña Juanna dede alsoo / eer om den Coninc gehoorsaem te zijn: als om't remedie van soo veel schaeden / t'welck sy hier door mocht becomen / of van den gheenen verhopen / die daer een Medehulper van grooter schade geweest was. Sy brocht het den Biechtvader / de welcke dat begeerde te houden / om te lesen als hi tijt hadde / niettemin heeft hy't heel ghehouden: om de beschaemtheyt / die hem dit geschrift veroorsaecte: ende al even wel ontkende hy't daer nae. Om dan die sententie te vervullen / ofte om beter te spreken gheen sententie: naediender gheen Richter van en was: so sondmen om Perez te laten aentasten / om hem op een Casteel te vervoeren. Perez begaf hem in een kerck van Madryl / also hy den wech eñ het eynd vande geweldicheyt sijner vyanden wel van te voren sach / te weten / dat sy hem in Gevanckenissen eñ Gerechten sochten om te brengen. Ende dit dede hy / om sijne saeck voor eenige grooter Vierschaer / als voor de wereltlijcke / te brengen. Hy werde uyt de Kerck ghetoghen. Terstont had hy in't selve Gherechte / twee sententien nae den anderen / tot sijnen voordeel / binnen de 15. daghen: Welcke immers ghetuygenis gaven: dat hy tegen sijnen Coninck geen verraderye bedreven hadde / in welcke misdaet de kerck niet en mach baten. Ende is wel te gheloven / dat de Wijsers van die sententien die selve souden houden ende verthoonen: soo der gheen grooter ghewelt naghevolgt en waer. Want sy ten lesten de Richters van des Paus Ghesant aentasten / ende dat met groote dreyginghen / so verre sy haer hant vande saeck niet af en toghen: waer door de executie / vande persoon van Perez in de Kercke te herleveren / onvervolght bleef. Waer van de Ghesanten van zijn Heylicheyt / ende zijn kerckelicke officieren / ende de processen der saeck goede getuygé zijn. Alsmen nu al de sententie vervult / ende Perez op't Casteel Turvegano vervoert hadde / behalvent gheen noch aen den tijdt ghebrack: ghebeurden't (terwijl de Catholijcke Coninck te Monson op de vergaederinghen van Arragon was.) dat de spraeck quam / dat Perez / als een Arragonnois / nae de selvighe henen woude / om Justicie van sijn overlasten te begheeren. Uyt vermoeden van sulcks / ende om die spraeck wil / verleunden sy sijne ghevanghenisse / ende stelden hem in de macht van eenen seer wreden mensch / ghenaemt de Licentiaet Torres d'Avila / welcke hem beroemde dat hy meer als duysent menschen ghetormenteert hadde / ende die hem in't particulier met twee paer cluysteren by de t'neghentich daghen besloten hiel: meenende sijne Majesteyt daer mede eenen dienst te doen / als oft hy eenen Barbarossa mishandelt hadde.

Tvveelck de Biechtvader daer na ontfangé, gelesen, ende gehoude: maer doch ontkent heeft,

53

Ter executie vande Acte, neemt Perez zijn toevlucht in een kerck:

VVaer uyt hy ghetogen vverde, crijgende nochtans sententie tot sijnen voordeel:

vvelcker executie met ghevvelt belet vverde,

368

Ende vverde also Perez op Turvegano vervoert,

ende aldaer onmenschelick getracteert;

370

Ende

Selfs van sijn huys-vrouvve ende kinderen berooft.

VVelcke van ghelijcken tsamentlick gevangen geset vverdē,

Ende dat meer is, sy namen sijn huysvrouw ende soons van hem/die
hem doen ter tijt geselschap hielen: ja oock met grooter deernisse 54
der ghenen die't saghen. Ende dat en was niet ghenoech, sy sleeptense
altsamen indē Hove/ende steldense inde gevangenisse/ de moeder
met haren kinderen: ja die meest onder de vier jaren waren / die
selve berovende van't by comen eñ aenspreken van alle menschen/
Hier in gebeurde een seer verergerlick werck/(op datmen de alder
ergerlicxste verswijge,) 'twelc was/dat Donna Juanna Coella/de
moeder van die kinderē/harē Biecht-vader begeerde te spreken/
om haer te biechten/het welck haer van eenen oversten Dienaer
der wereltlicke Justicie ghewepgert werde: ende sy en begeerde
anders niet/als den genē die haer/eñ harē man de biechte pleech
te horen: ende so niet/den genen die hy wilde. Tijnde dese wreet- L.
hept/tot ghenen anderen eynde/ghebruyckt/dan dat sy/(naedien
hy't niet doen en mochte/) gene Justicie soude moghen vervor-
deren. ghelijck als sy eens te voren gedaen hadde, als sy na Lissebon L.
toogh/om by den Coninck justitie voor harē man te versoecken:
waer over sy tot een schrick van al de werelt / eñ in't aensien van- 371
de meeste natien/ int middē vande Zee eñ Rivier van Lisbon ge-
vangen geset werde: werdende de arme vrou soo deerlicken mis- 55
handelt/dat sy van een kindekē schepde/ 'twelc sy acht maenden
ghedraghen hadde/'twelck sonder twijffel gestadelicken wraeck
roept ter plaetsen daer't is. Hoe wel, de Coninck/het examē ont-
fangende/het welck haer den Officier vanden Hove afgenomen
hadde/het selve in't vier wirp ende dede verbernen: (Waer op de 57
Autheur wel seyt, Dat alsulcken Proces ende overlast in een an- L.
der ende levendigher vier soude verclaert eñ waer gemaect wor-
den.) Misschien in sijn conscientie gheraeckt zijnde van soo onberm-
hertighen daet. Doch niet soo seer dat hy sijn derde RIDDERLICKE 371
belofte volbracht. Want hy diemael/door tusschen spreecken der
Keyserinne / dien alsulcke wreetheydt ende mishandelinghe
mishaechde/Donna Juanna liet segghen/dat sy haer weder na
Castilien soude begeven / doende haer beloven by Santoyo ende
Rodrigo Vasquez/door middelinge van D^or. Rengiffus/ Pater 58
vande Jesuiten/eenen vande treffelickste van sijn orden/eñ een
gheboren Ridder van gheslachte/ (die te dier tijdt de saken van 372
Perez binnen Lisbon vervorderde:) Dat hy de saken van haren
man/op sijn wedercomste in Castiliē claer makē soude/het selfde
met schrift van Coninclicker hant ende Ridderlicke belofte be- 372
vestighende. D'andere oorsaeck van dese tweede ghevangenisse
vā vrou Joanna Coella was/ DAT Broer Diego de Chaves 57
des te beter achter al haer mans brieven eñ billettē comē moch- 58
te: also hy alreede wist vā wattē gewicht die selve waren: eñ daer
oock twee brieven om geschrevē hadde/door middel vandē Pre-
sident van Castilien/de Grave van Barrajaz: eñ dat/by so verre
sy haer

of, om't aenroepen van Iusticie te beletten, door haere middel:

vvaer over sy eens onmenschelick mishandelt hadde ghevreest:

(al vercreegh sy schoon RIDDERLICKE beloften:)

of, om des te beter achter des Conincx eñ haers mans brieven te comen,

sy haer selven ende haren man verlost woude sien. Vrou Joanna/ welcke haer altoos in haer mans ellenden een rechte Romeynsche
L. Heldinne gethoont heeft/soude die selve niet overgelevert hebben/ naedien sy in alsulcke overgifte de Godlicke/ menschelicke/ eñ andere particuliere wetten ende verplichtinghen overgetreden soude hebben: ten waer dat haer haer eygen man/ by memorikens met eygener hant/eñ eyghenen bloede ghescreven/ bevolen eñ geordineert hadde/die selve over te leveren. Met eygenen bloede seg ick/ om dat hy ghedwonghen was daer mede te schrijven: om dat hy berooft was van alle middel van Communicatie. Zijnde voorwaer een nieuwe saec/ende een schrickelicke straf heyt/een mensch tot alsulcken benautheyt te brengen/naer ghegeven sententie: ofte om beter te seggen/boven geexecuteerde sententie/ eer dat sy gegeven zy. Niettemin (seyt d'Autheur) blevender door de gonst ende voorsichticheyt Gods eenighe papieren thuys: naediender so veel schriften waren/ende die selve in so verscheyden schrijf-laeden gesloten (waer van sijn huysvrou gheen kennisse mocht hebben/) aende welcke veel gheleghen was/tot sijn toecomende ontschuldinghen ende bewijs. Dan ick denck vvel, dat Perez so slecht niet gevveest en is, of hy en heeftse by tijts, eer hem de slach op den hals quam, aen een zijde ghesteecken: naedien't hooftsaecken vvaeren, ende die sijn eer, leven ende goet betreffen.

in welcker overleveringe haer ende haren man vryheyt toegeseyt werde,

gelijck sy die eyndelick, door briefkens met haers mäs bloet geschreven vermaent zijnde,

De huysvrouwe sond den Biechtvader binnen Monson/ by een vertroude persoon/twee Coffers met sodanighe papieren/gelijck als int Proces van Arragon ghenoechsaemlick bewesen is. Van ghelijcken is int selve Proces bewesen/hoe dat vrou Joanna van den Biechtvader begheerde/ dat hy wel toesaegh: om dat de ontschuldinghen van haer mans eer ende leven/in die schriften begrepen waren: ende datmen der doch eenige/voor alle noot ende toecomende tijt/bewaerde. Waer op hy antwoorde/ (als van ghelijcken bewesen is:) Wat ontschuldingē? Men sal assche van dese ontschuldinghen maecken/ ende Perez weldaden eñ meer als weldaden doen/in plaets van ontschuldinghen. Ende dat waeren sijn
L. eyghene ende formele woorden. (Dan vvat voor vveldaden, is daer na ghebleecken.) Ja dat meer is/de Biechtvader ontfinck de twee Coffers ghesloten ende bezeghelt/ ghelijck alsse hem vrou Joanna sond/sonder die te openen/ofte te sien wat sy hem overleverden: (so hongerich was hy/om de papieren te hebben: ghelijck als eenen die hongerich eet/sonder te sien watmen hem geeft.) Eñ noch en begheerde hy de sleutelen vande Coffers niet te ontfangen/ dan hy beval den dienaer/diese overghelevert hadde/dat hyse selfs den Coninc van stonden aen in handen soude leveren: eñ ter plaetsen gecomen zijnde/werde hy toegelaten eñ ghehoort: ende de Coninck ontfinck de sleutelen in sijn eyghen handen. Waer uytmen met vingheren can tasten/dat alle het voorgaende met particulier

overleverde, ende in twee Cofferen binnen Monson aenden Biechtvader vanden Coninck sond,

met de sleutelen van dien, die den Coninc vanden brenger persoonlic overgelevert werden,

voorweten ende wille des Coninck is gheſchiet. Ende dat de laſt ende verplichtinghe van conſcientie/ſoo in Ridderſchap/als in redenen / des te grooter is/inde welcke de Coninck aen dien man/eñ ſijn beſcherminghe/ende voldoeninghe van alle ſijne verbolgingen ende ſchaeden is ghehouden. Hier mede gheraeckte vrou Joanna upt die beclemde ghevangenis: dan haer man bleef al even wel in de ſelve benauthept als voren.

Ende werde alſo de huyſvrou alleen verloſt door die Overgifte: welcke

De Dienaer die de papieren ende ſleutels overghelevert hadde / keerde wederom met eenen brief vanden Biechtvader/ende een briefken vanden ontfanck van ſijn handt: ende met beloſte mondelick ghegeven/ ende inden brief geſchreven/ende den Dienaer beveſticht / Dat hy die ſchriften / niemanden die daer leeſde/ſoude laten ſien: ende datter niet een tittel/ (want ſo ſeyde hy/) aen gebreecken ſoude/ (Welcke beloſte hy ſo vvarachtich gehouden heeft, als alle de voorgaende ende navolgende: vvant men vveet, dat hyſe voor eerſten, den aldergrootſten viant van Perez, Rodrigo Vaſquez medeghedeelt heeft, om hem met deſelve te vvapenen, vande welcke hy noch op den huydighen dach een groot deel onder hem heeft.)

is blijckende by des Biechtvaders briefken, ende ſchriftelicke

(hoewel vervalſchte) beloſte

Deſe beloſte beveſtichde hy daer nae vrou Joanna ſelfs/in eyghener perſoon/op verſcheyden maelen / met ſeer ſtrenghe ende particuliere woorden. Want ſoo als ſy den Biechtvader/eens onder anderen/ ſeer bitterlicken claechde/de ghedurichept van hare ellendē/ende de nieuwe benautheden/die der dagheliex overquamen/ tegens ſo vele beloften van ſijn Ma. ende van hem gegeven: ende derhalven begheerde/dat hy haer hare papieren wederom woude geven: ſoo ſeyde haer de Biechtvader: Me-vrouwe/inden ſy Perez meerder ſullen beclemmen: ſo ſal ick op deſe ſtraten ſpringhen ende roepen ghelijck een geck/ende de verborghentheden van deſe Hiſtorie alle menſchen vertellen/eñ v uwe papieren wedergeven. Op vvelcke beloſte vvel gelet moet zijn, overmits het eynde. Nae dat nu de Coninck upt Arragon in Caſtilien ghecomen was /worde Perez wat inde ruymte gheſtelt / ende wat voorder ghetoghen inden Hove/in een vande beſte hupſen van Madryl. Want het de vverelt al te vreemt gheghoven ſoude hebben, indien men alſulcken perſoon, die in ſo hoogen Staet, ende in alſulcken gracy byden Coninck ghevveeſt vvas, ſo haeſtelick, onbehoorlick ende onvvettelick aen een zijde gheholpen hadde. Daerom vvas het van noode alſodanige vvreetheyt, met eenich goet ooghen-ſchijn te larderen ende te verſoeten: om hem oock alle miſvertrouvven vvech te nemen. Ende te meerder, nu men hem ſijn tanden ende claeuvven (ſoo als ſy meenden) al ghebroocken hadde, om ſo alleynſkens op de pijnbanc, ende vanden pijnbanck op het ſchavot te gheraecken. Te Ma-

Na des Coninex wedercomſt van Monſon, ende de papieren gelicht zijnde, werde Perez wat in't ruym geſtelt binnen Madril,

(niet ſonder bedenckens,)

dryl bleef hy veerthien maenden half ghevangen. Half ghevangen
seg ick / om dat hem bynaest het gheheele Hof vrijelick quam be-
soecken. Ende te meerder om dat als Perez vanden Coninck ver-
lof liet begheren/door een secreet billetken/om inde heylighe weeck
ter Misse te moghen gaen: hem'tselve vanden Coninck toege-
laten vverde. Want hy ghestadelick aenden Coninck schreef/ende

voor den tijt van 14. maenden. Crijgende verlof om besocht te werden, ende inde Goeweeke ter missen te gaen.

L. de Coninck ontfinck syne brieven voor aengenaem: ende bewaer-
L. dese in synen boesem / ende lasser oock vele van dien / met omsicht
vande omstanders. Die weecke dan ginck Perez vrijelick uyt den
huyse/tot verwonderingh van vele menschen / die haer oordeel in
die mans saecken teenemael verlooren/siende alsulcke toverie ende
manier van procederen. Maer het en duerde niet langhe: Want de
passie ende nijt van sijn vyanden begonnen weder te groeyen/ende
te versterecken: ghelijck als de hoofden van't serpent Hydra: ende
L. ten versoeck van dien/betichte hem Peter Escovedo weder op een
nieu/met de doot van sijnen Vader/sijn vorighe beloften vergeten
hebbende.

Maer'twas een corte vreughde, want de soon van Escovedo hem d'oude clachte weder opleyde.

Want als sy/so nu ende dan/eenighe teeckenen van gra-
tie saghen / ende dat de Coninck de clachte van die doot tegen hiel:
soo quamen sy op haer oude vermoeden / dat sulcx uyt groote oor-
L. saecken van State / ende daerom door's Coninckx wil ghecomen
was. Ende dat de natuer van eenen Prins/niet verscheyden most
wesen van andere Princen / die henselven in alsulcke saeckẽ niet en
L. willen ontbloten/al soud eenen vreemden noch so veel costen. Hier
mede werde hy / met toelatinghe des Coninckx / den neghenden
L. Julij 1589. weder uyt den hove / op een Casteel ghetoghen/
met een nieu gherucht ende verergheruis/ende een alghemeyne
374 verwonderinge. Ende binnen derd'halve maent brachten sy hem
weder inden Hove: ja de Coninck beval 'tselve binnen de twintich
daghen: nochtans stont de Richter teghen/so veel als hem moghe-
lick was. Sy brachten hem in een vande voornaemste huysen van

Ende werde Perez weder op een Casteel geset, ende corts daer nae weder te Houe ghebracht.

L. Madril. Wt welcke teghenheyt van raetslaghen/een stryt in's Co-
ninckx hert ende conscientie schijnt gheweest te hebben / teghen de
cracht der nijdicheyt/als die de onnoselheyt van Perez wel kende/
ende dat hy om sijnent wil/om sijne ghehoorsaemheyt ende dienst/
int lijden was. Eyndelick worde hy gheexamineert op die selvi-
L. ghe doot. Ant. Perez droeg hem in dit examen/met sulcken respect
ende ghetrouwicheyt/als hy sijns Heeren secreteen schuldich was:
ende volgens 'tgheene dat sijn eyghen Coninck/met eyghener hant/
voor alle de ghevangheníssen / als sy de doot eerst begonsten te ver-
volgen/op hem begheert hadde.

alwaer hy op die clachte gheexamineert werde, ẽ sijnen Coninck trou bleef, sonder yet te melden,

Ghelijck blijckt vvt een vande
billetten binnen Saragoza overgelevert, in't vvelc hem de Co.
antvvoort, op de Clachte die hy doet over de Tsamenspan-
ninge sijner vianden, streckende om sijnen onderganck te be-
L. reyden, met dese vvoorden: Dat hy gheen sorge soude hebben/
wat sy oock doen mochten: dat hy (Perez) niet van hem en ging:

volgende 's Coninckx wil:

ende dat hy oock hem niet afgaen en soude: ende dat hy hem ver-
seeckert houde dat de passie der menschen tegens hem niet sal con-
ende ghewichtighe beloften.
nen wercken. Ende seyt boven dien: Ende ghy sult voor goet hou-
den/ datmen niet en come te verstaen/ dat die doot door mijn bevel
gheschiet is. Ende blijckt noch uyt dit vervolgende, in de 367.
zijde. Ende so verre men sou'connen ont schuldighen/dat het gene
gheschiet is/niet geweest is met overwesen van my: t'sal goet zijn/
datmen't ontschuldighe. Ende seyt sijn Ma. daerenboven: En tis
goet dat ghij't alsoo begheert/ende versorgt: ende als daer nae yet
anders van nooden soude wesen/ SOO STAE ICI DAER
VOOR. Daerom is't goet alles eerst te besoecken. Welcke billet-
ten met het geen daer in vervolgt/niet alleen souden behooren ge-
noech te zijn /tot bescherminge ende ontschult des genen/die daer
leed om sijnen dienst: maer oock tot castijdinge des genen/die hem
vervolgde: en tot groote beloning/welcke tot alsulcke ghetrouwic-
heyt en pant van eenen Coninck/(gelijck sodanighe woorden zijn)
Waerschouwende niettemin sijnen Coninc, van't gheen uyt die manier van procederen mocht spruyten.
toebehoorde. Ant. Perez waerschoude sijnen Con. in dese gelegent-
heyt/gelijck als in alle anderen/van'tgheen daer omme ging ende
naemaels uyt alsulcke manieren van procederé soude mogen vol- L.
ghen/alleens of hy't voor sijn ooghen gesien hadde/naer uytwijsen
der originale brieven des Coninckx/by Perez in't Proces van Sa-
ragoza tot sijnder ontschuldinge verthoont: ende ghelijck eenighe
Doch te vergeefs,
groote personagien vã diẽ tijt afkenlic is. Tselve en hiep altemael
niet/want de Dienaren ginghen al even stout voort/ trachtende
nae't eynde, te vveten de verderffenis van Perez. Op den dach L.
Want hy binnẽ thien daghen een Proces, waerover thien iaren ghepractiseert was, most beantwoorden.
van't examen / stelden sy Perez alleen thien dagen/ (zijnde een
saeck waer over hem al de werelt verergherde/ende verwonder-
de:) om het Proces te beantwoorden / twelck thien jaeren lanck/
sonder sijn wetenschap/ ghemaeckt was: ende sonder dat sy hem/
gheduerende die selve/eenighe schult ofte clachte opgeleyt hadden, L.
Ende dat noch meer te verwonderen/ende verergherlicker was/
dat was de manier van't Proces te sien. Want de Richter beval/
datment den Advocaten van Perez by stucken soude thoonen: (en
oock en lasen sijt niet/maer een Schrijveyn/van henlieden afghe-
sondert.) voor de naemen der ghetuygen te bedecken/hele woorden
over te slaen: Het welck een verboden saeck is in allẽ rechten. Ja
selfs en gebruyct men alsulcken strafheyt/(ofte om beter te seggen
Naer dit examen ried hem de Biechtvader, de doot te belijden, sonder de oorsaecken van dien te verclarẽ:
alsulcken onrechtveerdicheyt) ind' Inquisitie niet. Het examẽ ge- 70
daen zijnde/als men sach dat Perez de doot loochende. volghende
des Coninckx wil: so schreef hem de Biechtvader Broer Diego ee-
nen brief/(ick en weet niet hoe/ of tot wat eynde:) inhoudende dat
hy de doot soude belijden/en door wiẽs bevel hy sulcx gedaẽ hadde/
sonder nochtans de oorsaken van dien eenichsins aen te raecken.
Twelck Perez ongeraden dochte.
Ant. Perez antwoorde hem/ende niet sonder raet/dat hy wel lettẽ
soude op't geen dat hy hem beval; ende dat het tegen syn conscien-
tie

tie was/yemanden te verwijſen in een ſoo ſwaren ſaeck/ ende inde
welcke hy/(als hy de oorſaeck en niet ſegghen en ſoude.)gheen
bewijs teghens hem hadde. Ende te meer/naedien ſulcx was tot
ſchade van ſo veel onnoſelen. Ende daer beneven/dat het geen raet
en was/het gheene te verclaren/dat hem ſijnen Coninck beval te
ſwijghen. Ende indien het eynd van deſe ſaeck was/datmen Eſco-
vedo recht wilde doen: dat het beter ſoude zijn/ tot ſijnen coſte/als
tot naedeel vanden dienſt van ſijne Mat. ende vande authoriteyt
van ſijne handelinghen/of tot opening van ſijne ſecreten: naedien
L. hy't ſelve ſo ſcherpelick verboden hadde. Ende dat daerom in allen
geval beter zijn ſoude/dat hy met Eſcovedo verſoēde. De Biecht-
vader repliceerde met eenen tweeden brief/ſonderende inde Theo-
lo gie/(in ſijne Theologie ſeg ick.)dat hy de oorſaecken niet aen en
ſoude roeren Deſe Theologie is ghevveeſt, dat hy de doot be-
kennen ſoude, ende geen bevvijs hebbende van ſchriften,(ſo
als ſy meenden:)om een cort leven ſpelen: alſo de treffelickſte
van Spangiē, ia ſelfs de hoochſte Richter in geeſtelicken ſaecken/
die ſelve brieven voor ſeer verergerlijck houden.) Indien men
72 nochtans verdraghen conde/ſonder den naem van ſijn Ma. daer
toe te ghebruycken/ dat het in Gods naem gheſchiede. Om dan
de beſte middel te volghen: ſoo heeft Perez met beraedt en toe-
73 ſtemminghe vandē Biechtvader /ende overgaen vanden Admi-
379 rael van Caſtilien /met Peter Eſcovedo verſoent voor de ſomme
van xx. M. Ducaten. Eñ'tis ſeer goet/alhoewel ſy alle ſijn Renten
aenhielen/ende hem t'natuerlijck onderhout onttoghen: (ſulcx hy
hem vande aelmiſſen/gheduerende de ghevangenis van Arragon
moſt onderhouden:) dat ſy nochtans Eſcovedo deſe xx. M. Du-
caten deden betalen: ende dat ſijn goet tot alſulcken ſomme ghe-
dient heeft / welcke tot dienſt van ſijnen Coninck betaelt is ghe-
worden: ende om de verholentheden ende hantveſten uyt welcke
de ſelvighe doot henen quam/niet aenden dach te brengen. Sulcx
hy't broot uyt ſynen mont / om de mont der Getrouwicheyt ont-
beert heeft. Men ſoude immers menen, dat het met ſodanighen

ende gheeft derhalven voor, dat het beter waer met Eſcovedos ſoon te verſoenē, op dat ſijn Ma. onbelaeden ende onvercort bleef:

Het welck gheſchiede, tot coſten van Perez, voor de ſomme van 20000. Ducaten: welcke van weghen Perez betaelt zijn gheworden.

L. ſoen, welcke om't bloet vanden onnoſelen ende ſijner kinderen ge-
cocht was/een eynde ſoude hebben: Dan als de Preſident Ro-
drigo Vaſquez/ maegh van Eſcovedo (des hem de Clagher het
L. Recht te beter vertrouwen mocht.) ſach/ dat Perez over al uyt ge-
raeckte: ſo bracht hy hem een ander ſchermſlach aen boort/ te we-
ten/dat hy aendē Coninck aldus ſchreef. Dat hoewel Perez hem
L. ſchoon/overmits de ſoen vande doot van Eſcovedo verloſte/ dat
ſijne Ma. wel letten ſoude/datter ſeer grootē ſpraeck geweeſt was/
dat alſulcke doot ter ordinancie van ſijn Ma. was gheſchiet. Ende
dat ſijne authoriteyt toebehoorde te verclaren/ ende Ant. Perez te
doen verclaren/de beweghende oorſaecken die hy hadde tot alſulc-

Dan ten hilp altemael niet, door den nieuwen vond van Rodrigo Vaſquez by ſijn Maieſteyt.

ken castijdinge: om dat sijn Majest. (als die oorsaecken sodanich waren/) de werelt voldoen soude: ende Perez wel ontlast blijven. Ende dat sijn Maiest. derhalven een briefken aen Perez schrijven soude. Gelijck als hy dede/ met desen inhout: Seght Ant. Perez/ dat hy wel weet/ hoe ick hem gheboot Escovedo te dooden/ om de oorsaecken die hy weet/ dat tot mijnen dienste behooren: ende dat hyse verclaere. Voorwaer een vreemden raedt ende practijck/ ende die de menschen seer verergert heeft: Sulcx dat een vande treflicste persoonen ende waerdichste vander werelt/ naest sijne Heylichheyt/ tot den Biechtvader wel met recht mocht segghen. Heer/ of ick ben sot: of desen handel is sot. Indien de Coninck Ant. Perez gheboodt Escovedo te doen sterven/ ende hy sulcx bekent: wat rekenschap/ ofte wat oorsaecken eyscht hy dan? Hy soudese doen ter tijt bemerckt hebben: ende ghesien hebben/ dat Perez gheen Richter in die saeck en was/ maer Secretaris ende Rapporteur vande brieven/ die hem ter handen quamen: ende executeur van't gheene dat hy hem beval ende belaste/ ghelijck de eene vrient den anderen doet. Nu vraeght hy hem nae d'oorsaecken/ ten eynde van twaelf jaeren/ nu hy hem sijn schriften benomen heeft: ende nu der so veel persoonen gestorven zijn/ die daer ghetuyghen ende deelachtich in velen dingen zijn mochten. Laet hy hem vry vijf houdert dooden opwecken/ ende laet sy hem sijn papieren weergheven/ sonder die herlesen ende doorsocht te hebben: ende alsdan en mach men noch sulcx niet doē. De Biechtvader bleef verbaest/ beschaemt eñ half stom/ segghende: Heere V. Doorluchtichheyt berusten: want dit is nerghens anders om gheweest/ als om den Richter Roderic Vasquez te voldoen/ ende 'tsal altemael wel comen. Op dat ick nu L.
versvvijghe, dat de Ghesant van sijn Heylichheyt/ van ghelijcken uyt name des selven/ sijn beste dede/ te dien eynde dat de saeck van Perez: (die in allen plaetsen/ ende insonderheyt binnen Romen/ tot een verergernis was:) eens mocht afghedaen werden/ ende de naem der Justicie niet langher misbruyckt/ om de passie van private persoonen te voldoen Als oock de Predicatie die Pater Salinas, een Franciscaner Monick/ in des Coninck Capelle/ tot bevordering vande saeck van Perez seer opentlick dede: sprekende vand'onstantvasticheyt van heeren hulde, eñ de vvaer- 78
heyt tot dien propooste seer rondelic uytstotende, eñ sijn goet genoegen te kennen gevende; indien men hem, om dat hy de vvaerheyt seyde, uyt den Hove soude doen ruymen. Welcke goede diensten nochtans voor Perez onvruchtbaer vvaeren, alsoo de Biechtvader teghen seeckere goede persoonen seyde/ dat hem alsulcke goede diensten schaede deden: dat sy swijghen souden: Ende alsoo hy hem ende sijn huysvrou/ in 'tparticulier/ door die selvige persoonē/ ende eenen seer treffelicken Religieus liet segghen/ Dat sy de naem vande Justicie niet inde mondt souden

nemen/

Want hem de Coninck schriftelick ordineerde, de oorsaecken der doot te verclaren,

Welcke ordinancie by veel groote persoonen verwondering ende opspraeck veroorsaeckte,

Naedien oock een Cardinael, als't schijnt,

ende des Paus Gesant in die ghelegentheyt, tot gunste van Perez spraecken:

hoewel onvruchtbaerlick. Alsoot in des biechtvaders oogen sonde scheen te wesen, om Iusticie te roepen.

nemen / om dat sy daer aen misdeden: dan dat sy ghenaede souden begheeren / verdraghen / ende hen verdemoedighen. Om nu tot de vorighe reden te comen / van een soo grooten personagie tot den Biechtvader ghesproocken: hoe connen Perez redenen ofte reeckenschap af eysschen / naedien de Coninck sijn ghebodt bekende / ende nae dien men Perez sijne schriften afghenomen hadde. Ende te meer in soo strenghen ghevanghenis van man/ wijf ende kinderen?

372

L.

Voorvvaer, eē vande treffelicste Schriftgeleerdē vā Spangien ende voor sulcx gheacht vanden Biechtvader selfs / mocht wel met recht segghen / naer dat hy den brief vanden Biecht-vader ghesien hadde / waer in hy de schriften begheerde/ Datmen Perez niet alleen gheen reeckenschap af eysschen en mochte: maer dat hy vanden Coninck mocht eysschen/ alles wat hy wilde. Nadien kenlick was/datmen sijne papieren van hem begheert / ghenomen/ende ontfanghen hadde/sonder inventaris van yeder papier in't partieulier. Dit alles niet teghenstaende, worde Perez door raedt van Rodrigo Vasquez gheexamineert/uyt cracht van 's Coninex billet: Eñ hy antwoorde de eerste/tweede eñ derdemael/ (want altoos liet hy't op de leste proeve der ghetrouwichept aencomen:) dat hy noch van doot / noch van orsaecken en wiste. Vyt dese Stantvastichept / die Perez in sijn secreet ende ghetrouwichept bethoonde/nam de Richter een oorsaeck / om sijnen Coninck tot meerder strafheden te verbinden: hem vertrouwende/ dat d'eene straffichept d'ander nae haer treckt tot de leste. Twelc was/dat hy seyde: Dat indien Perez de oorsaecken weygherde te segghen/als hem sijn Coninck gheboodt die te verclaeren: datmen hem daer uyt conde bestraffen / dat die selvighe niet waerachtich gheweest en waren. Ende indien hyse beleedt / dat hy gheen bewijs soude hebben / naedien men hem sijn schriften ontbruyck ghemaeckt hadde. Doen is men ghecomen tot die merckelijcke daet der Pijnbanck/ PROFIDE ET PRÆMIO, dat is: VOOR DE GHETROVWICHEYT ende BELONING: Wesende een seer verergherlicke saeck voor den Hove / sulcx dat de grootste persoonen/ Heeren / ende Raeden seer ghewichtighe woorden beghonnen te spreecken / teghen alsulcke straffichept / in soodanighen aensien/ in alsulcken saecke / van alsulcke ghewichticheden ende eeden/ ende betreffende alsulcke persoonen / de welcke om dat deselvighe noch in't leven zijn / onverhaelt sullen blijven. Ende om de vvaerheyt te segghen, en vvas het niet pijnbancks ghenoech, die hy in sijn verstant ghevoelde, niet wetende wat hy in sulcken confusie ende teghenheyt van ordinancien soude doen / welcke gheen twintich daeghen van malcanderen en verscheelden/ ende

Niettemin bleef Perez secreet, als hy uyt cracht van's Coninex billet geexamineert werde, want hy't selve so slechtelick niet en dorste gheloven.

Vyt welcke stantvastichept een nieuwen vond vanden Richter ghevonden werde,

die den armen Perez ter pijnbanck brachte.

81

L.

Hoewel hem de perplexheyt, ende confusie van contrarie ordinancien pijnbanck ghenoech was.

ende van malcanderen gheen vermaning en maeckten. Want hoe H.
can men dit over een passen: De Coninck en begheert niet datmen
de doot weet/of datse door sijn ghebodt bygheçomen is/ als voor=
sept is. De Biechtvader beveelt in twee brieven/dat hy de doodt
verclaer/ende door wiens bevel die selve bygecomen is: mits ver=
swijghende de oorsaecken: want dese (sept hy) en moetmen om't le= I
ven niet aenroeren. Hier en boven beveelt hem Rodrigo Vasquez
met een briefken van 's Coninckx handt/dat hy de oorsaecken ver=
claer uyt welcke de doot henen quam/en datmen hem vande doot
niet en vraegde/noch niet vraghen en soude. Eyndelick sloot Pe- 82

Volherdende derhalven by de eerste ordeninghen en billetten sijns Coninckx, laet hy hem selven op den pijnbanck legghen. tot het uytstorten sijns bloets,

rez by hem seluen, dat het ghebodt des Coninckx/ ('twelck hy tot
menichmalen van 's Coninckx hant hadde:) alle andere behoorde te
verwinnen. Want als hy ter pijnbanc gelept werde/leet hy alles/ L.
door den raet van persoonen van grooter authoritept, tot de uyt=
storting he sijns bloets toe/om met het selve het secreet te voldoen/
'twelck hy't private bevel des Coninckx schuldich was. Eyndelick
nochtans/ende nae alsodanighe beproevinghen: ende om sijn siel/
ende eer van sijn kinderen om so snooden prijs niet te geven: (nae=
dien de aerde/noch de Princen van dien/gheen weerde en hebben/

Wort nochtans eyndelick ghedwonghen de motiven van alsulcke doot, met de executie van dien te verclaren:

om so duere panden te coopen:) So was de patient gedwonghen/
de beweghende oorsaecken van alsulcken opset / ende executie der
doot te verclaren / met de grootste sachtichept die hem moghelick
was/ten aensien van sijnen Coninck ende van derde persoonen/en
vande materie selfs/om hare qualitept ende groothepdt: want sy
ooc van selfs seer scherp-voelende was. Wat tot dit alles dwong
hem de overdaet van't gewelt/ende de rabraeckingen des selven:

citerende tot sulcx d'originale brieven van den Coninck, mitsgaders een levendich ghetuyghe,

sonder dat hem van Godts weghen 'tselve vrp stondt. Sulcx dan
belijdende/citeerde hy originale brieven vanden Coninc/(waerop
wel te letten is.) Ende hy noemde een persoon/noch in't leven we=
sende/sijnen huysgenoot/en gesworen Dienaer/door wiens hand
alle brieven gecijffert ende ontcijffert werden: die met toelaten des
Coninckx gingen ende quamen. Want hy niet en begheerde/dat sy
hen op yemant anders vertrouwen souden / als op een persoon

wiens getuygenis sy aennamen,

van sulcker qualitept/en van Perez selfs uytgelesen/om de groot=
hept van die materien/ende 'tgevaer van Perez. Ende 'twas goet/
dat sy de verclaringe ende 'tghetuygenis van die selvighe persoon
aennamen/nae dat Perez uyt Castilien vloodt/en alsmen de hoop
Processen begon te maecken / diemen in Arragon tegens hem in't
werck stelde. Also sy meenden/dat sy daer uyt eenighe verwerrin=
ghe ofte teghenspraeck souden vinden inde belijdenisse van Perez:

maer also't tot voordeel van Perez gheweest is, hebben sy 'tselve met des Coninckx voorseyde billet vergeten voor den dach te brenghen.

Maer sy zijn wel so wijs geweest/dat sy de bekentenisse va die tuy=
ghe achter hielen / als sy de stucken van dat Proces aende Vier=
scharen van Arragon sonden. Gelijck sy van ghelijcken vergaten L.
de Copie van 's Coninckx billetke/houdede aen Rodrigo Vasquez/
derwaerts te senden. Waer uyt wel te mercken is/dat die voorsey=
de getuyghe niet tot achterdeel van Perez getuygt en heeft. Oock
En

en was dit de Coopmanschap niet/ die de Cooplieden sochten/ noch die de vervolginghe begheerde te coopen.

Perez hem in dese wterste noodt bevindende/ ende fiende dat het op de heffe ghebrouwen was, ende dat hy soude ghenootsaeckt werden/ bewijs te thoonen van tgheen dat hy seyde: ende dat hy sulcx niet vryelijck soude moghen doen: ende dat sy hem op legghen souden/ dat hy alle sijn schriften niet overgelevert en hadde/ alsse des Coninckx Biecht-vader eyschte/ indien hy sijn ontschuldingen eñ bewijs der waerheyt van sijne verclaringe verthoonde: ende vreesende dat alsulcke strafheden genen anderen wtganc/ als sijnen onderganck souden hebben: So en vond' hy ghenen beteren raedt/ als wt de gevangenis van Castilien te breken. Ghelijck hy eyndelick dede/ door 'tmiddel vā sijn huysvrou/ alst scheē/ medehulp ende gheselschap hebbende aen eenen welgheboren Arragonnois/ sijnen verwant/ ghenaemt Gil de Mesa: ende dat op eenen goeden Woonsdach/ snachts te neghen uyren: ende met soo goeden gheluck/ dat sy de Justicie onder weghen ontmoetten ende verby ginghen: ende met sulcken behendicheydt/ dat sy niemanden en misdeden/ ofte oorsaeck van clachte en lieten. Ja sonder eenich teecken van los breeckinghe/ van traly/ poort/ slot/ panne/ ofte muer/ sulcx datmen tot opden huydigen dage niet en heeft gheweten hoe. Waer wt sy begonnen te segghen/ dat het door Nigromancie gheschiet was. Het welck indient soo waer/ hy soude de selve const oock wel op wech ghebruyckt hebben: ende hy en soude gheen dertich mijlen te post gheloopen hebben/ ghelijck hy dede/ tot dat hy met grooter moeyten in Arragon quam: ende dat met sulcker voorsichticheyt als hy ghebruyckte/ dat hem noch een ander volchde/ (t'welck een Genevois was/ ghenaemt Jan Francisco Mayorini:) om voor de tweede mael de Peerden te ververschen: ende op dat de ghene die hem vervolghen souden/ gheen Peerden en vonden om op te sitten/ ghelijck als 'tghebeurde. De ghevanghenissen ende nieuwe straffisheden diemen tsanderen daechs nae sijne vlucht/ pleechde/ op eenen goeden Donderdach (heylich was dien dach/ onheylich t'werc) inde persoonen van sijn huysvrou ende kinderen/ waer onder eenighe so cleyn waren datmense inde armen moest nemen: (sulcke dappere ende trotzighe misdaders waren de ghevanghen:) waren seer deerlijck om sien/ ende seer deerlijc de tranen ende t'algemeyne geschrey. Want hen nv tijt dochte, het gheheele nest te storen: Waer in sy noch die arme Moeder en ontsaghen, welcke van acht maenden swangher ghinck/ ende bereedt was om op een snel Barbarisch Peerdt te ontvlieden: noch dien dach/ op de welcke men groote misdadighers pleech te vergeven: noch die uyre der Processien/ als de gheesselaers vanden goeden Donderdach haer boete deden: breeckende midden door de Processien ende Cruycen, Sulcx dat het volck meerder deernis sach aen

Vvt oorsaken vā alsulcke ghevvelden,

breeckt Perez uyt de ghevangenis van Castilien,

ende rijdt dertich mijlen te post nae Arragon.

Tvvelck sijn arme huysvrou, ende cleyne kinderkens ontghelden mosten,

de vvelcke sonder eenighe discretie, ofte respect,

ghevangen vverden,

dese arme mishandelde lammerkens, diemen nae d'openbare ghevan-
ghenis sleepte; als aende bloedighe disciplinanten.

Ende hoewel men alsodanighe straf heden ende deerlicheden mach
verswijghen/om de welcke God het swaert sijnder vertoornthept
heeft aenghegrepen/ende de straf zijnder dreyghinghe wel opghe-
teeckent: soo moet ick noch vertellen dat behalven de ghevanghe-
nissen van Vrienden ende dienaers/ welcke door die gheleghent-
hept aenghetast worden/oock eenen Ridder upt Medina del Cam-
po ghenaemt Don Baltasar Alamos de Barrientos/seer wel be-
kent in Castilien/ende een groot vriendt van Gonsalo Perez ghe- 88
vanghen worde/ende in grooter haest nae't Catholijcke Hof ghe-
sleept. Nerghents anders om/dan om dat hp een vrient van Pe- 78
rez was/ ende om datmen hem nimmermer met dreyghinghen/
noch met pijnighen/noch met hopen/ noch met beloften daer toe
conde brenghen/dat hp yet tot nadeel van sijnen vriendt woude
doen/ of segghen. Ende om dese swaere misdaet/ (welcke by
anderen een groote eer, ende belonens weerdich zijn soude) sit hp
ghevanghen/ omhanghen met yser/ ende mishandelt. Ende
om de waerheyt te segghen, soude een Turck ofte Heyden wel
grooter wreetheydt konnen bewijsen, als die ghene was diemen
met die arme Vrou pleeghde, haer tot schult opleggende/ dat 90
sp haren man upt de ghevanghenisse hilp breecken/ die soo
langhe jaeren gherabraeckt was/ ende tot sulcken staet ghe-
comen? Alsoo t'selve/ upt der natueren een verdienstelijck
werck is/ ende de natuerlijcke/ Godtlijcke/ menschelijcke en-
de particuliere wetten van Spangien in sulcks door de vin-
gher sien. Hoe veel verscheeldt dat wrede werck, vande beleeft-
heydt des Keysers Coenraedt de Derde, de welcke, in't opghe-
ven der stadt Wijnsberch, de vrouwen toeliet soo veel van haer
beste cleynodien uyt der stadt te nemen, als sy met haer draghen
conden. De welcke als sy haer Mans ende cleyne kinders in haren boe-
sem ende op haren rugghe uytdroeghen, het selve niet alleen niet
qualijck en heeft ghenomen: maer oock de vrouwen sulcx blijde-
lijck toeghelaten, ende daerenboven met een maeltijdt vereert. Hoe-
wel Saul Daviden verbolgde/ soo en raeckte hp nochtans
Micol niet aen/ al was't schoon sijn dochter/ ende dat sp Da-
vid upt de handen sijnder gramschap had doen ontcomen. Het
alghemepne/Borgherlijcke/ende Gheestelijcke Recht/ontslaet de
Vrou van alsulcken daet/dienende tot bescherminghe van haeren
Man. De particuliere Wet vanden Grave Fernand Gonsalez
laetse vry. De stem ende t'alghemepne oordeel der volcken gheeft
haer prijs ende eer. Maer och wat hadden de arme kinderen mis-
daen, vande welcke de eene op haer bedden/ de andere in haer

wieghen

Margin notes:

met een groot vrient van Perez: dese, om dat hy sijn vrient altoos hou ende trou gheweest vvas:

de huysvrou, om dat sy haren man hadde helpen verlossen.

vvelck naer oude exempelen,

ende rechten te prijsen vvas,

L. wieghen laghen. Behalven den eenen/die de moeder in haer lic-
haem droegh/de welcke eer dat hy gheboren was / ghevanghen
werde/ende eer hy misdaen con hebben ghecastijt werde/ende ge-
stelt in perijckel van lijf ende siel te verliesen / ghelijck sijn ander
broerkẽ. Want dit is so wel inde gevangenisse gestorvẽ als't an-
90 der. Voorwaer dit is so grof/dat indien ick toeganck hadde(seyt
de Autheur)tot diẽ Coninck/gelijck ick't hert wel hebbe/ick hem
luyde aenroepen soude tot het remedie: ende tot castijdinge van
den genen die alsulcke wreetheden raden/ende in't werck stellen.
91 Doch indien hem de wijsen de waerheden niet en seggẽ/ten min-
sten sullense hem de gecken segghen / tot sijne waerschouwinghe/
H. ende tot beschaemtheyt vande anderen. Ghelijck ghebleken is
aen eenen Sot vanden Con. genaemt Tio Martyn / welcke een
oprecht Sot is/ende voor sulcx van Saragoza gehaelt tot cortś-
L. wijl vandẽ Coninck. Siende dese Sot de blijschap van alle men-
schen/(waer onder de alderhoochste persoonen vandẽ Hove wa-
H. ren:) van dat Perez ontcomẽ was/so quam hy op die selve mor-
genstont by den Coninck/ende seyde tot hem: Heer/wien is dese
Ant. Perez/daer alle menschẽ over bly zijn/dat hy ontcomẽ ende
L. verlost is? Hy en most gheen schult hebben: Verblijt u oock vry:
ende also gingh dat verby. Ende al sprack het een geck/het was
nochtans een wijs mans woort/ eñ hy waer wijs / die den raed
aen nam. Maer mocht yemandt segghen : Nae dien alsulcke ghevan-
ghenissen, van vrou ende kinderen, so seer strijdt teghens de natuer,
92 wetten ende redenen : wat mocht hen dan tot sulcks beweghen? Hier
L. op sal ick mijn goetduncken segghen: Alsulcke wreetheydt scheen eens-
deels te comen uyt spijt, van dat haer die beenderen/ dat bloedt/
ende die persoon ontcomen was / welcke sy bereydt hielen/
ende met pijnighen / als hacksel cort ghemaeckt hadden / om
het Paesch-mael ende Feest daer mede over te brenghen/
ende de waerheydt van alles ende van hare dwalinghen onder
der aerden te versmooren: Eensdeels oock, om dat Broer Diego
93 de Chaves / ende de President Rodrigo Vasquez een-mael be-
proeft hebbende de natuerlicke cloeckheydt van Donna Juan-
L. na/ ende den fraeyen geest van Jonckfrou Gregoria hare doch-
ter / ende over sulcks verschrickt zijnde: door dees alghemeyne
ghevanghenis hebben willen beletten/dat sy voor Godt ende de
menschen, gheen clachten van hare overlasten en deden. Alleens
of God/die de mondt ende tonghe gheschapen heeft/vande stee-
94 nen gheen tonghen en conde maecken. Ghelijck als het ghe-
schiet / dat duerende haer ghevanghenisse / alle menschen / ende
de alder-herdtste steenen spreecken / ende tot deernis van hen/
ende van verschrickinghe crijten/ ende Justicie van Godt/ ende
de vervullinghe van sijn onverbreeckelicke woordt begheeren.

de kinderen om dat sy onnosel waren.

(VVelcke vvreetheyt voor God so afgrijselick is, dat hy ooc in alsulcke gheleghentheyt,

de ghecken, als de vvijsen niet en doen, by de Coninghen vvaerheyt doet spreecken,

tot confusie des selver.)

Scheen nochtans sulcke ghevanghenis te comen

of, vvtspijt

of, om de rechtveerdighe clachten te beletten:

Ende hoe wel Godes hant lancksaem by coemt, en laet hen de schuldenaers op de vertoevinghe niet verlaten / want hoe sy langher vertoeft / hoe de schuldt ende t'woecker der castydinghe grooter word. Misschien oock dat dese twee voorseyde hen selven op dese manier vande beschaemtheyt hebben willen vvreecken, die hen vande moeder ende dochter aenghedaen was gheweest, waer van ick de Historie om datse aenmerckelick is verhalen sal. Naer dat Vrou Joanna Coello meer als duysentmalen tot den Biechtvader des Coninckx ghecomen was / om Justitie te begheeren: te weten / Justitie die op aerden anders gheen Vierschaer en hadde/als inde ziel ende conscientie: ende na datter duysent ghesette termijnen verloopen waren / beloften ghedaen / ende niet ghehouden: woorden ghegheven / ende niet volbracht: Soo quam sy eens/(ick denck dat het de leste mael was/overmidts het geen daer na volchde:) om den Biecht-vader te spreecken: te weten/ int Conincklicke Nonnen-clooster van S^t. Dominicus/alwaer Vrou Joanna haer susters ende nichten hadde woonen/ende de Biechtvader de sijne van gelijcken. Ende na dat sy hem seer lange voor't hooghe Autaer op haer clachte van Justicie aengedrongen hadde/eñ haer dochte dat sy voor een doofmans deur song/ (Want het een ongheluckighe plaetse was, alwaer de Coninck Don Pedro van Castilien / ghenaemt de Wreede / met sijnen soon de Prince/die inde ghevanghenis stirf / ende noch andere begraven waren:) om dat hy so menichmalen niet ghehoort en hadde: soo keerde sy haer tot God/(die tegenwoordich op't Autaer stont eñ altoos hoort:) ende riep hem tot een ghetuyghe ende Richter/eñ badt hem om Justitie op alsulcken overlast eñ tooverye/ja oock vanden Biechtvader selfs. De Monick bleef verbaest/ ende een wijle buyten verstant geweest zijnde/ ende bleyck als eẽ dooden/ stont hy op / ende riep de dienaers vã Vrou Joanna met luyder stemmen. Mijn Heeren / mijn Heeren/ comt hier: Laetmen my Me-Vrou de Priorinne/ eñ de Joffrouwẽ/ de susters van Vrou Joanna/ende mijne nichtẽ roepen: ende sulcx seggende / eñ derwaerts gaende/quamẽ sy alle na de traliẽ vant Coor. De voorseyde Joffrouwen quamẽ van stondẽ aen/ met de alder devootste susterkens/die't geruchte eñ de alteratie mochtẽ hoorẽ. Daer na ginghen sy sitten/ende seyde de Biechtvader seer wel ten propooste aldus. Me-vrou Priorinne / Me-vrou Doña Juanna heeft my dapperlick gedruckt op mijn siel eñ conscientie/eñ God tot een Richter geroepen/ende van hem Justitie over haer overlast/ende over my geeyscht. Ick en verschrick my niet vã dat sy sulcx seyt of doet/dan van't geen dat sy niet en seyt eñ doet. Wat can ick nochtans meer doen? Ick heb dẽ Coninck geseyt/ dat hy in't wterste van sijn Conscientie gehoudẽ is / de saec vandẽ Heer

Perez

of uyt vvraecgierigheyt, die de Biechtvader teghens Vrou Ioanna heeft vvillen ghebruycken,

alsoo sy hem eens onder anderen,

L.

a. c.

Perez te eyndighen / ſonder een uyr te vertoeven / ende hem deſe
Joffrouwe ſijnder huysvrouwe weder te geven : ende in deſe leſte
biechte ſal ick hem ſulcx doen reſolveren. Wat can ick meer doen
Me-joffrouwe? Vrou Joanna keerde haer tot hem /(want daer
en gaet geen meeſter boven de bedructheyt:)ende ſeyde : Ja Heer/
ghy cont noch meer doen : Ghy cont hem abſolutie weygerē/in-
dien hy't niet en voldoet tot een punt toe : ende henē gaen in uwe
Celle/alwaer ghy naerder by den Hemel ſult zijn / dan daer ghy
van dane comt. Ghy zijt de opperſte Richter inde plaets van
Biechtvader/ende de Coninck de beclaechde : ende ick ben de be- den text van't Evan-
ſwaerde/ ende de weduwe van't Evangelie van S[t]. Lucas. Eñ geli gheleert hadde;
hoe wel hy de Croon opt hooft heeft/ſo zijt ghy nochtans daer in
grooter ghereкent/als hy. Alſoo legt ghy daer den text wt. De
Biechtvader bleef ſtom / ende ſonder ghevoelen/ want de waer-
heydt is een dootlicke wonde. Ende indien deſe haer dinghen wel
dede byden Biechtvader, gheduerende de ghevanghenis haers mans:
98 Voorwaer de dochter Doña Gregoria en dede niet minder byden Pre- ende van ghelijcken
ſident Rodrigo Vaſquez, duerende de ghevanghenis van Vader ende de PreſidentRodrigo
Moeder. Want als hy deſe Joffrouwe met duyſent ydele ende Vaſquez tegens Doña
bedriegheliсke antwoorden ſeer lang opghehouden hadde / ſeg- Gregoria,
ghende datſe dan nv/dan terſtont/ dan morghen/ dan overmor- vvelcke hem na veel
ghen / dan te Kerſmis / dan te Paeſſchen / ende dan een weeck nae-loopens,
daer na/te ghelijck vader/ moeder ende kinderen ſouden ghehol-
pen werden/ ende het eyndelicke beſlot in s'Vaders ſaecken ver-
crijgen: ende ſy beproeft hadde/dat het alles maer ydele woorden
en waren/ende dat de wercken de waerheyt getuygden: ende dat
hy wel met hem ſelven/ende met al de Juſticie verſincken ſoude/
ten minſten/op dat hy de ouders ende kinderen met haren gant-
ſchen aenhanck te gronde mocht brenghen : So ginck ſy voor de
leſte verthooninge ende neerſticheyt met al haer broerkens/ende
met eenen van haer ooms/ende met eene moey van Perez / ende
met haer ouders Dienaers om Rodrigo Vaſquez aē te ſpreken.
Ende ingegaen zijnde met al haer broerkens/ eñ met eenige van
den genen die met haer gingen / begeerde hy datſe ſoude gaen ſit-
ten. De gene die conden/ die gingen ſitten. Want Doña Grego-
ria hiel haer cleyne broerkens by haer ſtaende / weſende moeder
geworden ſonder moeder te zijn/ende de kinderē weeſen/hebben-
de nochtans ouders : ende de ouders levende als wewenaer ende
weduwe. Daer na ſeyde ſy aldus: V.E. heeft my dit belooft/ eñ
dat belooft/ ende gheſeyt van morgen/ van overmorgen/alleens
ofter gheen leſte morgen ende morghen-vroech en ſoude comen:
Ende verhaelde hem ſtoutelick alle de gegeven woordē/ende ge-
ſette termijnen/ende gheen van allen volbracht.)Ende geſien dat
V.E. my ſo ſeer hout ſlepende/ghelijck oft een groote victorie eñ
heerlick lof waer/een Jonckfrou te bedrieghen : ende nadien my

oock seer heerlicke, van vveghen sijne bloetdorsticheyt door ghestreecken hadde,

oock dunckt/ dat dit altemael een ytitige dorst moet zijn na ons bloet: ende dat V. E. als een out man/ diemen weer brenght tot het melck vander borst/ het selve begheert tot onderhoudt / ende om hem daer mede te verjongen / als wesende bloet dat so versch uyt de borsten van sijn Minne-moeders comt: Soo brenghe ick v al dit onnoosel bloet hier/ op dat mijn ouders ende wy altemael niet so veel en lijden/ siende dat wy so lancksaem wtghesopen/ eñ met slorpkens wtghedroncken worden. Tot desen eynde commen wy hier al te gader/ laet het V. E. drincken/ ende V. E. versade hem eens / al vergaet V. E. schoon de lust om ons te houden. V. E. maeck'es een eynde/ ende help ons nv voort / Siet hier zijn wy. Mijn Heeren: Ten is gheen spot/ want een die't spel ghesien heeft / heeftet vertelt. Vasquez / die daer was ghseten als een President / ende een eenich Richter van die saecke/ zijnde tseventich Jaeren oudt/ ende tot het ghelaet ende de konst/ der eerghierichept/ ende alsulcke professie ghewendt: niet ter teghenwoordicheydt van Raedts-heeren / Solones / Aristides/ Granden / ofte diergheliicke personagien ende Ampten / dan

sulcx dat hy niet minder ontstelt vvas ghebleven als de Biechtvader.

voor een handt vol kinderen: hy stont op / met sulcken ghetier/ soo onghelatich/ slaplendich ende confuys/ dat hy van hoeck tot hoeck groote treen begon te stappen / ende al rontsomme: ende 'tlichaem buyghende/ ende sijn armen cruycende/ ginck hy/ ende keerde hem tot den gheenen die ick voorgenoemt heb/ ende seyde tot de moeye ende oom: Me-Joffrou ende mijn Heer. V. L. segghen Me-Joffrou Donna Gregoria datse swijghe / ende niet meer en segge. Ende dese woorden verhaelde hy mennichmalen.
Het Jonefrouken haer vercloeckende als eene die nv indẽ strijt L.
ghecomen was/ (want daer en zijn gheen scholen van Athenen/ die soo wel leeren/ als de Scholen der onnooselheyt/ ende van een bedruckt hert: ende ghelijck de geest/ die God in alsulcke benautheden gheeft/) seyde hem: V. E. gae sitten. V. E. beruste V. E. hoore ende maeck een eynde met ons / ofte drinck dit onnoosel bloet/ ende maeck een eynd' van ons om te brenghen: ende dese sielen uyt dese lichamen te scheuren / de welcke in droefheden veroudet zijnde/ eer sy gheboren zijn gheweest/ ons al tsamen alreede swaer ghenoech zijn ghevallen. Ende dit alles met een tael/ met een ghevoelen/ met een cracht van woorden/ met een natuerlicke drift/ ende met een vermenginghe van suchten/ snoppen ende geween/ ende met een beweghingh van ooghen / ende uytstortinghe van tranen / van die kinderen ende d'omstanders/ dat het deerlijck om sien was. Sulcks datmen wel mach segghen , dat Godt
in den cleynen alle de wijsheydt vande wijsen van Egypten 108.
uytghedeylt ende ontbonden heeft. De President en conde niet L.
weder op sijn stoel keeren: Want daer en is gheen dinck t'welck soo seer ontstelt/ als de conscientie / ende de beschaemtheydt van dien.

dien. Ende so als hy de selvige woorden riep/ende inde selfde onghelaticheyt volherde/ende Joffrou Gregoria sach dat hy niet langher en hoorde noch en ghevoelde: so vont sy voor best/dat sy met haer droevich ghelselschap haerder weghen ginck.

Ant. Perez quam met grooter swaricheyt in Arragon/als eenen die seer swack ende mis handelt was/ende gequetst vande leste ende ghestadighe pijninghen/ende die hy verscheydelick geleden hadde in soo langduerighe gevangenissen van ellenden ende queilagien. Want het wel te oordeelen is/ dat die selvige veel gewrocht hadden in een lichaem ende persoon/welcke van geen metael ofte marber-steen gemaeckt was. Hy en begheerde in gheen vreemde Coninckrijcken te vertrecken/noch hem selven te verberghen/dan alleen hem in't openbaer te houden. Hy hiel alder eerst stil in Calatapud de eerste stadt van Arragon. In min als thien uren/na dat hy daer ghecomen was/quam daer bestelling om hem te vervolghen: midtsgaders beloften in't confuis/sonder gherechtelicke acte/ om hem vast te houden ende te vangen/ niet aende ghewoonlicke Justitie/ dan aen eenen particulieren Ridder vander stadt. Sy begheerden vriendelick op hem/dat sy hem levendich of doot byder hant haddē/eer dat hy over den Hever voer. Perez stelde hem voort in een Clooster van S. Dominicus. Terstont quam de voorseyde Ridder/eñ seyde dat hy hem gevangen geven soude/ eñ ordineerde hem een Celle tot sijne ghevangenisse. So blindeling vervolghden sy hem/ eñ handelden sy in alles/dat oock een privaet persoon hemselven Richter maecte/ sonder gerechtelijc schrift te thoonen/t'welc hem tot sulcx authorizeerde/ datmen van een kerck/ namelijck van een vande meest ghepriviligieerde van dat Rijck een ghevangheniſſe maeckte. Doch en gheschiede 'tselve niet sonder groote oproerte der stadt, tot gunst van Perez, siende 'tgheweldt dat sy hem deden. Comende te Calatapud/so schreef hy voort aenden Coninck tot sijnder ontschuldinghe/ende tot bethooninge dat hy altoos begeerde eñ versorgde/datmē met alsulcke secreten eñ vertrouthedē uyt de processen mocht blijvē. Maer alsulc schrijvē en hilp niet/noch het tweede/ noch het derde/gelijc ooc het eerste niet en hilp. Maer daer werde terstont ontboden/datmen hem vangen soude: ende daer werden met grooter haest brieven vandē Con. gesonden tot dien eynde. De aenclachte was vande doot van Escovedo/maer doch uyt name vandē Fiscael: also hem de Catholijcke Co. party maecte/ eñ bi de clachte voegde: Dat Perez geseyt hadde/dat die doot door s'Coninc̄x bevel gecomē was/als hy nochtans sulcx niet bevolē en hadde. Want hy alleen op de Doot-clachte in't Gerichte niet gheroepen mocht worden/om dat hy met partye/na de Rechten ende Wetten van Arragon gesoent hadde. Sy grepen hem uyt het Clooster/met merckelijcke bethooninghen van verergernis/ ende

Perez seer swackelic in Arragon comēde,

hout stil in Calatayud,

ende begeeft hem in een Clooster in't welck hy van een particulier Ridder,

L. sonder wettelicke acte, verseeckert wort.

Van daer schreef hy voort aenden Coninck, maer al om niet,

ende worde voort

op eē nieuwe clachte uyt s'Coninçx naem,

uyt het Clooster getoghen,

ende in groot perijckel vande geheele Borgerie in roeren te stellen: om dat de geheele stadt met alle ampten van t'volc inde wapen was: ja oock de Priesters/ende veel studenten/ende dat met goe kegels onder de mantels.

niet sonder groote oproerte vande gheheele stadt:

Ende indien Perez had willen toelaten/ datmē hem met de Privilegien van't Convent/ende met de wapen verweert hadde/sy en souden hem niet gevangen hebben. Dan hy en wilde sulcx niet/maer hy begeerde van hen allen/dat sy berusten/ende toelieten/dat hy mocht gevangē genomen werden: mits dien men blijck hadde van'tghewelt/ ende van sijnen Rechte/om hem daer gherechtelick mede te behelpen. Want hoewel hy van Castilien af/ ghewoon was in't selfde te lijden: so begeerde hy noch meer bewijs van sijn ghemoet te geven/eñ vande vertrouwinghe die hy in sijn onschult hadde/ende op de Justitie van sijnen Coninck: denckende eñ hopende/datmen door de veranderinge van lucht/(als van een ongesonde plaets/ ende vande Medecijn-meesters/ die so seer gedwaelt haddē/om die crenckte te genesen/) de gesontheyt van t'gheen daer so veel aengheleghen was/beter soude betreffen. ALS nochtãs de lucht begint te bederven/so ontsteectse oock al de omliggende Provincien/ende die meest vander hant leggen.

ende nae Sarragoza vervoert,

Sy sleepten hem naer Saragoza met een groot getier ende Lijf-wacht: ende met strijt/om de jurisdictie tusschen den Gouverneur/ende den Justicia ofte Hooch-officier van Arragon: want de Gouverneur is een Dienaer der Justicie vanden Coninck: ende de Justicia van't Coninckrijck/eñ boven den Coninc.

van vvaer hy den Coninck op een nieu vvaerschoude, eñ een gheestelick persoon expres sont, met goede informatie van alles,

Perez schreef terstont weder aenden Coninck so rasch hy inde gevangenis ginck/als voren. Ende dat meer is/hy sont hem eenen vande treffelicste Geestelicke persoonen van Arragon/te weten/den Prioor van Gotor/oogensichtelickē onderricht zijnde/vande ware ontschuldinghen/die hy van's Conincx hant hadde/tegens al t'gene datmen hem opleyde/ ende voor andere dinghen meer. De Coninck hoorde hem twee of drie malen seer wel te passe/ ende hiel de informatien eñ bewijs/ van t'gheen datmen seyde/ in sijn handen; ende na dat de Geestelicke persoon daer na verhaelde/met voldoeningh des Conincx/vanden dienst diemen hem aen die waerschouwinghe dede.

die den Coninck aen sprack met voldoening desselven,

Als nochtans dese persoon tot den Biecht-vader quam/met die selfde commissie/so en was hy by hē (ic en weet niet waerom/)niet so wel gesiē/noch gehoort: noch hy en prees alsulcken dienst niet: of hy heeft gemeēt dat het al te mael spot was/eñ datter geen onschuldingē geweest en zijn/hem verlatende op de schriften/die hy vande Vrouwe genomen hadde.

maer by den Biecht-vader qualick ghe-[illegible]en vvas.

Eyndelick en conder geen dinck ter werelt helpen/ om de vervolginge van't begonnen Recht te doen ophouwen. Of Godt woude hebben/ datmen de waerheden voort aen den dach soude brengen/die de menschelicke boosheyt met so grooten sorch ende const/ende met sulcken aenclacht/ende schade der onnoselen/ sochte te verbergen ende te versmoren. Ende oock gebruycten sy

hier

Mer const in/dat sy hem niet en antwoorden/ hopende dat de gerechtelicke tijt verby gaen soude: want de termijnen in't Coninckrijck van Arragon aen een puntken hanghen meer als in andere Coninckrijcken: ende als de uyre verschenen is/ so en isser ter werelt geen hulp meer voor een mensch. Derhalven nam Perez sijn toevlucht tot sijn brieven/ die hy hadde achtergehoudē/ om de natuerlicke ende Godlicke Wet vande ontschuldinge sijnder eeren/ sijnder huysvrouwe/ kinderen/ voorouderen ende geboorte/ aende welcke hy ghehouden was te voldoen.

Siende derhalven Perez, dat het alles om niet vvas.

Also maeckte hy sijn ontschuldinge/ eñ bracht voort alle de originale schriften vandē Coninck aen hem/ ende van hem aenden Coninck/ met de antwoorden aende cant/ met des Coninckx eygen hant: ende andere minuten van brieven diemen schreef/ soo wel vanden Coninck/ als de sijne/ gheglosseert met' Coninckx hant: de brieven van Don Jan d'Austria aen Perez: de brieven vanden Secretaris Escovedo aen den selven: sommighe van haer eygen hant/ andere in cijffer/ ontcijffert van Fernando Escobar: brieven vanden Biechtvader des Coninckx. Het voornaemste inhout vande welcke men in't beghin van dit verhael ghesien heeft. Sulcks datmen alsulcken Proces noyt en heeft ghesien/ soo langhe de werelt ghestaen heeft. Eyndelijck en gebrack daer niet aen / noch geen stuck behoorende tot bekentenis van ghetuyghen: dan alleen de erkentenis der brieven: welcke des te crachtigher waren/ dat hy by naest niet eē papier en verthoonde / of 'ten was met s' Coninckx hant ende letter gheteyckent/ ende gheglosseert/ vande tijdt af dat de brieven aenquamen/ ende de saken also liepen. Het welck het alderbestendichste ghetuyghenis is/ dat eenighe schriften moghen hebben. Zijnde een saeck/ die de menschen verschrickt heeft: ende boven al/ datmen alsulcken saeck / ende alsulcke materien/ tot sodanighen staet heeft laten comen.

So nam hy sijn toevlucht tot sijn schriftē, ende des Coninckx brieven ende billetten, ende andere meer,

Hierenboven maecte hy een memoriael vande staet van sijn gantsche saeck/ om de Richters over te leveren/ nae dat hem sijn Advocaten in't gros den streeck wesen / tot het uyterlijcke eyndt des Gherichts toe. Te weten, de substantie der brieven uyt treckende, ende dit om de saec te meerder lichts te doen geven, die met so veel andere gewichtige saken doornaeyt was.

makende eē memoriael by de selve, vā den gheheelen staet van sijn saeck,

ende dat tsamen in een boecxken voegende, ende also inden Gerechte overleverende.

Dit memoriael werde vanden wederpartyen genoēt Boecxken/ nergens
L. anders om/ dan om dat het Perez hadde doen schrijven / ende in quaternen naeyen/ ghelijck een boeck: ten eynde als voorseyt is. Siēde de soliciteurs van so hertneckigē clachte hare beschaemt-
133 heyt/ ende dat Perez sonder twijffel soude ontslagen werdē: voorwaer t'was also. Want men weet vanden genen/ die't Summarium van t'geheele Proces met eygener hant schreef/ Dat Micer Baptista Richter ende Rapporteur inde saeck / sijn oordeel ende bedencken aenden Catholijcken Coninck sond/ het welc in summa was/ dat het niet mogelick was/ of Perez most volcomelick ontsla-

Doort vvelcke als de vervolgers beschaēt vverden, siende dat hy claerlick geabsolveert vvordē soude:

ontslagen worden: gelijck oock een yeder die't Proces sach/ oordeelen soude. Een fraeye manier van Justitie te bediené/ als mé de partye eñ Clager/ (gelijck de Coninck in dese saeck was/) raet gheeft: Siende sy lieden/ seg ic/ dat hy ongetwijffelt soude ontslaghen worden/ so vontmen voor goet/ dat hem de Coninck vande saeck soude afscheydé/ door die herde uytspraec die alle menschen verstaen hebben/ ghenoemt met gemeyner stemme de Separatie ofte Afsnijdinge/ welcke was/ Dat sijn Mt. hem vã alsulcke saec afscheyde/ behoudende sijn Recht/ om 't selve wederom te ersischen daer't hem goet dochte. Dat hy niettemin verclaerde / dat hem Perez vertoornt hadde/ ende qualicker ghedient/ als oyt Vassael sijnen Lantsheer doen mochte. Ende hoewel mé andere ontschuldinghen teghens de sijne konde verthoonen: datmen sulcx niet en dede om geen persoonen van qualiteyt te benoemen. Voorwaer dese verclaringhe heeft de werelt seer doen verschricken: Want in Arragon (ghelijck men voorder segghen sal/) en is de Coninck maer partye/ ende daer is een hooger Gherecht ende Rechter opgherricht boven hem/ in't geen hy tegen sijn Vassalen mocht pretenderen/ te weten de Justitia ofte Hooch-richter van Arragon: ende voor sulcken erkent hy hem / eñ heeft hem voor sulc erkent/ ten daghe als de Procureurs ende Fiscalen / uyt cracht van sijn brieven/ Perez de clacht opleyden van't geen sy begeerden. Want ick en weet niet/ of die geen die dat Geschrift ordineerden/ 'tselve oock onderteeckenden: of waer dat haer memory was/ van'tgeé dat sy voor haer oogen hadden: want in hemselven strijt het heel teghens malcanderen. Ende wesende partye en mocht hy alsulcké verclaringe niet doen / ja niet meer dan hy een simpele Separatie doen mach. Eñ immer so weynich can hy de partye beschadigen/ dan wel sijn Coninclicke authoriteyt: ghelijck als 'tschijnt dat die ghene doen/ die hem sulcx rieden/ dat een Coninck met sijnen Vassael soude twisten. Jae dat meer is/ hy en mach als Coninck alsulcken verclaringe niet doen/ alwaer t'schoon een absolupt Heer/ na Godlick ende menschelick recht te spreken: (behoudens 'trespect der Coninghen,) ten zy datter eerst vol bewijs/ ende gherechtelick vonnis overgheghheven zy. Ende dat meer is: Indien men nae't segghen vande Separatie tot gheen contrarie ontschuldinghen woude comen/ teghens de overgheleverde van Perez/ om't respect van derde persooné: Waerom hiel die goede yver/ die bedenckenis ende dat inconvenient in so weynich uyren op/ om tot een nieuwe Vyerschaer te keeré? Nadien men hem vijf dagen na de Afsnijdinge/ inde Vyerschaer der Enqueste/ de clachte vande selfde dingen opleyde/ ende op den selfden voet. Ende dat noch meer is: indien Perez gelijck voorseyt/ ende openbare waerheyt is/ geen andere ontschuldingen en thoonde / als billetten eñ papieren vã s'Conincx hant/ ende niet een of twee/ dan inde vijftich/ eñ bydé twee pacxkens geschrift vande hant van eé Vassael

so vonden sy een Separatie by de vvelcke de Coninck hem vã de saeck behouden sijn recht afscheyde; Perez voor een lack oplegghende, inde selve afsnijdinghe, dat hy sijnen Lantsheer qualic gedient hadde,

hoevvel sulcke afscheydinghe schoon teghens tghebruyck van Arragon vvas,

ende de Coninck sulcx niet vry en kont:

al liet hy schoon verluyden, datmen tegent bevvijs van Perez, ander bevvijs thoonen conde,

aen sijn Coninck/eñ vanden Coninck aenden Vassael / altemaelen
seer particulier: hoe canmen dan segghen/datmen ontschuldingen
conde verthoonen / teghens die ghene die Perez verthoont hadde?
Want men can gheen papieren van grooter authoritept hebben/
als die met eens' Coninck hant gheschreuen zijn. Ende sijn handt te
willen versaecken/dat en is anders niet / dan of men sepde/dat een
soo groot ende Christelick Prins hemselven/ met monde ende Co-
nincklicker hant/ teghen spreecken soude. Het welck een seer groo-
te ongheschicktheyt is/ ende een seer groote quetsinghe diemen den
L. Lantsheer doet. Of nu schoon genomen alsodanige offensien van-

tvvelck anders niet en vvas, als sijn eygẽ authoriteyt te vvillẽ vercorten, ende sijn hant ende reputatie cleyn achten:)

den beclaechden waer waeren: Waerom en castgoen sp hem niet
alleen niet/in so veel jaeren / eñ en brochten sp hem niet om't leven:
maer daer en teghen / waerom handelde men d'eene mael van te
verdraghen? ende waerom ontfinck hp een ander mael particuliere
gonsten? waerom werde hp tot verschepden maelen inden Hove
ghetoghen / ende hem aldaer toeghelaten van groote Heeren ende
hooghe personagien besocht te werden/ met s'Coninckx weten ende
kennisse? Ende waerom werde raet aen hem ghesocht in saecken
L. van State? ende andere dierghelijcke gonsten / spruptende upt de

ende dat hem Perez in sijnen dienst onvromelick gedragen hadde,

enckele gonst ende ghemoet van sijnen Coninck? Sulcx datmen
niemanden met reden vroet maecken can / dat Perez voor de ghe-
vanghenisse / het gheen soude ghedaen hebben/ dat de Separatie te
L. verstaen gheeft: ende inde ghevanghenis veel wepnigher. Ten zp

tvvelck noch voor de gevangenis, noch in de ghevangenis niet en con blijcken: ten zy dan in dese leste ontschuldinghe,

dan saecke / dat de ontschuldinge die hp inde leste benautheyt dede/
ende de beschaemtheyt van sijn verbolghers/de misdaet eñ vertoor-
ning gheweest is. Ende voorwaer dit heeft de misdaet geweest/ na-
dien die schrickelicke Afsnijdinghe voorts op de selfde verbolghde.
Nochtans en is Perez daer geen Autheur van: nadien hp ghenoot-
saect/eñ ten epnde van so veel jaren / eñ proeven vã getrouwichept/

vvelcke hy ghenoodsaeckt,

eñ stilswijgenthept / ende na de waerschouwingen mondelick ende
schriftelick gedaen/tot sijne ontschuldinge gecomen is: eñ verschrict
zijnde van't voorgaende/eñ vanden ommeloop ende gheduerichept
sijnder vervolgingẽ/eñ vande boosheyt der passie: eñ om hẽ niet te
bevinden inden staet daer Pison toe quam. Vande welckẽ Cornel.
Tacitus in sijn derde boeck sept: Dat hy smorghens, (door hulp van
sijn huysvrou Plancina) doot met een bloot rapier by hem legghende
ghevonden werde: om dat hp hem met de billetten ende ghebo-
den van Tiberius sijnen Kepser niet en ontschuldichde / inde op-
gheleyde clachte van Germanici doot, dien hy door Tibery bevel
om hals hadde helpen brenghen: ende hem op de ydele beloften van
Sejanus vertroude. (Want altoos vintmen van't volck / daer
Sejanus van was: ende woude God datter geen Sejani tot Prin-
cen en waren.) Ende was dese ontschuldinghe des te lijdelicker,
Tac. om dat hp sijnen Coninck met de waerhepdt ontschuldichde/
ende ghenoechsame ende rechtveerdighe oorsaecken voor

ende om met Pison niet om hals te commen, heeft moeten doen.

 de werelt

de werelt verthoonde/die des Coninex gemoet tot alsulcken daet ende executie beweechden. Op dat ick nv verswijge/dat Perez 121
noch nieuwe/ levendiger ende stercker ontschuldingen tegens de Separatie hadde connen voortbrenghen/als die gene die hy in't Proces gethoont hadde : het welck hy achter liet, om dieswille/dat H.
hy so seer schoude als hem mogelick was / alsulcke wapenen tot sijnder ontschuldt te ghebruycken.

Het eerste dan mis lukt zijnde,

Als nv de vervolghers van Perez saghen, dat sy voor de eerste Vierschaere vanden Hooch-officier van Arragon niet aen hem en souden vatten : om dat het het hoochste gherichtis/ende ghelijcke macht heeft/om soo wel den Coninck 123
als den Vassael te condenneren : soo bedachten sy eenen anderen

vontmen voor raetsaem hem inde Enquesta, daer de Coninck aenclager ende Richter is,

vondt, welcke was, om hem voor de Vierschaere der *Enqueste* te betrecken : in't welcke de Coninck clagher ende Richter is, wantmen moet weten: Dat Enqueste een absolupt Recht is in Arragon/ende van vryer wille / ingheſtelt tot een particulier Privilegie. Want 126
siende een vande eerste Coninghen de vryheden ende exemptien die de Arragonnoysen behielen / ende de cleyne macht die sy den Landsheer lieten houden. Soo seyde hy: Wel wat macht sal ick dan behouden over mijn Dienaers ende Officiers ? Sy antwoorden hem : Doetter me dat ghy sult willen. Hier van comt het/ dat de Coninck van Arragon die absolute macht gebruyckt vande Vierschaer der Enqueste, dat is ondersoeckinghe. In dese Vierschaer en is gheen meerder onderhoudinghe van Wet/ dan die't den Coninghen en belieft. Soo grootelicks datmen ghesien heeft in eenen principalen Dienaer van Arragon/ te weten/ den Advocaet Micer Garces / dat hem de Viceroy heymelicken sijn Proces dede maecken/ende hem liet roepen: ende dat den armen man dochte/ dat hy na eenige vergadering ofte raet soude gaen:

(gelijc de arme man Micer Garces beproeft heeft,)

ende dat hem de Viceroy / soo als hy in sijn huys quam / eenen strop om sijn hals liet gheven/ende een half uyr daer na dwersch over een Muyl-ezel / met sijnen sijden Tabbart / voorby sijn huys / ende de ooghen van sijn huysvrou / slepen. Niettemin en heeft de Coninck van Arragon dese absolute macht over niemandt anders / dan over sijn Dienaers ende Arragoensche Officialen / in officien ende diensten vanden Coninck van Arragon / soo veel belangt dat hy is Coninck van Arragon / ende in saecken van Arragon. Ende nae natuerlicke ende Godtlicke Reden / en heeft gheen wereltlick Prins alsulcken macht op aerden : noch de Arragoenschen en hadden gheen macht/om alsulcken macht te verleenen. Het gheen dat sy deden/ was/om de voorseyde dienaers der Coningen van haer particuliere Privilegien vry te houden : ende dat een yegelick op sijn eyghen ban ende boete s'Coninex dienaer mocht wesen.

over te leveren. Alvvaer hy op het oude, ende tvvee andere clausulen gheexamineert vverde.

Dit dan dus overleyt hebbende, werde Perez terstondt/ vijf daghen na de Se- 132
paratie voor de Vierschaer der Enqueste gheroepen/ ende werde

ghe-

vraegt vande selfde saecken / daer hy int voorgaende Gericht van
ghevraegt was : daer hy voeghende dat hy hem verblijde / als der
eenighe tijdinghen upt Vranckrijck quamen tot voordeel van dien
Coninck : ende daer en teghen dat hy hem bedroefde inde goede tij-
dinghen/die den Catholijcken Coninck aenginghen. Item/dat hy
inden sin hadde naer't landt vanden Bearnois/ofte nae Hollant eñ
Zeelandt te trecken. De Richter der Enqueste examineerde hem op
sulcx. Op dit leste seyde hy/ dat hy niet en wist te antwoorden / dan
alleen dat hy Godt tot eenen Richter ende ghetuyghe aenriep/ van
soo grooten overlast ende offensie / als sy hem deden/ van dat haer
de menschen/heren/ondersoeckers ende Richters wouden maecken
vande innerlicke gedachten ende begeerten/daer hy alleen de Heer/
de kenner ende Richter van is: ende dat hy hem badt / dat hy doch
op der aerden om sijnder eeren wil / geen medeghesellen en leet/in't
ghene daer hy't lof hem selven bysonder van toeschreef: nadien hy
hemselven met zijn eyghen mont een yverigen genoemt hadde. Eñ
dat hy op't ander tot eē antwoort gaf/'tgeen hy alrede geantwoort
ende bewesen hadde in't besloten Proces voor den Hooch-Richter
van Aragon / alwaer hem de Coninck ende sijn Fiscalen de selvi-
ghe saecken afghevraegt hadden. Ten waer dat sy op't selve meer-
der ontschuldingen bethoont wouden hebben / die haer vertoonen
mochten/gelijck de voorgaende. Hier over dede hy een geweldighe
protestatie / waer van den inhoudt was: Dat sy wel souden letten
wat sy deden. Dat sy eens souden rusten van soo veel quetsinghen
L. als sy haren Coninck aenghedaen hadden. Dat het teghens alle
rechten was / dat een man tweemael gheoordeelt werde op een sa-
H. ke: alsoo hy op't selve in Castilien inde Visita over't selve gheoor-
deelt/oft om beter te segghen/ghecondemneert was gheweest.
208. Dat Godt gheen twee maelen over een saeck en oordeelt. Dat de
Enqueste/overmits andere particuliere privilegien / gheen macht
teghens hem en hadde. Dat/ hoewel de papieren/ die hy ghenoot-
123. saeckt wesende soude mogen thoonen/overentzich waren/ ende an-
dere grooter vertrouheden besloten hielen:hy nochtans gereet was
L. die selve privatelick / tot een proeve sijnder waerheyt / een persoon
te thoonen/die hem sijnen Coninck daer toe stellen soude. Dat sy
hem niet meerder en dronghen/of dat hy anders die selve soude ge-
dwonghen zijn over te leveren tot kennisse vande heele werelt : tot
een groote bevleckinge vande authoriteyt sijns Coninex:ende wa-
re quetsinghe van derde persoonen: ende een alghemeyne vererger-
nis. Dat noch meer is/hy dede in dese gheleghentheyt groote neer-
sticheyt/byden Aerts-bisschop van Saragoza/ outste broeder van-
den Marckgrave van Almenara/ door twee treffelicke persoonen/
(gelijck hy oock dede eer hy hem ontschuldichde voor d'eerste Vier-
schaere:) dat hy aenden Catholijcken Coninck soude willen schrij-
ven/ ende dat soo groote vereergherniffen aenden naeghel mochten
ghehanghen werden. Ofte indien hy/ onder't secreet van zijn Prie-

VVaer vā t'leste vvas, dat hy indē sin hadde naer HOLLANT, ofte ZELANT te vertrecken.

VVaer op hy antvvoorde, dat sy doch in Godes ampt niet en souden tredē, die alleen een kenner aller herten is.

eñ op het voorgaende een protestatie gevende van't louter gevvelt tvvelc sy hem dedē, tot achterdeel vā zijnen Coninck.

ende noch meerder bevvijs aenbiedende voor eenigen derden persoon, die't sijnen Coninck soude believen te noemen: insonderheyt voor den Aertsbisschop van Saragoza.

sterdom / de waerheyt begheerde te sien / daer hy mede omginck /

Dan alsulcke presentatie vvas onaenghenaem: ende niemant en dorst hem met sijne saken veel moeyen: Ja naulicx sijn eygen Advocaten, die vanden Marck-grave van Almenara ghedreygt vverden.

dat hy hem de proeve van dien soude thoonen. Maer alsulcke aen-
biedinghe en was niet crachtigher als de eerste mael: Want hem L.
niemant veel met sijne saken, om't respect des Conincks, bemoey-
en en dorste: ende de Advocaten selfs haren meester vreesden te
beschermen / ende voor hem te spreken / om vele dreyghementen die
haer de Marcgraef van Almenara toesprack / uyt name van zijnē
Coninc: want de oorloge al rede so openbaer was / ende t'Coninc-
licke scepter so seer verandert in offensive wapenen eñ particuliere
wraeck. Om nochtans te weten vā waer dese clachte henen quam / L.
dat hy nae Bearne / na Hollandt ofte Zeelant trecken woude: Dit

VVelcke Marckgraef de Hollantsche reys, dooreenen Dienaer uytghesteecken hadde,

fundament namen sy uyt de woorden van eenen Dienaer / welcken
hem de Marck-graef van Almenara op de been brocht / eñ die bijde
vergaderinge van sijne Advocaten ende voorstanders tegenwoor-
dich ghewerst was / alwaer hyse somwijlen hoorde segghen: Dat
nadien men alrede so opentlick sach / dat het eynt ende de meningh
van so veel vervolginghen ende Vierschaeren anders niet en was /
als sijnen ondergangk ende bederf: henlieden bedunсken was / in-
dien hy in vryheyt quam ghestelt te werden / door de gheprivilegi-
eerde Rechten die hy daer toe seer claer hadde / dat hy hem wech
soude packen uyt de Rijcken van sijnen Coninck / ende hem selven
inde landen van een vry ende absoluyt Lantsheer / begeven / alwaer
hem de macht der verstoornis / vande handt ende passie sijnder vy-
anden berockent ende uytgespannen / niet soude connen vervolgen.
Nadien hy alrede sijn leven lanck gheen gherustheyt noch verseker-
heyt erghents anders soude connen vinden. Ende dat sy tot desen
eynde gheen seeckere plaets en vonden / als Hollandt / of Zeelandt /
of Enghelant / of Turckien. Nadien hy hem noch in Vranckrijck:
(om de beroerten van dat Rijck / ende om't heymelick verstant dat
de Coninck daer in houd:) noch in Italien / (om de gheneghentheden
eñ respecten van d'Italiaensche Princen tot den Co. van Span. of
veel eer om dat sy van een natureel ende humeur zijn:) erghents

Nietemin en conde de Enqueste teghens Perez niet te vveghe brenghen.

anders vry ende sorgheloos soude moghen verhouden. Eyndelick so
en gheluckte den vorvolghers dese practicke niet: want by't Vonnis 126
der Seventhiene van Arragon / werde verclaert, dat de Enqueste
teghen Perez gheen actie / noch oock de Coninck in sulcker voeghen
gheen Recht teghens hem en conde hebben. Ende om dit wel 243
te verstaen, soo moetmen weten, dat het Gherecht der Seventhie-
ne een Gerecht is / representerende het gheheele Coninckrijck van Ar-
ragon / ende t'alderhoochste in dat landt: sonder Coninck ofte ye-

Also de selve doort vonnis der Seventiene van Aragon oncrachtich ghekent vverde.

mant anders te hebben / dien sy daer in moeten kennen. Een Ghe-
richt / twelck inghestelt is inde eerste Privilegien van dat Coninck-
rijck / als het sijne wetten ende voorwaerden van Regeringhe selfs
oprechte / ende met die selfde eenen Coninck uytcoos. Een Gerecht /
van't welcke de Richters / uyt de opgeworpene vande vier ledē des

Coninc-

Conincrijcx/met boonkens gecosen werden/door een kints hant
twelck daer toe gheropen wert. Een Gherichte/'twelck den be-
claechdē niet selfs sijn Proces en maect: maer eē ander verschey-
den Gericht/alleen tot sulcx ingestelt/op dat het de Seventhiene
oordelen. Een Gericht 'twelck ingestelt is/tot hulp vanden cla-
genden Vassael/ende vanden genen die vande Lutenanten/ende
van haren lagen Officialen verdruckt mogen worden. Dit seg
ick/om dat sy alleen/de Lutenanten mogen doen afsetten/eñ niet
de Coninc: al vint hy hem schoon beswaert met dese Vierschare/

VVelcke de hoochste authoriteyt hebbē in alsulcke saecken te vvijsen.

142 die so seer gespitzt is om de absolute macht vanden Lants-heer/
teghen te houden. Sulcx als corts daer nae ghebleecken is in't Vonnis,
twelck dit Ghericht teghen den Lutenant Micer Toralva (die
een particulier Richter was vande Manifestatie van Perez/
ende van andere Rechten / die hy in claren Privilegien seer wel
gefondeert hadde/)ghegeven heeft : overmits de beswaernissen/
ende kenlicke onrechtē/die hy dē beclaechdē in dien gedaen had-
de. Want hy werde ghecondemneert / ten eewighen dagen geen
Officie in't Coninckrijck te mogen bedienen: daerenboven uyt
het Coninckrijck gebannen/mits betalende de costen. Ende daer
toe so deerlicken geoordeelt/dat hy seven stemmen creegh om op-
gehangen te werden. Het welck niet te verwonderen is/also hem
in sijn schandelicke proces bewesen werde/ dat hy den gevangen
opentlicken gedreygt ende getrotzt hadde/ hem doende segghen:
Dat hy wel letten soude wat hy dede/om dat hy sijn leven in sijn
handen hadde. Ghelijck oock de Marckgraef van Almenara niet beter
en dede. Ende indien dese Toralva sijn loon creeg : voorwaer de Au-
theur van dese vont, datmen Ant. Perez inde Enqueste overleveren sou-

ghelijck in't vonnis tegen Micer Toralva ghebleecken is.

128 de, en voer niet veel beter. Want dese goe man/ (zijnde een Histori-
schrijver van Arragon) creeg een Vonnis wt den Hemel : want
soo als hy op een nacht ghesont thuys quam/ so ginck hy sitten
in een stoel/ende hy bleef doot opter stee: ende sulcx was het oor-
deel ende de alghemeyne stemme van't volck.

Is ooc selfs de Inventeur vande Enquesta tegen Perez haestelic (door een hoogher Vonnis) doot ghebleven.

Aldus bleven dese saken sonder tot een eyndelick vonnis te co-
men/eñ Perez bleef al evē wel lijdēde inde gevangenis/ (als eenē
die in dese wetenschap wel geoeffent was/ eñ de barmhertichept
Gods overgelevert. Siende derhalven de Spaensche dienaers, dat sy
met dese tweede vont niet ten eynde van hare begheerten hadden con-

Hebbende derhalven oock de Enquesta ghemist.

L. nen comen: het welck was Perez om te brengē/ende de waerheyt
te versmoren: ende datmen den ghevangen op gheenderley wijs
L. uyt Arragon mochte verwoeren / het welck een vande dinghen
was daer sy meest na stonden: ende datmen hem om de wetten
L. van't Conincrijck qualickē inde gevangenisse der Manifestatie
soude connen doen sterven: Soo vont de duyvel met sijnen aen-
hanck een nieuwe tsamenspanninghe / om hem inde Inquisitie
over te leveren: dat is, om hem van Caiphas tot Pilatum te brenghen.

So heeftmen voor goet ghevonden, Perez inde Inquisitie over te geven.

Tot

door hulp van valsche ghetuygen, die hē de HOLLANTSCHE reys overstemmen souden,

Tot desen eynde maeckte hem de Marckgraef van Almenara eenen Dienaer op de been/als voorseydt is. By desen voeghdemen een half dozijn misdadighe persoonen/ die inde selfde ghevangenis waren/die selfs Perez van aensicht niet en kenden/ haer belovēde t'leven ende verghevinghe van hare misdaden/ende dagelijcx onderhout van ghelt/op dat sy yet teghens hem souden ghetuyghen/om inde Inquisitie ghevanghen ende overgelevert te werden. (Ghelijck die gheen die daer seyden/ Non inveniemus huic occasionem, nisi fortè in lege Dei sui.) Ende voor al/dat hy hem int lãt van Bearne/ofte in Hollant/ofte Zeelant vervoegen woude/ so verre hy los quam. Alleens of het verclaert waer/dat alle die gene die hen op die wech begeven/tegens God eñ den menschē misdeden. Ende gelijck of men den ghenen/die het openbaer/machtich eñ volcomen gewelt vliet/mocht bestraffen/ende sijn vluchtplaets afpalen. Ende hierenboven dat hy eē Toovenaer ende beleser was: ende dat hy hier door so wel inde gratie stont van alle menschen. Alleens of dese gratie/ te meerder/ als sy so algemeyn is/door so nedere middelen soude mogen comē/ ende niet door de hooghe ende opperste gratie des Hemels. L.

ende oock toverie overstrijden.

Dat dese ghesellen tot sulcx ghecoft waren. Daer van heeft het Coninckrijck seer gerechtelick bewijs ghedaen voor den Gherichte/ ende sond het selve aen den Catholijcken Coninck/ende aenden Cardinael van Toledo/als aenden Inquisiteur Generael: ende het volck dede sijn bewijs/het welck natuerlijc ende warachtich is/ te weten/ vant ghevoelen ende ghesicht der ooghen/dat de Dienaers vande Inquisitie inde gevangenis ginghen/ om alsulcke ghetuygen te halen: ja sodanighe/dat syse aen gheen ketens en vertrouden/ om die mede te nemen om inde Inquisitie gheexamineert te werden. Also sy tot dien eynde/eenen met ketens eñ cluysters mede brachten/die voor eenen dief ende doot-slager ghevangen was/ boven dat hy noch Bordeel-houwer was/eñ met den welckē een vande Richters seer groote kennis hiel: Wat mostē dan de andere voor ghetuyghen zijn? 245

Vā vvelcke valscheyt het Conincrijc vvettelicke conschap heeft doē beleggen:

Maer so verre ist van daer dat alsulck bevvijs voor Perez yet mocht baten: dat oock de Richter voor den welcken de Conschap beleyd worde/te weten de Zalmedina van Saragoza/ Hooch-justicier vander Stadt/ daer nae ghevanghen is gheweest/om dat hy t'getuygenis aennam: 'twelck so veel is te segghen/als ghevangen/om dat hy de Justitie bedient hadde. Die sulcx doet sulcx die betaeldt. Hier uyt quam het volck ende alle Staten van Arragon claerlick te oordeelen de passie ende 'tghewelt inde saken van Perez: ende te besluyten/dat sy eenighe van sijn saecken ter laetster sententie behoorden te laten comen/ hy hadde dan recht ofte onrecht. Ende naediemmen sulcx soo seer schoude/dat het onrecht warachtich was/quia qui refugit iudicium non ambulat in via recta. 181 a. c. 135

Maer onvruchtbaerlick: also de Iusticier van Saragoza, voor den vvelcken t'ghetuyghenis der vvaerheyt ghegeven vvas, daer over namaels gevangē is gevvordē.

Dat

Dat is/

Om dat die gheen die't oordeel mijden,
Het rechte padt treden besijden.

Dit alles niet teghenstaende, soo werde de ghevanghenis van Perez by de Dienaers der Inquisitie aenghevangen op den 24. May/onder t'voorgaende dexel: brekende midts dien het Privilegie der Manifestatie/ ende andere meer/met allen sijnen Rechten. Als nu het volck/ende alle menschen groot eñ cleyn/de nieuwe gevangenis ende roovinge vande persoon van Perez sagen/ sonder datter een kenlick vonnis voorgegaẽ was/dan alleenlick een geveynsde ceremonie: so mercten sy voort het eynt ende d'intentie vandẽ Marckgrave vã Almenara Don Ynigo de Mendosa/die daer was de voornaemste broeder vande Princesse van Eboly/ende de voornaemste Soliciteur ende Agent tegens hem/ van weghen den Catholijcken Coninck. Ende siende dat alle de practijcken/beloftẽ ende dreygingen/alleen daer toe streckteñ/om hem te ontschaecken/ende op eenẽ nacht in Castilien te brengen: so quamen sy al t'samen in beroerte/cleyn eñ groot/eñ hy worde met een algemeyn Appel wedergheeyscht/ende vanden Inquisiteurs selfs overgelevert in sijn eerste gevãgenis der Manifestatie: op de verbeurte van den Kercklickẽ ban/eñ ses duysent Ducaten/indien hy uyt de ghevangenisse brack. Welcken eysch ende wederleveringe met alghemeyne authoriteyt geschiede / om dat in dese gheschiedenisse alle Heeren/Edelen/Ridderen eñ geestelicken/tot den minsten toe van alle Staten/by een quamen. Waer in het alderschrickelickste schou-spel / eñ d'aldermeeste veranderinge van menschelicke vertrouwinge ende misvertrouwinge geschiede/diemen oyt mach ghesien hebben. Want Perez die gheen vier uyren te voren was geroost gheweest/sonder tijt ende wijle/ selfs om te verstaen/wat dat was/werde met geroep ende alghemeynen eysch ende dreygiugen weder ghehaelt: ja met executien van bloet ende vier/ende omtrecken van huysen. De Viceroy/eñ eenighe vande grootste Heeren van Arragon/brachten hem wederom in een Coetse: Ja die self de begeerdẽ van hem/dat hy hem van't volck soude laten sien ende tastẽ. Tasten seg ick / om dat sy hem de handẽ gingen tasten/drucken eñ cussen/ die sulcx conden/ tot een teecken van't alghemeyne welvaren. Ja t'volck begeerde dat hy te peert mocht sitten / op dat sy hem heel ende al mochten beschouwen/ende sien dat sy hem mede brachten/want sy't nauwlicx en gheloofden. Het volck riep Viva la libertad, viva Antonio Perez. De Justitia ofte Hooch-officier van Arragon/ met sommighe van sijn Luytenanten/ vongen dẽ Marcgraef van Almenara/ die op die morgen gints ende weer tot de Inquisitie gelopen hadde/so als hem t'hert van blyschap sprong/vandẽ vanck dien hy alrede in sijn clauwen meende te hebben/om daer van stonden

Des niet tegenstaende vvort Perez vande Dienaers der Inquisitie uyt sijn eerste gevangenis op dẽ 24. May nae d'Inquisitie vervoert.

Tvvelck hen qualicken verging, also Perez vier uyren daer nae, (door een grootẽ oploop des volcks) in sijn eerste gevangenis herlevert vverde:

ende de Marckgraef van Almenara, Soliciteur van s'Conincx vveghen,

aen mede na Castilien te vlieghen/ ende die selvige onder de ghe-
noode van't banket te deelen: want al warẽ sy schoon niet veel/
de honger was nochtans groot/eñ t'loon t'welck sy verhoopten
niet minder. Sijne gevangenis en was niet sonder gerechtelicke
oorsake/ te weten/ om dat hy op dien selven dach/ de Justicie in
sijn huys met ghewelt ende wapenen teghen ghestaen hadde/ soo
seer wirp hy't in't wer. Ende dese ghevangenis keerde/ dat hem
'tvolck met alle sijnen aenhanck niet doot en sloech/ ende dat sy't
huys niet aen brant en staken daer hy in woonde: want het al-

met grooter spot eñ smadelickheyt inde gevangenis ghevvorpen:

rede eens met eẽ storm beroert volcx omringt was gewerst. Sy
leyden hem te voet na de gemeyne ghevanckenis/ hem veel sma-
delickheyts aendoende/ met duysenderley overlastẽ/ met stoten/
met slaghen/ met oorbanden/ met schelden: soo dat het wonder
was/ dat sy hem onder weghen niet om hals en brochten. Sy
riepen: Laet den verrader ende stoorder van ons Vaderlant eñ
Wetten sterven. Ende hy riep om ghenade ende biechte. Sulcx
dat dien dach (sonder andere particulariteyten te verhalen:) seer
schrickelick was/ ende crachtich ghenoech/ om de menschelicke
boosheyt/ hertneckicheydt ende stouticheydt gantz beschaemt
ende bevreest te maken/ ende heel te doen versincken/ indien sy L.
Godt erkent hadden. De Marckgraef/

Soo als hy int graf was gheraeckt,
Dat hy een andren had ghemaeckt,

alvvaer hy corts daer na den geest gaf,

liet veerthien dagen daer na het leven inde gevanckenis/ vande
slagen ende stoten die sy hem hadden ghegeven. Misschien oock
vande slaghen die de beschaemtheyt in't herte geeft: ende vanden
hoop ghetuygen in sijn conscientie/ welcke veel meerder waren/

Hebbende nochtans inde saecken van Perez sijn onschult nagelaten, hoe vvel tselve van eẽ kercklicke persoon te rugge gehouden is.

als daer hy te voren van most lijden. Want men naderhant ghe- 260
wetẽ heeft/ uyt de mont van eenẽ trefflickẽ Religieus/ die in sijn
sterven gheweest was/ ende hem de doot-biechte hoorde: dat hy/
zijnde aengehouden eñ versocht/ sijn ontschuldinge naeliet inde
saken van Perez: maer dat die selve van eenẽ geestelicken per- 2. c.
soon/ (wiens naem dẽ Autheur tot eere der kerckẽ verswijght/
ende oock corts naer hem verscheyde:) werde opgenomen eñ te
rugge ghehouden/ die meer hands als authoriteyts hadde/ om
alsucken werck aen te rechten.

De vervolghers hier door niet ghenoech geleert zijnde, vvillen Perez noch ander mael inde Inquisitie brengen.

Zijnde nu desen derden aenslach soo schrickelick misluckt, soo en
hielen nochtans de vervolghers niet op: het vorighe op een nieu te wil-
len versoecken, ende Perez in d'Inquisitie te breng hen. Het welck sien- 229
de de Ghedeputeerden van't Rijck/ besloten sy datmen derthien L.

vvaer over derthien Geleerden by't Rijc gecosen vverden, om inde saeck van Perez, ende sijne overlevering inde Inquisitie te oordelen,

Gheleerden soude uytkiesen/ de welcke besien souden/ of het tegen
de Privilegien was/ datmen Perez inde Inquisitie hadde over-
ghelevert/ sonder sijne hanghende saken eerst te oordelen: ende
ofmen de Manifestatie/ (voor welcker Vierschaer hy gevangen
ende beticht was) mocht ontslaen/ ofte terwijlen opschorten.

Siende de derthien Geleerden/dat het niet van nooden was/ in
veel diepe raetslaghen ofte bewijsinghen van Privilegien te tre-
den/om dat sy de openbare overlast kenden in't gheen gheinten-
teert was: stemden eerst over een / (WANT de eerste vonnissen
zijn de schoonste/ eer datter den aesem van des Landtsheeren
wil overcoemt/ als spruytende uyt de beweghende inborst van
eenen yeghelicken:) dat de overlevering van Perez teghen Rech-
ten gheweest was. Het welck een saeck was / die grooten ende
cleynen bekenden/ende op ter straten riepen/ op hen selvē siende/
ende henselven vande daedt verwonderende ende segenende. Als
nv de Lutenanten der Justitie van Arragon/eñ andere Heeren/
L. Dienaers ende goetgunners van die practijck verstaen had-
den/dat de waghen recht ghinck/ lieten sy (behalven noch andere
L. negotiatien) eenen Luytenant/ met eenen Ghedupeteerden/ghe-
269 naemt Jan Luis Morzeno/by nachte tot de derthien Geleerden
gaen: (het welck voorwaer een nachtwerck was / ende om den
menschen niet te voren te laten comen:) om die selve om te coopē/
dat sijt Vonnis ende ghevoelen der waerheyt wouden verdraey-
en / ende veranderen: ende verclaren ende onderteeckenen / dat
het gheintenteerde niet teghens Rechten gheweest was. Ende
dit/om dat de Lutenanten haer selven om hals saghen / om de
overlevering van Perez inde Inquisitie/ welcke sy so roofs ghe-
wijs toeghelaten hadden.

vvelcke eerste oordelen, dat sijne Overlevering inde Inquisitie teghens rechten vvas:

ende daer nae, by nacht omghecoft zijnde.

L. Ende alsooder al eenighe onder hen waren, inden welcken de wil/
het onsicht ende de eergiericheydt vanden Coninck inghebeeldt
was: dat is/die een stuck van Sathanas waren/naedien sy sijn
232 Dienaers zijn: Soo verclaerden de derthien Gheleerde ten le-
sten/dat het ghedaen werck niet teghens Rechten en was. Niet
L. teghenstaende, dat alle menschen plat uyt verstonden/ dat het te-
ghens Rechten was: overmidts de wetten/ exempelen/ concor-
dantien met de Inquisitie/eñ andere redenen. Want in een boec
ghenaemt Recopilation/of Redres vande Privilegien van Arra-
gon/ghedruckt binnen Saragoza/staet also. DAT een die inde
Manifestatie is / niet en mach vervoert worden inde Ahaferia
daer de Inquisitie is/sonder dat sijne hangende saken eerst ghe-
oordeelt zijn. Ende daer en zijn geen exempelen by menschen ge-
L. dachten/dat sulcx overtreden is: maer vele daer en teghen. Als
L. vanden Grave van Aranda: van Don Bernardo de Castro:
van Antonio Gamir: op dat ick vande Concordantien verswijghe.
Hoe wel nv t'selve soo seer claer was: ende selfs de Ghedeputeerden
241 van't Coninckrijck / op het Edict byde Inquisitie een weynich
nae den 24. van May / teghens den ghenen die inde restitutie
H. vande persoon van Perez gheweest waeren / uytghesproken/
met raedt der Gheleerden verclaert hadden / Dat niemandt en
behoefde te vreesen / dat hy inde selfde excommunicatie mocht
begrepen zijn: om dat de daet teghens Rechten gheweest was:

contrarie haer eerste gevoelen verclaren.

Hoevvel sulcx tegēt uytdruckelick Privilegie,

exempelē ende concordantien strijdende vvas:

ende tegens de verclaringhe van't Coninckrijcke, tvvelck t'Edict van Excommunicatie, comende van vvegen d'Inquisitie, annulleerde.

ende om dat haer Privilegien vele bevestenissen van Pausen/ ende seer treffelicke Censuren tot haerder bescherminghe ende onderhoudinghe hadden/teghens den ghenen diese bracht/ ofte toeliet ghebroken te werden. Hoewel oock de meninghen van ande- L.
re gheleerden voortquamen/van punt tot punt strijdende met de voorgaende: Hoewel men oock vande valsche ghetuyghen claer getuyghenis hadde: So en hielen de Vervolghers nochtans niet op, tot haren voorghenomen eynde te comen. Te meer, om dat de Catholijcke
Coninck eenen brief/benevens noch andere/aen den Gouverneur 247
van Arragon/Don Jan de Gurrea geschreven hadde/waer van den inhout was: DAT men op alle manieren soude versorghen/ dat Perez in een eewighe ghevanghenis mochte gecondemneert werden: of ten minsten voor sommighe Jaren. Ende indien dit niet wesen en conde/datmen hem soude soecken inde ghevanghenis te verdueren / ende nieuwe clachten oplegghen: ende dat hy daerentusschen vande Richters soude soecken te vernemen / in wat boete Perez soude moghen ghecondemneert werden. Ja ick en can niet laten te seggen (seyt de Autheur) op datmen sie/of men niet wel in sijn herte mach beschrepen het bywesen van quade Raetsheeren omtrent eenen Coninck/dat hy selfs/ indien selfden brief/ gheschreven met een anders handt / tusschen de regulen met eyghener handt byghevoecht hadde: dat als het ghene daer in stont/niet en conde wesen: datmen ten minsten soude versorgē/ dat hy uyt het Coninckrijck van Arragon niet en quam te gheraken. Om dat dit het voornaemste eynt was. Sulcx blijckt uyt de autentijcke ende ghetepckende Coppe/ selfs vanden Protonotaris van Arragon/dewelcke oock wel haestelick ghestorven is.
Ende soo als het nu alles met de wolcke van s'Conincx respect/ a.c.
ende met de vreese (welcke hen allen sijne vertoontheyt afmael- 237
de/) bedeckt was: soo quamen de meeste Ghedeputeerden van't Coninckrijck inde tweede executie over een. Want alreede noch in haer/noch in anderen velen Officialen / op welcker sorghe de behoudenisse van s'Rijcx vryheden beruste/niet eene gedachte en was/die haer dorst verstouten/ niet om haer te verheffen / maer alleen om haer selven eens te verroeren/om eenige waerheyt ofte Recht waer te maken. Het volck was niettemin vroom, ende stont de Privilegien van sijn Vaderlant, ende t'recht van Perez manlijcken
voor. Nademael sy so veel exempelen ende concordantien saghen 245
tot sijnen voordeel: ende boven allen soo veel ghewelden ende verstoornissen van alles. Ende om dat sy de proeve ende openbaere kennis hadden/ van datmen in derthiendhalf jaer/in verscheydē ghevangenissen/(elf in Castilien/eñ anderhalf in Arragon) noyt tot een eyndelick vonnis en quam in die mans saken: maer datmen sulcx door nieuwe eñ verergerlicke wegē vermijdet hadde.

Niet tegenstaende varen de Vervolgers voort: te meer om s'Conincx brief, aē den Gouverneur vā Arragon, vvelcker inhout vvas, Perez in een eeuvvighe ghevangenis te verdueren:

of ten minsten dat hy nimmermeer uyt Arragon en mochte gheraecken.

In vvelcke ongerechtichedē de Gedeputeerden, haren Coninck ontsiende, meest over een quamen.

Blijvende het volck niettemin vroom, also sy tghevvelt oogensichtelic kendē, tvvelcmen niet alleē aen Perez,

Ende dat/ als hy met sijne ontschulden upt eene Clachte ontquam/sy hem nieuwe ende andere berockenden / welcke upt Castilien ghesonden werden / of die sy hem van te voren bereyt hielen. Hier benevens hoorden sy de ghestadighe ende langduerige ghevanghenis van wijf ende kinderen/ die al tsamen van Jaren ende schult onnoosel waren: met sulcken wreethept/datmen oock de waeckers castijde/om dat sy yemant bp de kinderen lieten gaē/ om die licht te doen scheppen/buyten de vier mueren / daer in sy ghevangen ende besloten warē. Eñ dat meer is/sy sagen voor ooghen de ghevangheníssen van twee treflicke Arragonische Religieusen/welcke seer groot geachte persoonen in haer Religie waren/en niettemin door wereltlicke Dienaers aenghetast werden: met sulcken strafheydt ende overlast / dat sy moeder naeckt ontcleedt werden / (om te sien of sy brieven ende papieren van Anton. Perez by haer hadden.) ende met boeyen aen haer handen ghevanghen / ten huyse vande Dieflepders ende Beuls vande Wereleliscke Richters/ ende straffelicken ghecondemneert / om dat sy om de saecken van dien Man ghinghen te vervorderen. (Zijnde het selve een wrede saeck : nadien Godt/noch den Turc/ noch den Ketter van gheenen soliciteur en berooft / noch sijnen Enghel die op hem wacht niet en ontreckt.) Ende dat het volck

maer oock aen sijn huysvrou ende kinderen,

ende aen sijne Solliciteurs,

mannen vā Religie, tot schrick van alle menschen, pleegde.

259 noch meer in haer oordeel versterckte, was, dat sy saghen, dat hy inde ghevanghenis van Arragon vande aelmissen ghedwonghen was te leven/ende hem met dien in sijne saken te verweren : om dat sy niet alleen sijn renten aengheslaghen hadden:maer oock de kerckelicke pensiven van sijn soonken Gonsalo Perez/het welck een kint was/ende van sijn drie Jaren af inde ghevangheníssen is legghende. Niet teghenstaende dat hy onbegrijpelijck is van schult/ende sijne persoon ende rente/om datse kercklijck is/van't Wereltlijcke Gherecht ende macht bevrijt is. Ia dese aelmissen

Selfs oock aen sijne incomsten, sulcx hy van aelmissen

259 werden hem oock vergont. Want men weet datter een wel gheacht Monnick was/die sijn neerstichept dede by sommighe Joffrouwen/(welcke Perez met sijn dagelicx broot versorchden/) dat sy

L. sulcx niet doen en soudē: Waer over hy berispt zijnde/seyde: Datmen't hem geboden hadde. Ende die hem sulcx bevolen hadde scheen een Inquisiteur te zijn, om dat hy van ghelijcken seyde , Dat een Inquisiteur niet dwalen mocht: waer over hy ten anderden berispt

2.C. zijnde/antwoorde : Dat sy hem so bevolen te segghen. Waer uyt scheen, dat sy hem in de ghevanghenis sochten te doen versmachten, want eenen yeghelijcken kenlijck was, datmen behalven sijn renten die aengheslaghen waren, oock al sijn goedt in openbaren uptroep vercocht hadde : met sulcken schandael der Natuerlijckhepdt/

385 datmen oock de hemdekens vande zupghende kinderkens vercocht / die inde ghevanghenis selfs ghebooren waeren / ende de vingherhoet ende de naelde / steeckende in die selve schepe/

(die hem oock benijt vverdē,) levē moste, duerende sijne ghevanghenisse.

Behalvē dat sy sijne meubelen so schandelick tot de kinder hemdekens toe, die inde gevangenis geboren vvaren, in een algemeyne uytroep vercoft hadden,

alsoo sulcx beghonnen was te naeyen van sijn oudtste dochter
Donna Gregoria. Ende dat niet minder te bedencken is / sy en
begheerden de moeder of de kinderen haer eyghen cleederen niet
te gheven / om haer te cleeden/ dan om gheldt: 'twelck een saeck
is/ strijdende teghens de Wet der Welgeboornheyt/ende tegens
t'gheen men aen't vroulick gheslacht ende Jaren der kinderen
ghehouden is: ende dat alles sonder datmen van sententie wist
te spreken. Op dese ende meer andere ooghensienlicke ghewelden, 247
quam t'algemeyne volck eyndelick een besluytende reden te ma-
ken / welcke was. Dat Perez in sijn Manifestatie ende andere
Rechten recht hadde: of niet. So hy gheen recht en hadde/dat sy
hem oordeelden/ ende daer na over leverdẽ / naedien sy hem daer
ghevanghen hielen / ende hy indien Staet een maendt of twee
mocht blijven/ (Want men sijne saecken in noch minder tijt con-
de eyndighen:) ghelijck hy derthiendalf Jaer gheweest was:
ende soo hy recht hadde / dat het waer tot sijnder baten. En-
de dat sy derhalven haer/in haer Privilegien niet aen en tasten/

Eer dat nochtans de vervolghers de ander de overlevering van Perez aenvanghen, vvelcke op den 20. Augusti ghemunt vvas,

om dat sy voor haer vryheden souden sterven. De vervolghers 135
wel merckende, ende eens gheleert hebbende de liefde van't volck tot
hare Privilegien, ende mitsdien tot Perez, en dorsten de executie niet
wederom soo bloot aen vanghen, daerom bereyden sy teghens den
20. Augusti (welcke dach ter executie ghestelt was) eenen grooten
hoop Krijchs-volcx soo wel vanden Coninck / als van andere 135

vergaderẽ sy Krijchs volck, ende verdagẽ veel groote Heeren:

Heeren / ende vande Stadt van Saragoza: te weten / vanden
ghenen die in Eede stonden. Ende opdien dach gheschiede die 249
groote Vergadering van Hertooch/ Graven/ Heeren ende Rid-
deren/(dierghelijcke men noyt ghesien hadde:) ten huyse vanden
Viceroy. (Hoewel t'selve teghens de Privilegien was / dat de
Vergaderinghen van't Rijck / ende de Stadt / in des Viceroys
huys waren/met authoriteyt des Coninckrijcx/ ende met haren
Hellebardiers.) Ende heel Saragoza ende t'heele Coninckrijck H.

Dan die selve aenslach verdvveẽ ende quam te niet,

was in oproerte/overmits het Krijchs-volck / krijchs-gheweer
ende brand-wapens. Niettemin verdween dat altemael gelijck
eenen rooc/sonder datmen wist hoe/of wien datmen't soude toe-
schrijven / dan alleen de handt Godts / die een Heer der heyr-
scharen is / teghens den welcken gheen wetenschap/ noch raet/
noch macht machtich en is. Hiermede en hielden sy niet op, maer

ende vverde de 24. Septembris daer toe op een nieu geordineert, ende tvve duysent mannẽ tot verseeckertheyt van diẽ vergadert, alles met consent der VVereltlicke Richters,

sy maeckten noch beter provisie teghens den 24. Septembris, van twee 136
duysent mannen van wapen / ende vercreghen t'consent der we-
reltlijcke Richters/ indient de tweede mael niet hadde willen luc- 231
ken. Eyndelick soo overquamen sy op de Overlevering vanden
voorseyden dach/vanden Viceroy af/ tot den minsten Dienaer/
t'waren dan Officialen/Amptlen/Heeren/of Ridderen/uytgeno-
men sommighe. De Gouverneur vergaderde het Krijchs-volck
eer dat het daechde/ende verveylde het op de Merct/ voor de ge- 252
van-

L. vangenis der Manifestatie/stellēde aldaer over de acht hondert mannen/met eenighe ordinaris rupterie van sijn volck / ende de rest op andere plaetsen. Hy besette de weghen met karren ende krijchs-volc/doēde het volc hier en daer verdwijnē/ eñ verschric-ken. Alder eerst beval hy datmē een loot na eē kint schietē soude/ t'welck een neefken van een Ampt-man was/om dat het met an-dere kinderen op straten tierde : eñ sy schoten't met een loot door de slaep van't hooft/ende t'bleef opter stee doot. Ende dat meer is/hy selfs quetste eenige andere. Eñ dit alles heel vroeg/eer dat-ter sententie ghesproken was:het welck het volck grootelicx de-de deren ende altereren / siende dat het ghewelt over de Justitie heerschte. Als nu de uyr van den Rade gecomen was/so ginghen d'Officieren vand'Inquisitie daer toe met hare brieven / die nu al voor de tweede reys berept waren/door hulp vanden Raet der Derthiene/ende vanden Richter selfs/ begherende de persoonen van Perez/ende van Jan Francisco Mayorini/diemen sept dat Perez hilp op de wech van Castilien naer Arragon. Ende niet teghenstaende datter op dat selve ooghenblick in die selfde Vier-schaer seer strenghe requesten overghelevert werden/ tegens die executie upt de naem van sommige Ridders ende t'Coninckrijck: nochtans so quam de resolutie vande overlevering/ sonder dat-ter eenige hulp was/voor den dach/alsoo sy te voren besloten ende verpandet was. Terstont so ginck de Viceroy/de Bisschop van Teruel/een Lutenant/een Gedeputeerde/ eñ twee Ampt-mans met alle haer Hellebardiers ende Officiers na de ghevanghenis om d'executie t'achtervolgen. De Hertooch van Villa Hermosa/ de Graven van Aranda/ Morata / Sastago / ende bynaest alle Heeren ende Ridders/uptghenomen weynich andere. Ende na hem volgden de Officieren vande Inquisitie/ de Secretaris eñ Baillu / of om beter te segghen al de reste. Ende dit om't volck ontficht te doen hebben,als fy alfulcke perfonagien,medehulpers vande executie faghen te wefen. De andere Ghedeputeerden ende Lutenanten bleven in haer Raedt-cameren / met den nieuwen Hooch-officier: want sijn vader twee daghen te voren ghestor-ven was/upt inbeeldinghe septmen/ van dat hem de ghevangen voort Ghericht Gods beropen hadde/om de ontfanghen straf-heden ende overlasten. Ende t'is wel te geloven/ dat dese inbeel-dinghe/ofte om beter te segghen de waerheyt der schult pet heeft connen uptrechten. Wantmen ghe weten heeft upt eenen brief die sijn Biechtvader eenen Prelaet van Arragon verthoonde / dat de Justicia een weynich voor sijn doot/aendē Catholijcken Co-ninck schreef tot sijne ontschuldinge/inde sake van Perez/tegens dese overleveringhe daer van men spreeckt. Ende by dese inbeel-dingen hebben haer de vervloeckingen gemengt die hem tvolck eñ de merckt-wijven nariepen / als hy upt de gevangenis quam

daer

Vvelck krijchf volck de Gouverneur, foo als den 24. Septembris ghecomen vvas in oorden ftelde,

ende liet alderecrft, een kint doorfchieten.

Ter uyre vanden Rade comen de Inquifiteurs, begeerende de perfoon vā Perez, eñ Ian Francifco Mayorini, op vvelcke begeerte fy,

(niet teghenftaende de requeften van eenighe Patrioten ter contrarien geprefenteert) Fiat crijghen,

Ghinghen derhalven veel groote Heeren ende Officierē na de ghevangheniffe, om d'Overgifte,

Blijvende de Iuftitia tervvijlē in fijn Raet camer, vviens vader tvvee dagen te voren, alfoo hy van Perez voort Gerichte Gods verdaegt vvas, het leven verlaten hadde,

daer hy Perez ſcherper verclemt hadde: eñ dat op een uytgeſteec- 256
ken logen ende valſch getuygenis/ vã dat hy een traly vylde/ om
uyt de ghevanghenis te breken. Eñ als de Hooch-richter t'huys
quam/ ginck hy te bedde leggẽ/ alwaer hy uyt melancolie vande H.
vervloeckeniſſe/ ende dat hy voor't oordeel Gods geroepẽ was/
het leven eyndichde. Ende ſcheen deſe vondt tot dien eynde ghevon-
den te zijn, op dat Perez berooft zijnde van alle menſchelicke
ende gherechtelicke hulp/ hem ſelven als vertwijfelende inde ge- 257
nade ende Juſticie (injuſticie meen ick) van't gheweldt ende der
Inquiſitie overleverẽ ſoude. Eñ om te ſien/ ofmẽ de gracie van't
volck tegens hem ſoude connẽ doẽ verminderẽ / als hy uyt haer
oogen onttogẽ waer: alſo de Aljaferia ofte't Hof vande Inqui-
ſitie buyten Saragoza ſtont. Zijnde nv ghecomen aende ghevan-
ghenis der Manifeſtatie, ſoo ghinck daer een Luytenant in / ghe- 261
naemt Micer Claveria/ met eenẽ Gedeputeerden/ Turlan/ eenen
Amptman ende Metelin met hare Notariſen eñ Hellebardiers/
om deſe reys te qualificeren/ eñ dat eẽ yeder daer toe mocht hel-
pen. De Officiers vande Inquiſitie/ eñ ſommige Ridders ende
Krijchſ-liedẽ ſeer wel gewapent zijnde/ blevẽ een wijl inde Sale
ſtaẽ/ na dat ſy de poorte vande gevangenis ſeer wel geſlotẽ had-
den/ practizerende over de offerhande der overleveringe. Eñ als
ſy daer warẽ/ lieten ſy Perez by den Sipier roepen. Perez quam
beneden/ ende ſo als ſy alle op de been ſtonden na haren ſtaet / ſo
dedemẽ de Cerimonie vande overgifte ſijns perſoons. De Lute-
nant ſprac alleen/ ſeggende/ dat de Heerẽ vand' Inquiſitie alſulc-
ke perſoonen begeerden door hare brieven/ om ſaken betreffende
'tgeloof: ende dat ſy daer quamẽ om die ſelve van daen te halen/
mits opſchortende de Manifeſtatie. De ghevangen antwoorde
weynich woordẽ/ te weten: Waer dat ſijn Rechten der Manife-
ſtatie bleven/ eñ plaetſe van Privilegien: eñ ſijn audiẽcie welcke
voor't Vonnis behoorde te gaen; eñ de natuerlicke eñ Godlicke
wet? Sy antwoordẽ hem/ dat daer niet mede te doẽ en was/ dat-
men alle requeſten ende gerechtelicke acten/ tot voordeel van hem
ende andere gedaẽ hadde/ die mogelick warẽ geweeſt. Terſtont L.
deden ſy oock Jan Franciſco af comen/ 'twelck geſchiede: ende
ſy worpen hen yeder twee paer cluyſters aen't lijf. Terwijl be-
gonnen hen de voorſz Dienaers te wapenẽ/ d'een met een helm/
d'ander met een roer/ ende ſo voortaen: Want het ander gheſel-
ſchap ſoude noch bycomẽ. Voorwaer eẽ ſchricklick ſpel om ſien/
want noyt en ſachmen alſulcken beroerte eñ ontſtellinghe/ inde
executie van een gerechtelicke ſake/ (na haer ſeggen.) Sy bevalen
datmen de Coetſe ontrent de gevangenis ſoude brenghen/ om de
perſoon vã Perez te ontfangen/ eñ noch eẽ ander om Jan Fran-
ciſco op te ſetten. Men moet weten dat de Viceroy / Opperſte
Amptman/ Hertooch/ Graven/ eñ andere Ridderẽ van dat Ge-
ſelſchap

De Heeren inde ghevangenis ghecomen zijnde,

doen Perez beneden comen,

ende gebruycken de Cerimonie van d'Overgifte;

VVaer teghen Perez hem op ſijn Rechten ende Privilegien beroept.

Maer al om niet, vvãt ſy hem voort tvvee paer cluyſters aen't lijf vverpen: ende van gelijcken ſijnen medeghheſel.

ende alderley gereetſchap maecken om hem vvech te voeren.

selschap daer en tusschen buyten inde nabuerige huysen vande ghevangenis bleven / verwachtende de uytcomst vande gevangenis / al t'samen seer wel ghewapent. Terwijl de saecken aldus stonden / begon't volck over hoop tsamen te rotten / ende sonder openbaer hooft: hoewel met wetenschap ende vertrouwinge die sy hadden / op seeckere persoonen / vrtenden van't Vaderlant / ende van Perez / daer sy hen op verlieten. Sy riepen VRIJHEYT / twelck hen na harẽ Rechten (in dierghelijcke overtredinghen van vvetten) gheoorlooft is. Een deel arbeyders ende ander volck / waer onder seer weynich ghewapende waren / vielen op de schaeren / die op de plaets vandẽ Justitia waren. Alst volck sach / dat sy gheen hooft en hadden / ende dat het niet alleen de bescherminghe van Perez / maer oock van hare vryheden aendroegh / quamen sy gheloopen tot Gil de Mesa / om yemanden te hebben van synent weghen. Dese sprongh her voort met veerthien Lakeyen ende sommighe mosketten / ende viel op de merckt daer de peerden stonden / ende de meeste hoop volcx / met den Gouverneur / verwachtende nae't beleyt vanden gheheelen aenslach / ende van't ghene tot den crygh behoorde. Het volck moet grypende / om dat sy saghen / dat sy t'elcken versch gheholpen werden / vermeerderde meer eñ meer. Men vocht een goede wyle / om dat de teghenpartien achter de posten vande merckt ende hoecken van straten laghen en schoten: nochtans brochtmen het volck vanden Gouverneur / van ampten / van Heeren / van Ridderen / in een corten tijt op de vlucht. De gracie die Gil de Mesa by t'volck hadde / ende de ghehoorsaemheyt / die sy hem op dien dach thoonden / ende syn bequaemheyt om't volck te gebruycken / was seer groot / ende een oorsaeck dat de alteratie niet verder en ginck. Particuliere vertellinghen sal ick achterlaten, van datter een heel Vaendel jongens vvas, omtrent twee hondert sterck, al ghevvapent, na den eysch van haer jaeren, die so vvel over al liepen om de Vryheyt te beschermen als de mans. Als oock van eenen geck die uyt het Gasthuys quam, ende sijn dinghen so vvel dede met goede keghels, dat hy vvel ontsien vvas. Sulcx dat dit werck / de stem der kinderen ende gecken / ghelyck het spreeckwoort is / tot synder justificatie hadde. Van gelijcken dat sy de vier muylen doot slogen, die Perez na Navarra, ende van daer na Castilien meendẽ te voerẽ: slaende die selve doot, om dat sy quamen om hare Privilegien te breeckẽ. Sy gaven twee maelen vier op den Gouverneur / sonder hem te quetsen / om dat syn wapen scheut-vry ghemaeckt was. Ende hy berghde syn lyf over tghevangenis / in een peerde stal / achter een deel vercken. Daer nae staecken sy, met de onderlagen ende stroy van de Coets, den brant in'thuys, daer hem de Viceroy eñ andere personen in ghebercht hadden: (om dat sy door de poorten

Left margin notes: a. c. (beside "daer sy hen op verlieten"); L. (beside "gebruycken"); 266 (beside "dert sterck"); 267 (beside "dinghen so vvel dede").

Terwijlen comt het volck op de been, ende roept VRIHEYT,

eñ sy nemen Gil de Mesa voor haer hooft,

ende in corten tijt brengen sy't volck vanden Gouverneur op de vlucht,

Ende steecken daer nae t'huys aẽ brant, daer hem de Viceroy ende andere groote Heeren in meenden te berghen.

van dien drie ofte vier vant volck doot gheſchoten hadden.) vvaer van een yeder, door den roock ende brant gedrongen, om een goet heen-comen ſach, d'eene door eẽ muer, d'ander door't dack, d'eene door een ſchoorſteen, dander om gelt.
Onder anderen ſloegen ſy doot eenen Gedeputeerden van't voor- 269
leden jaer/ ghenaemt Jan Luis Mozeno. Van deſen verteltmen dat hy al ſtervende ſeyde: Ick ſterf recht veerdelick/ want die dinghen die ick met anderen tegen Perez gedaen heb en connen nerghents anders geſmeet ſijn/ als inder Hellen. Daer ſtirf oock van L.
ghelijcken eenen Peter Jeronimus de Bardaxi / een vande voor- L.
naemſte Raetſheeren van der Stadt/ ende van deſer executie/ ende L.
ſy vonden hem int hemd in een peerdeſtal. Deſe hadt ſeer trotzelick tot deſe overgifte/ ende teghen de perſoon van Perez geſproocken/ hopende groote beloninghen te crijghen vanden dienſt ende bloetoffer/ daer hy den Lantſ-heer ſoo ghedienſtich in was. Twee dingen cañ ick niet nalaten te vertellen, tot vvaermaeckinge vant ſpreuxken, *Dulce & decorum eſt pro patria mori.*

Dat is/

Voorwaer t'is eerlick ende ſoet
Voor't Vaderlandt ſtorten ſijn bloet.

Ende geſchiede deſe ſtrijt om de Privilegien, ende t'recht vã Perez met ſulcken yver, dat oock een out man ſes of ſeven ſoons: ende een oude eerlicke Ioffrou haren eenigen neve, inde ſelf de begeerden op te offeren.

Het een is van een oudt man/ welcke vader was van ſes of ſe- 27[illegible]
ven kinderen/ die de ſelve altemael met hem tot deſe beſcherminghe toogh/ segghende dat hy hem niet en vergenoegde ſijn perſoon voor de vryheyt der Privilegien aen te bieden: maer dat hy oock die ſoons tot alſulcken offerhant woude overleverẽ. Tander is vã 272
een vrou/ welcke moeder was van een vande eerlickſte/ vroomſte ende rijckſte officialen van Saragoſa/ die maer eenen eenighen eñ lieflicken ſoon en hadde / eñ die ſeer van deſe beſte-moeder bemint was. Deſe riep haren ſoon/ ende ſeyde: Gaet ſoon eñ neemt uwen ſoon mijnen neve voor u / ende ſterft in alſulcken clachte ende be- L.
ſcherminghe. Daer waren ontrent vijftich dooden/ vande vyanden der vryheyt/ eñ meer als anderhalf hondert gewondẽ/ die van

Zijnde dit onweer aldus overghegaen, met de doot van 50. menſchen, en 150. ghewonden.

daghe te daghe ſtirven. Zijnde de ſaecken aldus afghelopen / ende L.
de vryheyt meeſter ghewozden/ ſo werden alle de huyſen ende venſteren open ghedaen/ eñ met volck vervult/ die ſo langhe van vreſe ghesloten waren gheweeſt, ten vvaer dan dat de vrouvven ende jongens hier en daer met ſtenen ende tegels uytghevvorpen hadden. Terſtont begonnen ſy malcander/ inde plaets vã ſtenen ende tegelen die ſy eerſt wirpen/ ſchotelen vol twee-back ende ververſchinghe te ſenden/ ende vleſſchen met wijn / ende de beſte ende meeſte voor Gil de Meſa/ ende de andere voorſtanders van haer H.

met een algemeyne blyſchap:

Vaderlant / tot een teycken vã blijſchap/ ghelijck als in een alghemeyne feeſt ende victorie. Als de Dienaers die inde ghevanghenis

waren

waren mercken/dat het so swaerlick voor henlieden afliep/eñ dat
de Vryheyt meester werde/ begonnen sy hen te ontwapenen ende
te versien: want sy saghen/ dat het volck de neuse na de Ghevan-
ghenis wende / roepende Perez / ende begheerende sijn persoon te
sien. De Dienaers begeerden op hem/dat hy hem voor't volck
soude verthonen/om t'volck te voldoen/eñ te doen rusten. Hy wey-
gerdent een wijle/uyt vrese van eenigen schoot te ontfangen: noch-
tans dede hy't eyndelick/begeerende datmē hem eerst de cluysters
ontsluyten soude/ t'welck terstont door bevel des Lutenants ghe-
daen werde. Eñ d'eerste mael / ende t'elcken mael als hy hem liet
sien / verhief het volck een ghehuyl van blijschap tot aenden He-
275 mel. Eyndelick soo als de dienaers saghen/ dat het volck met
het ghesicht niet te vernoeghen was / dan dat sy sijn persoon be-
geerden / ende de poorten vande ghevanghenis wouden opbreec-
ken: so versaghen sy hen/d'een door een dack/d'ander door een ge-
broocken muer/ende baden hem met ghevouwen handen / door
bevel vanden Lutenant Micer Claveria/ ende vande Dienaeren
vande Inquisitie / dat hy doch uytgaen soude / ende hem t'volck
overgeven / op dat sy niet alle doot en bleven die inde ghevanghe-
nisse waren. Perez weygherde dit stoutelick/ ende begeerde acte
van sulcx:doch en wasser noch Officiael/noch Notaris/noch voet/
noch hant/noch hooft t'welck sijn Ampt dede. Eyndelic liet hy
hem seggen, door de bede der hoofden: Ende de Sipier open-
de hem een cleyn clincket, op dat niemāt anders beschadicht
en vverde, ende t'volck haer toorn mochte stillen. Tvvelck
ghesciede, vvant het volck (t'vvelck opghesethadde, alle de
hoofden ende armen van dese executie, met eenen om te
brenghen, indien sy hem niet los ghelaten hadden:) vverde
voort soo stil als een vvater, ende sy namen hem met sulcken
gheschrey ende blijschap, alleens of een yeder van hen ye-
mant van sijn gheslachte gherantsoent hadde: vvant sy hem
eerst te peerde setten vvouden, jae op haer schouderen dra-
ghen: ende een yeder vvoude naest by hem gaen, sulcx dat
hy sijnen aesem naulicx conde verhalen. Boven dien vvas sijn
hooft ende aenghesicht ghedeckt met bloote vvapenen ende
swaerden,(alsoo hy mettē blotē hoofde ginc, om t'volc danc-
baerheyt te bewijsen) tot een teycken dat hem een yeder
vvilde beschermen. Ende vvaer dat hy henen ginck, gaven
sy hem den seghen ende Aflaet, met tranen ende luyder stem-
L. men. Aflaet machmen wel segghen / naedien het alghemeyne
oordeel de rechte Toutsteen is: want een man en can alle man
niet bedrieghen: ghelijck oock alle man gheen eene man.

So keerde tvolck nae de ghevangenis,

ende de Dienaers selfs vande Inquisitie ontsloten Perez sijn Cluysters,

hem biddende, door bevel van hare meesters, dat hy doch uyt de ghevangenis gaen wilde, om de doot vā hen allen te vermijden. Waer van Perez acte begeerde, dewelcke als hy, overmits de confusie, niet crijghen conde, hy al even wel uyt de gevangenis ghelaten werde:

met een algemeyne stilte ende blijschap vant volck,

Nadien ooc de verlossinge, als men alt voorgaende vvel bedenckt, uyt het hoochste oordeel Gods scheen te comen, die de herten der menschen so een formelic bevveegt hadde. Als hem nu t'volc ten huyse van Don Diego de Eredia gebracht hadde, daer hem een yeder mocht sien; so ginghen sy vveder nae't ghevanghenis, om Ian Francisco Mayorini te verlossen. alvvaer sy niemant en vondé, noch Sipier, noch Officier. Also braken sy de gevangenis daer hy in lach, ende togen hem daer uyt met noch eenige andere gevangens: **Het welck een** L.
teycken heeft sullen wesen vande authoriteyt des ghenen / die soo eendrachtelick een gantsch volck beweegde: vvant daer geschreven staet, *Dominus solvit compeditos*. Dat is, De Heer heeft ontbonden die daer aen banden laghen.

> die hem ten huyse van Don Diego de Eredia brengen, ende daer na Ian Francisco Mayorini, ende

> alle de ghevanghens die daer waren ghelijckelick verlossen

Als het nu vvat laet op den dach gecomen vvas, quam de Geestelicheyt uyt St. Pauls Kerc, met het heylich Sacrament, ende de Minnebroeders met Cruycen ende Vaenen, ende andere teeckenen van devotien, roepende tot God, *Da pacem Domine, & miserere Domine*.

> Dien selfden avont vertoogh Perez uyt Saragoza met Gil de Mesa,

Ende op dien selfden avont vanden 24. Sept. **versach hem** 139
Perez met peerden / ende reet openbaerlic uyt Saragoza / met Gil de Mesa / ende noch een goet vrient / ende twee Lakeyen / wesende een half quartier uyrs met eené grooté hoop volcx vergeselschapt die hem met groot geroep ende seghen goede reyse wenschten. Hy L.
reysde neghen uyren lanck den wech nae Cinco Villas: ende om seeker bedencken hiel hy stil op eenen Berg / ende bleef aldaer drie daghen / sonder dat hy water hadde om te drincken / dan alleen Wijn tint / die hy by gheval mede genomen hadde / ende die so lang duerde: en sonder anders te eten / als broot. Snachts ghinck hy om water te soecken: want s'daechs hiel hy hem verborghen. Al- L.
daer werde hy verwitticht / dat hem de Gouverneur najaechde: Hoe wel te wagen / ende blodelic / om de alteratie ende moeyte van s'daechs te voren. Alsoo koos hy eenen anderen vvech, ende quam den 2. Octobris, door raet van een goet vrient vveder binnen Saragoza. Daer bleef hy veertich dagen verborgen, L.
tot den x. Novemb: **om dat hem sijn goede vrient begheerde te houden / om te sien of men de saecken met seeckerheyt soude connen accommoderen: sulcx de patient van meerder ghewelt mochte bevrijt blijven / ende onghehouden uyt de landen van sijnen Coninck te vertrecken.** (t'vvelck ooc den patient niet en mishaegde.) Dan sulcx en liet de Spaensche vvreetheyt niet toe, die de voorgaéde oproerte der Borgeré met vier eñ svvaert begeerde te straffen,

> ende bleef drie dagen op eenen berch,

> alwaer hy de wete creeg dat hem de Gouverneur najaegde.

> Keerde derhalven weder binnen Saragoza, hem aldaer 40. dagen by een goet vrient verborgen houdende, om 't eynde van die saecken te verwachten.

> Twelck was, dat het Castiliaensche Leger begon op te waecké.

straffen, ende tot dien eynde een Crijgs-heyr, (als beneden
verhaelt sal vverden,) vergaderde. Het is vvel vvaer, dat de
Viceroy, door eenighe vvt-ghemaeckte persoonen, eenige
vvoorden van Accoort liet voorgeven: als ooc een Inqui-
siteur, doort middel vanden Heere van Pinilla ende Concas:
ooc door Don Martyn de la Nuza, als die een vrient vvas van
177 Perez: Dan men quam eyndelick te vernemen dat het enckele
practijck ende uytghesteecken werck was / om te vernemen waer
hy was: of om hem op te houden / tot dat het Spaensche Crijghs-
volck quam. Ghelijc uyt eenen onderschepten brief vanden
178 selven Inquisiteur gebleecké is, inde vvelcke hy seyde: DAT
hy hoopte te weten waer dat Perez was / door den man dien hy
ghewonnen hadde / om yet te vernemen vanden ghenen / die met
Perez familiaerlick handelden / ende de hant inde schotel met hem
L, staecken. Ende dat hy dien man hondert Ducaten s'jaers gaf:
(so duer vvast menschen bloet, by desen Iudas.) ende datter noch-
tans de man niet mede te vreden en was / ende dat hy hem oock
L. meerder paste te gheven. Ende dat hy voor raet gaf / dat sy Perez
huysvrou ende kinderen wel souden beclemmen: om dat hy Perez
dese woorden hadde hooren spreecken: Ick doe qualick dat ick my
niet over en geef in't Gerechte / t'welck sy willen / op dat die arme
L. moeder ende kinderen niet in't lijden en blijven. Eyndelick seyde
hy tot een besluyt / DAT het Aerts-bisdom vã Toledo / een cleyne
betalinghe soude zijn voor alsulcken dienst. Dit alles niet tegen-
staende, bleef Perez noch al vvachtende, om te sien ofter ee-
nige hoop vvaer ghevveest. Dan s'daegs te voren, als hy ver-
nam dat Don Alonso de Vergas, met het Castiliaensche
vvraeck-legher binnen Saragoza soude comen: soo packte hy
184 hem vã daer naer Gheberchte / alwaer hy hem inde Steenrootsen
ende holen / met water ende broot geneerde: bevindende de Steen-
a. c. clippen veel vryer te zijn / als de Princen Hoven. Ende dit om te
sien / of de reden ende waerheyt weder cracht mochten crijghen: eñ
of Godt de ooghen ende t'verstant den ghenen mocht openen / in
wiens macht stont het selve te beteren. Eyndelick quam hy te
L. Sallen / zijnde de uyterste Frontier van Arragon. Daer onderhiel
hy hem sommighe daghen. Ende daer gafmen hem aen van een
nieu accoort / door brieven vanden Weecken van Saragoza / hou-
wende aen Don Martyn de la Nuza; Vande welcke de summe
was / DAT sy hem een Rechter soudẽ stellen / daer hy hem seer wel
aen ghenoeghen soude: of dat sy hem dwinghen wouden als vo-
L. ren. Ende dat sy sijn Vrou ende kinderen / met meer ghemack ende
inde ruymte souden houden / ende alles wat van nooden was eer-
baerlick gheven. Een vreemde saeck / op conditie te willen gheven /

Ende hoewel de Viceroy schoon van Accoort liet voorgeven,

Tselve vvas om te vernemen waer dat Perez schuylde, om hem te verlacken.

ghelijck als blijckt uyt dẽ IVDAS-brief,

van eenen Inquisiteur, die tot den selfden eynde waergelt gaf.

Hopende door alsulcken dienst een Aertsbisdom te becomen.

Derhalven vertoogh Perez, daechs te voren, eer Don Alonso met sijn leger binnẽ Saragoza quam:

ende verberchde hẽ inde Steenrotsen,

Ende quam eyndelick te Sallen, alwaer hy sommige daghen stil stont,

tot dat hy van een nieu ende onbehaeglick accoort hoorende,

t'gheen men den kinderen ende onnoselen van Gods ende der natueren weghen/(die haer in sulcx vertoont houdt :) schuldich is.

Van Gil de Mesa scheyde,dē welcken hy naer Vranckrijck sond, aen Madame Catharine.

Tervvijl de saecken aldus stonden, ende tvvee menschen niet vvel verholen conden blijven, vonden sy voor goet, eer sy ghedvvoughen vverden, hen te verscheyden: vvant Gil de Mesa had Perez vanden 24. Septembris af verghefelschapt. Alsoo vertoogh Gil de Mesa uyt Spangien, ende nam eenen brief mede van Perez aen Madame Catherine suster vanden Coninc van Vrancrijck, om te beproeven of haer Hoocheyt den vervolghden onder hare bescherming soude ghelieven te nemen. Hierentusschen quam haestelick de tijdinghe / dat de 188
Heer van Concas ende Pinilla te Salen ghecomen waeren / met drie hondert mannen om Perez nae te jaeghen. Perez dit verstaende/ende siende de hoornen vanden Stier heel opentlick: besloot hy dat het gheen tijdt was langher te toeven / ende toogh L.
s'nachts/(zijnde den 24. Novembris) met twee mannē na Vranckrijck: ende quam den 26. Novembris te Pao: alvvaer hy vveynich daer na sijnen medeghesel Gil de Mesa vant, met de antvvoort 190
van Madame Catherine, vvelcke vvas, dat hy ter goeder uyren mocht comen, ende dat hy beschuttinghe soude vinden/om te gaen ende te staen / ende van sijne saecken te handelen / met vrijcheyt L.
van sijn Religie: ende selfs had sy tot dien eynde eenighe peerden voor heen ghesonden/ om hem te ontfanghen. Ende by Madame gecomen zijnde, heeft sy hem seer vvel onthaelt, ende ghethoont, alles vvat van een so deuchdelicken Princesse te verhopen vvas.

Crijgende daer na te sallen naerder advertencie vant vervolgh twelckmen op sijn persoon dede,

treckt hy by nacht naer Vrancrijck,ende comt te Pao,alwaer hy Gil de Mesa vond met antwoort van Madame Catharine,

die hem onder haere beschuttinghe nam.

Zijnde nu Perez in Vrancrijck onder de beschuttinge van Madame, so en heeft nochtans de bloetdorst der Spaeniaerden niet opghehouden, hem naer't leven te staen: daer toe eensdeels ghebruyckende nieu aengheven van Accoort, om hem nae by der handt te houden: ende anderdeels bloetcomanschap met verscheyden persoonen. VVant tervvijlen hy te Pao vvas, quam Don Martyn de la Nuça by hem, om eenich Accoort met hem te maecken, ende dat door't aendringen vanden Heer van Concas ende Pinilla/die sulcx op hem
uyt naem vanden Coninck/ vanden Viceroy/ van Don Alonso 193
de Vergas/ende vande Inquisiteurs begheert hadden. Dan't en vervolghde niet, alsoo ick denck dat Perez op het versken Æsopi ghedacht heeft,

Gheduerende dese heeftmen hem met Accoort soecken te bedrieghen,

——*Quia me vestigia terrent,*
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

Dat

Dat is/

Om dat my doen de voetſtappen afgrijſen,
Die al t'uvvaerts, ende niet te rugg' en vvijſen.

VVantmen oock daer nae ſelfs nae't leven van Don Martyn de la
Nuza gheſtaen heeft: Ende de Heer van Pinilla ende Concas daer
na ſelfs/tot loon van haren trouwen dienſt/ghevanghen zijn ghe-
192 weeſt. Hebbende dan ghemiſt het bedrieglicke : ſoo quamen ſy tot
a.c. het venynlicke, ende moordadelicke. VVantmen daer nae de namen
vande bloet-handelaers ende bloet-copers heeft comen te vveten:
Ende hoe datmen groote ſummen gelts, peerden, hantſchoenen ende
andere properheden van Spangien den ghenen beloofde, die hem om-
brenghen ſoude. Dan de voornaemſte Maeckelaer van deſe cooman-
ſchap vvas eenen Buſtamantes / maeghe van Eſcovedo/ vanden
194 welcken ſijn eyghen vrienden/tot deernis ende ſmadelickheyt van
hem ſegghen/dat hy hem ſelven een bloetcooper ghemaeckt heeft.
VVant men de brieven van alſulcke coomanſchap gheſien heeft, ende
de leuſe was/vanden coop van kammen: vvaer van t'gelt te Sallen
vvas. Ende die ghene die de coomanſchap ontfanghen ſoude/ was
een Ridder/die ſijn Frontier-plaets/ welcke van grooter impor-
L. tantie was/met de bewaringhe van dien liet varen/ om deſen an-
deren vanck nae te jaeghen. Ende van ghelijcken heeftmen ver-
ſtaen van andere perſoonen van qualiteyt, diemen op de grenſſen van
Iacca ten ſelfden eynde gheſien heeft. Nochtans en vvil den Autheur
deſen Ridder noch niemant anders noemen, ofte beſchamē: Dan hy
a.c. ſeyt, Dat hy wel woude weten / ofter een Canon ofte Reghel is/
uyt de welcke blijcken ſal/ DATmen een voorvluchtich Christen
die vervolgt wort mach dootſlaen: Naedien men voor een reghel
hout, datmē met geen Lutheranen mach tracterē/alwaert ſchoon
om ſijn eyghen leven te berghen. Maer op datmen niet en mene, dat
ſulcx uyt private perſonen is ſpruytende: ſoo is te vveten, datter bin-
195 nen Bordeaux een vande vluchtighen uyt Arragon (overmits de
voorleden ſaecken des ſelven Coninckrijcx:) is ghevanghen ghe-
weeſt/de welcke aengheboden hadde Perez om te brenghen. Ende
men vont de materialen ende t'verghift by hem / om ſulcken hey-
ligen werck te volbrengen: mitſgaders eenen brief van een groot
perſonagie / ofte van eenen vande voornaemſte Ampten van
Spangien/te weten van eenen Viceroy/ten eynde als voren: inde
L. welcke hy hem ſeer anport tot het werc. OM dat het den meeſter
alſo dunct te behooren. Haeſt u/haeſt u/(ſeyt hy/) Want indien de
gelegentheyt verby gaet/men en ſal ſe niet weder connē crijgen. Eñ
tot dien eynde boot hy den voorvluchtighen verſoeningh van ſijn
misdaet/ende goede rupme/goude hantſchoenen. (VVant de Span-
giaerts vvel vveten, datmen de Apen met loden ſchoenen pleegh te
vanghen: Ende om de menſchen in't net te crijghen, preſenteren ſy
gouden hantſchoenen, die daer nae yſer vvorden.)

eñ ooc ſijn leven om gelt te vercopen.

gelijck uyt de brievē, over ſulcx gheſchreven, ghebleecken is:

ende uyt het vergift t'welckmē by eenen ghevangen Aragonnois gevonden heeft

Ende aldermeeſt uyt den brief van eenen Viceroy bydē ſelven ghevonden.

De Copie vanden brief soudemen hier moghen setten, getoghen vvt het Proces vanden Gevangen: Dan't schijnt dat de Autheur de naem vanden Viceroy niet heeft vvillen bloten: overmits hy dee datmen hem beval. Ende veel min heeft hy den Mr. vvillen beschamen: Niettemin vveetmen vvel, vvie de Mr. boven een Viceroy is. De ghevangen vverde ter doot ghecondemneert, ende eenige daghen opgehouden. Dan also Madame Catherine corts daer na te Bordeaux quam, ende Perez in haer geselschap vvas: so quamen sy tot Perez gelopen, om desen armen mensch te verbidden. Perez vergaft hem terstont, ende badt den Maerschalc Matignon hem t'leven te vvillen schencken, Tvvelck daer na geschiede: Alsoo den gevangen geordineert vverde, een voetval te doen voor Madame Catharine, so als sy uyt het Stadthuys van Bordeaux quam, daer haer de Stadt een Bancket ghegeven hadde, ende aldaer sijt hem vergaf: Sulcx dat hy alleenlic gebannen vverde, naer dat hem de Maerschalc een aelmisse hadde doen geven. Zijnde dit aldus misluct, soo heeftmen eenen anderen ballinck uyt Navarra met groote beloften ende beloningen tot het selve soecken te brengen. Dese begon uyt naem van den Catholijcken Coninck eenighe andere persoonen tot sulcx te versoecken. 198 Onder anderen viel hy Jan Francisco Mayorini aen boort/ende boot hem van weghen den Coninck/rust/ beloningen/ Pardoen/ende volle Aflaet: op dat hy dede t'geen de Coninck van Perez gheerne ghesien hadde. Ja hy onderstont hem met reden te bewijsen/DAT het gheen Verraderie was/als men des Coninck wil dede. Jan Francisco Mayorini gaf sulcx selve te kenné/ acht of thien daghen na dat hy aengesocht was: hebbende so lang vertoeft/om meer lants te ontdecken. Perez ried hem, dat hy vveder gelegentheyt soude vindé om dé Navarroys uyt te horen. Tvvelc hy dede in een Wacht-huys, alvvaer hy den Navarroys ten lesten een oorbant gaf, op die materie. Eñ sy beyde over sulcx gevangen zijnde, vverde de Navarroys gebannen: ende Ian Francisco (diemen vvist dat trou vvas) bevolen, naer diergelijcken te vernemen. Ia dat meer is, men heeft oock eenen Geck aenghewéest/om alsulcken feyt tegen Perez aen te vangen: Doch was de geck wijser. Gelijc men hier voren gesien heeft/ dat de gecken de wapenen wel weten te nemen/ daert t'recht is. 200

Ende uyt de cōdemnatie, over sulck feyt ghevolgt.

Hoewel den misdagē tselve, door gratie van Madame Catharine, ende voorbidden van Perez vergeven is gheworden.

Naer den welcken, men eenen anderen ballinck tot het selve feyt versocht heeft,

welcke van gelijcken gebannen is geworden.

Oock heeftmē eenen Sot tot alsulcken moorderie willen brenghen, die nochtans wijser gheweest is, dan diet hem aenrieden.

Dit denck ick dat de oorsaeck ghevveest is, dat hem Perez in Engelandt vervoegt heeft: alsoo hy ghemerct heeft,

dat

dat hy op den Franschen bodem niet onvervolght en soude blijven; Ende dat daerom gheen beteren raedt en vvas, als soo verre te vluchten, daer de lanck-reyckende ende tyrannische claeuvven van alsulcke
206 bloetdorstighe Grijp-voghels niet en gheraecken. Ende hoe vvel hy, gheduerende sijn vryheyt, gesien heeft, Dat hy onder de Perdoenen ende brieskens ghenoemt is / van die gheene die de Coninclicke Mt. vertoont hebben / welcke door de werelt verstropt werden: soo hoop ick nochtans van sijnent vveghen, dat hy hem voor de Spaensche brieven, (vvelcker valscheyt hy nu so menichmaelen beproeft heeft:) voor de Spaensche tongen, eñ Spaensche hantschoenen sal vvachten. Ende dat hy uyt vele exempelen vvelcke in sijn boeck staen, alleenlick het exempel van Don Pedro d'Arragon / ende sijnen Secretaris Don Bernardo de Cabrera vvel sal onthouden, vvaer van de Historie aldus by
203 Zurita beschreven vvert. Siende Don Bernardo de Cabrera / Secretaris des voorseyden Coninck / dat de vervolginghe eñ nijt vanden Hove met de perijckelen van dien / haer teghens hem verheven ende tsamen gespannen hadden: so verliet hy den dienst van sijnen Coninck / ende werde gheestelick. De Coninck / siende datmen gheene saecken / aenslagen belept / ofte yet anders wel ten eynde quam / na dat hy de hulp / raedt ende beleydinghe van alsulcken Dienaer miste: so toogh hy hem uyt het Clooster / eñ uyt de Cappel daer in hy verholen was / eñ gaf hem de regeringhe van sijne saken weder in handē. So rasch hy weder te Hove gecomen was / begon de nijt soo seer op een nieu te ontsteecken / ende te herleven / dat sy niet eer en ruste / voor dat sy ghecomen was aent uyterste / eñ hem in s'doots noot gebracht en hadde. Eñ also werde hy't hooft afgeslagen binnen Arragon / ende voor een verrader eñ bedriegher van een Raetsheer gestraft / eñ al sijn goet gheconfiskeert. Dan also de waerheyt eyndelick d'overhant nam: soo verclaerde Don Pedro by testamente / als hy quam te sterven / tot sijnder ontschuldinghe eñ voldoeninghe des onthoofden / Dat hy een seer getrou Vassael was gheweest: ghetrou sijn raeden: ghetrou sijne diensten: ende teghens recht alles wat hy gheleden hadde: Ende dat hy van sijne Dienaers / sijn eygen ende des patients vianden / bedroghen was gheweest. Ende gheboot mits dien / datmen sijn neefken alle de Staten ende goederen weder soude gheven / die hem aengheslaeghen waren gheweest. Ende datmen hem boven dien vele ende groote beloninghen doen soude / tot een deel der vergeldinge vande ontfanghene schaeden. Alhoevvel der gheen vergeldinghe op aerden is, vvelcke teghens het onnosele bloet opghevvogen can vverden. Dan Godt de Heer, vviens soon selfs onnoselic voor ons geleden heeft, mach sulcx nae sijne barmherticheyt aende siele der onnoselen vergelden. Ende so verre dit exem-

Eyndelick so is Perez in Engelant om de vervolginge te schouwen vertoghen: niet tegenstaende hy inde Perdoenen vanden Coninck begrepen is.

voor de welcke hy hem wel wachten sal.

Te meer om dat hy so goeden exempel in Zurita heeft.

by't vvelck ick een voegen ſal, van een goet man, die veel minder gedaen hadde, ende oock ongehoort ghecondemneert ende geexecuteert werde.

pel niet ghevvichtich genoech en vvaer, ſo ſoud' ic hem vvel een Neerlantſch exempel vvillen verhalen: Te vveten, datter inden tijde des eerſten Bloedt-raets een goet man te Bruyſſel om de Religie gevangen ſat, dewelcke, ſoo alſmen een deel andere goede lieden ombracht, oock met den ſelven voort gheholpen vverde, ſonder datmen hem gehoort ofte vervveſen hadde. 'Ken vveet door vvat ongeluc ofte dvvalinge. Alſmen nu daer na ſijnen naem quam op te leſen, om hem te examineren, ſo en vondmen dẽ goeden man niet: eñ men bevond dat hy al gedoot vvas, ende daer toe geen groote ſchult hebbende. Van't vvelcke als haer eenige vande bloet-raeden ontſtelden: een vande bloetdorſtichſte onder hen, met naemen Vergas, ſeyde, Dat ſy hen van ſulcx niet en behoorden te ontſetten: OM dat het goet voor des Patients ſiel zijn ſoude. Maer des te erger voor de ſijne, denck ick. Ende voorvvaer alſulcke onrechtveerdicheden, vervolgingen der onnoſelen, 221
ende bloetdorſtighe feyten zijn die ghene, **die den Coninghen haer welvaert ende beſittinge van haer Landen ende Rijcken ontnemen: ende den Onderſaten haer ghehoorſaemheyt ende verduldicheyt. Ende ſo ſy myn niet en gheloven/ (ſeyt d'Autheur) noch de ervarenheyt: ſo laet ſy ten minſten den heylighen Geeſt gheloven/ die daer ſeyt/** *Regnum tranſſertur de gente in gentem, propter injuſtitias, & dolos, & contumelias.* Dat is: Het Rijck vvort van't eene volc op't ander verſet, overmits de ongerechticheden, bedriegerien ende laſteringhen.

Voor alle welcke onrechtveerdichedẽ ende vervolginghen ons God ende alle menſchen, ghenadelick behoede.

Dat gunne God den anthoor: eñ dat deſe prophetie niet alleen in Nederlandt ter eeren Gods, vvelvaert der onderſaten, ende onſterfelic lof der Regeerders (*qui virtute iniquitates irruperunt, & faciem potentis non extimuerunt:*) 389
vvarachtich geſchout werde: maer ooc in alle Rijcken die onder't juck van alſulcke ongherechticheden ſuchten. Ende voornaemelick in Arragon, daer ſy de gherechticheyt ende Privilegien ſoo lief hebben, ende onrechtveerdelick over ſulcx moeten lijden: op dat de vrome ende verdrevene daer vveder mogen in keren, groeyen ende bloeyen: ende de booſe ruymen eñ als caf vander aerden verſtroyt vverden.

Op het II[de] Poinct.

SO als de Coninck Don Philips ſach, dat de ſaecken van Perez in Arragon niet voort en ginghen, ghelijc hy vvel

geerne

geerne geſien hadde: Ende dat den aenſlach vanden 24. Mey miſluct vvas, doen men Perez in d'Inquiſitie hadde overghelevert, alvvaer hem t'volc met ghevelt ſelfs door de Inquiſiteurs van daen dede brengen: alſoo het ſelve vvas ſtrijdende tegens haere Privilegien, ende t'recht der Manifeſtatie: (t'vvelck als geſeyt is, vvas, DAT niemant upt de Manifeſtatie inde Aljaferia daer de Inquiſitie is / mach vervoert werden / ſonder dat ſijn hangende ſaecken eerſt geoordeelt zijn.) Soo en vond hy geenen beteren raet, als tot de vvapenen te comen, ende t'eene onrecht op't ander te hoopen, ende ſijne ghetrouvve onderſaten tot de ongerechticheyt te dvvingen, eñ tot overtredinge der Privilegien ende vvetten, die ſy hem in ſijne hul-dinge haddẽ moeten ſweerẽ met aller macht voor te ſtaẽ: gelijc hy hen van gelijckẽ. Tot deſen eynde liet hy een Crijgſleger in Caſtilien door Don Alonſo de Vergas vergaderẽ, die vvelc het ſelve op de Frontieren van Caſtilien gereet hiel, om op den 24 Sept. te vvachten, eñ haren aenſlach alſdan ſonder ſorg ofte omdencken met Perez uyt te rechten. Nietemin gaven ſy dit eenen anderen naem, te vveten, dat dit Crijgſ-volc naer Vrancrijc ſoude trecken, eñ de Ligue helpen. Dan alſoo de vvaere grond vanden verſtandichſten vant Conincrijck in cortter tijdt ontdect vverde: ende Don Alonſo de Vergas naer de verloſſinge van Perez, op den vvelcken hy had leggen lonckẽ, gevveldelic in't Conincrijc van Arragon quam vallen:
140 ſoo werdender van ſtonden aen Requeſten gemaect / upt name der
Gedeputeerden van't Coninckrijc van Arragon / repreſenterende
het gheheele Conincrijc ende alle de Staten van dien: ende dat ten
L. verſoecke van vele perſoonen / vã allen Staten: Welcke Requeſten
door den Juſticia van Arragon / ende ſijnen Stehouders overge-
levert werden: ten eynde dat de Juſtitia de wapenen woude ne-
men / ende teghens het Caſtiliaenſche Leger / met het welck Don
Alonſo de Vergas in't ſelve Coninckrijck quam vallen / te velde
treckẽ. Ende dat naer uptwijſen van't tweede recht / De Generali-
bus Privilegijs Arragonum: DAT niemant vreemt volck in Arra-
gonien mach voeren / noch met gewapender hant recht-pleghen /
noch niemanden vanghen / noch beſchadighen: ja niet eenen Olijf-
berch verwoeſten. Welck recht met alle de anderen / bp de voorledẽ
Coninghen van Arragon / eñ bp den Catholijcken Con. Don Phi-
lips de Tweede / den leſten beſitter / ghesworen is. Zijnde alle deſe
Privilegien / mitſgaders d'onderhoudinghe van dien / gelijckelick
beveſticht door de Pauſen / onder ſeer hooghe beſtraffinghen.

De overleveringe vã Perez op den 24. May miſluct zijnde,

ſoo doet de Coninck een Crijgſ leger tegẽ den 24. Septembris op de frontieren van Caſtilien vergaderẽ,

om Perez alſdan ſonder ſorge te vervoerẽ

naer wiens verloſſinghe Don Alonſo de Vergas, overſte van dat volck, in Aragon quam vallen, om die van Saragoza te plaghen.

Hier teghens werden Requeſten overgegeven vant ghehele Conincrijc, tẽ eynde de IVSTITIA,

volghende haer oude Privilegien, de wapenen wilde in handẽ nemen, om't gewelt van Vergas te weren,

Op alle welcke Requesten/(eerst wel gherechtelick op alles ghelet zijnde:ende ghemaeckt alle Acten/en t'geen in Rechte versocht is: ende sommighe bedencken/diemen alleen schuldich is ten opsichte vanden Lantsheere:oock bewys ghedaen/dat het Legher t'welck Don Alonso voerde/tot schade quam vanden Arragonoisen:ende onder anderen/dat hy t'Crijgs-heyr hadde doen aenseggē/DAT hen alles vry stont te plonderen ende te verwoestē/als sy ten minsten de Cloosters ende kercken niet aen en raeckten:)eyndelick formele sententie by de voorseyde Vierschaer uytghesproockē werde: DAT de Justitia ofte Hooch-Richter schuldich was de wapenen in handen te nemen:eñ dat het Coninckrijck hem behoorde te rusten / om den intocht vant Castiliaensche heyr te weren. Hier beneven werde de Justitia gherechtelick versocht / om als hooft vant Coninckrijck / op te trecken / ter executie vant t'gheen verclaert was. Hy nam't oock aen/ende presenteerde hem willich eñ berept tot de vervullinghe vant selve. Terstont begon hy met het Coninckrijck alle de Bevelen ende Ampten van oorloghen te noemen/ende uyt te deelen/diemen in een recht-schapen Heyr gewoon is te hebben / welcke de Heeren ende voornaemste Ridders aennamen. Men sond boden door't gheheele Rijck/ om te vercondighen/t'gunt by den Gherechte vanden Justitia besloten was.

Op de welcke, formele sententie in vollen Gerichte ghegheven werde, ter executie vant gunt versocht was.

Also neemt de Iustitia de wapen, met het Conincrijc, ende deylt de officien van oorloghen uyt.

Men maeckte af deylinghen van volck ende victaille/door alle de Steden ende Vesten/waer mede een yeder van dien most ghereet zijn/eñ helpen tot de bescherminghe van't Vaderlant/tegen't Castiliaensche Heyr. Men vergaderde by't volc van Saragoza/ende uyt de Jurisdictie vandiē/eenen goedē hoop volcx uyt der Stadt. Men haelde de Vlagge van S. JORJS voort/welcke de Vlagghe vant Coninckrijck was /inghestelt/bewaert/ende uytgeteeckent voor dierghelijck ghelegentheden ende overtredinghen. De Hooch-Rechter tooch seer statelick/ende in slach-orden uyt Saragoza/met alle het volck datmen conde versamelen/met alle den Eeldom van Heeren ende Ridderen/die te dier plaetse waren. So als nochtans de ghemoeden van sommighen alrede met het ontsicht ende ooghendienst van haren Coninck aengheraeckt waren soo ist ghebeurt/twee daghen na dat het Heyr met sijn hooft/Vendel/ende Eeldom die't gheleyde uyt Saragoza was ghetoghen: dat de voornāemste/den welcken het Conincrijck sijn beschermінghe bevolen hadde/voorts wech dropen/ende dat lichaem sonder hooft ende armen lieten: waermede het gantsch verstropt werde. Het vvelc niet te vervvonderen is, alsoo sy soo goet als verraden vvaren, door vele ooghendienaers des Conincx: ende 178
meest door eenen Inquisiteur, vanden vvelcken hier voren verhaelt is, de welcke den Coninck schriftelic verclaerde/ hoe veel volcx het Conincrijck vergaerde / ende ront om Saragoza by een socht/teghens het Castiliaensche Legher: noemende de Capiteynen/

Vergadert oec Crijgsvolck, ende doet de Vlagge van S. IORIS voort halen, treckende magnifijckelick uyt Saragoza.

maer met een quaet eynde: also de hoofden, haren Coninck ontsiende alleynskens wechdropen.

waer over 'thele Legervan Aragon verstroyt werde, eñ een yeder sijnder straten liep.

Ter ander zijde verraden zijnde door de indicien van eenen Inquisiteur,

nen / Hoofden ende Officieren die't Coninckrijck ghecoren hadde. Ende ried oock dat sijn Ma. den Crijg rasch aenvanghen soude/ eer de Arragonnoisen haer macht van Oorloghe by een creghen. Ja gaf oock oordeel over den aert vande Arragonnoisen/seggende dat sy de Portugysen slachten/ende minder sterckten/minder wapenen/ende minder geschut hadden. Welcke berichtingh ende raet den Spangiaert seer aengenaem is ghevveest: te meerder om datse nae bloet-dorst ende overtredinge van Privilegien smaeckte, vvelcke raet altoos veel eerder by hem aengenomen vvert, als die tot de vvelvaert ende rust vande Landen is dienende. Gelijc sulcx breeder blijckt, uyt de propoosten van tvvee groote personagien, Spaensche Raetsheeren, ghehouden ter

wiens raedt,

om datse quaet was, aengenomen werde,

217 presentie van anderen haers gelijcken, sprekende vande Privilegien ende rechten vā Arragon: vande welcke den eenen quam te seggen / DAT naedien sy der swaricheyt in maectē: sy hem drie of vier duysent soldaten souden geven/ van den genen die hy op de been gebracht hadde/ (want sodanich was de persoon diet seyde:) dat hy de Vryheden van Arragon soude gelijcx de gront maecken

gelijc sulcx aen grooter exempel gebleecken is,

L. ende raseren. Waer op de ander Heer (voorvvaer een heerlick man ende beter Raetsheer) antwoorde: Dat indien hy een half dozijn alsulcke Coninckrijcken wiste/gelijck als Arragon was:al waer't schoon t'Coninckrijck van Fez/ofte diergelijcken/dat hyse tot sijnen Coninck brenghen sou: ende dat hy by sijnen Coninck soude te weghe brenghen/dat hyse op de selve conditien aennemen

L. soude. Ende dat hy op hem begeerde / dat hy doch sijnen Coninck alsulcken raet niet en soude geven / indien hy hem vreedsaem Heer ende Besitter woude sien van sijn Erf-rijcken / ende dat hy de selve sijnen Naesaten mochte aen-erven:dan wel/die te bewaren/met de voorwaerden ende Privilegien daer mede hyse gheerft hadde. Dan sulcke raet (hoe heylsaem die oock vvas,) en con byden Spangiaert gheen plaets grijpen: maer vvel d'ander. Ghelijck als sommige menschen beter met vergift als met goede cruyden zijn te helpen. Om tot het voorgaende te keeren, ende

Om nochtans de resolutie vanden Arragonnoisen, ende tbeginsel van executie wel te versaen,.

243 op dat alsulcke verclaringhe der Arragonnoisen / ende het beginsel der executie geen nieuwicheyt en schijne/ofte alteratie en make inde ooren vanden gheenen/die vande saecken van Arragon gheen kennisse sullen hebben: ende op dat den uytganck der saecken het onrechtveerdighe niet rechtveerdich en maecke: (want den uytganck gheen authoriteyt en heeft in't ghereecht der waerheyt / dan alleen vander macht:) soo salt goet wesen datmen eenighe onderrichtinge geve vanden aert van dat selvighe Rijck: eñ vande Rechten eñ Privilegien inde welcke sodanighe sententie ende resolutie gefondeert was.

so salmen den aert ende oorsprone vande selve Coninckrijck wat breder verhalen.

Zedert het algemeyne verlos van Spangien/t'welck hy quam door de overlast / welcke de Coninck Don

Rodrigo sijnen Ondersaet den Grave Juliaen dede / inde persoon van sijn dochter ghenoemt La Cuva: Ende zedert de besittinghe der Mooren / welcke over de seven hondert jaeren gheduert heeft / sonder ghedachtenis van Coninck ofte Heer / of van Erfvolger van't Rijck van Arragon: soo won dit Coninckrijck hemselven / ende verloste hem selven uyt de macht der Mooren: ende de Arragoenschen bevondẽ haer haer selfs heerẽ te wesen / sonder in't tijtlicke eenen overheer op aerden te erkennen. So als sy haer in desen staet bevonden / heeft het den Arragoenschen goet ghedacht / dat het voor haer rust ende goede regeringhe wel soude wesen / dat sy eenen Heer ende een hooft hadden / twelc haer nae rechtveerdige wetten / ende dienende tot haer rust ende behoudenis / regeerde. Zijnde het selve een oude onrust eñ seecker oog-merck vã sommighen / ghelijck als van't volck van Israel / de welcke om dat hen tgoet overschiet / ende hen onderlingh niet en connen verdraegen / ende in ghelijckmatichheyt leven: tot schade ende bederffenisse / ende eyghen berou verandering soecken. Eyndelick quamen sy al overeen / om hen met den Paus op dese saeck te beraden: ende hem haren staet / hare begeerte / ende hare beweghende oorsaecken te verclaren / waerom sy eenen Coninck begheerden. De Paus ghelijck als een Vader ende wijs man zijnde / verthoonde henlieden inden raedt / ende waerschouwingen die hy hen gaf / het ghene de Alderhoochste sijnen volcke voorhiel / als sy door Samuel van hem begeerden / dat hy hen eenen Coninck wilde gheven. Ende soo sy derschoon eenen quamen te kiesen / dat sy hare wetten ende eendrachtichheyt van regeringhe / met grooter gelijckheyt souden ordineren / behalven t'respect / t'welck men den Coninck / als eenen Prins ende Landtsheer / schuldich is: ende gelijckformich den Staet dien sy besaten / ende den aert van haer volck. Ende dat sy ten minsten / om de wassende ende volherdende natuer vande Macht / ende de ghenegentheden der Princen te temperen ende te matighen / eenighe persoon souden uytteeckenen / ghelijck als een middelaer ende derde persoon tusschen den Coninck ende henlieden: ende een Over-richter boven den Coninck / van alle de gheschillen die tusschen den Coninck ende t'Coninckrijck mochten voorvallen: nae't exempel vande Ephoros / welcke Licurgus instelde / eñ die Theopompus / Coninck van Sparten toeliet. De welcke een Coninck wesende / dien de schade ende verminderingh der Macht ende des bevels aenginck / sijnder huysvrouwen / welcke hem berispte / om dat hy sulcx toeliet / antwoorde: DAT sijn Rijck oock te duerachtigher soude wesen: eñ is de duerachtichheyt beter als de grootheyt: ende de grootheyt en is met overentzich ghebruyck van volcomen macht niet sonder perijckel: ende t'perijckel niet sonder cortheyt ende rasschen onderganck. Volghende dan desen Raet / soo

So als heel Spangien 700. jaren vande Moren beseten was:

Soo bevrijde dit Coninckrijck van Aragon eyndelic hem selven, sonder eenigẽ overheer te kennen,

Met welcke Vryheyt niet te vreden zijnde. sy eenen Coninc begeren, ende den Paus om raet vraghen,

Die hen raet haere wetten eerst in te stellen,

mitsgaders eenen Over-richter boven de Coningen, om haere wassende ambitie onder te houden,

a. c.

ſoo ordineerde het Rijck van Arragon ſijne wetten / maeckte ſijn Rechten/ende vereenichde de Wille-keur/waer naer ſy begeerden gheregeert te ſijn. Onder anderen / richten ſy op t'officie van een Over-richter boven den Coninck / dien ſy uytkieſen ſouden voor alderley gheſchillen / welcke tuſſchen den Coninck eñ henlieden mochten voorvallen : ende tot een Wachter ende Behouder van hare Rechten. Deſen noemden ſy EL IVSTITIA DE ARRAGON, Dat is t'Recht van Arragon. Ende is de naem grootelicx te bedencken. EL Juſtitia de Arragon: Want ſy niet en ſeyden LA Juſtitia/maer EL/dat is/die ghene die daer Juſtitie eñ Recht hadde te pleghen. Want het van nooden is dat het een man zy/ende een die gantſch oprecht is / die daer Juſtitie ſal plegen/tuſſchen een Coninck ende Vaſſael : eñ hy heeft God,eñ hulp wel van noode. Een vande Privilegien die ſy inſtelden/was het Recht der Manifeſtatie/welcke een preſentatie is/ die eenen yegelicken van ſijn perſoon eñ ſaeck vry ſtaet te doen / voor den Juſtitia ende ſijn Steehouders / tot beſcherminghe van ſijn Recht/ ende 'afweringhe van ſijn Overlaſt / twelck men mach pretenderen van alderley Juriſdictie ende hoogher authoriteyt. In ſulcker voeghen/dat hy wijſe ende mach wijſen / over alle Gerechten ende Vonniſſen/ (al hoewel ſy diffinitive hebben uytgheſproocken gheweeſt/in eenighe andere Vierſchaer binnen t'Coninckrijck :) nae't tghene dat hy nae Rechten der Juſtitie oordelen ſoude/ ſonder datmen mach appelleren aen andere Gherechten. Ende de authoriteyt van die Vierſchaere / van weghen der Manifeſtatie/ en ſtreckt niet alleen over de wereltlicke / maer oock over de gheeſtelicke Gerechten. Ende oock heeftmen vele ghewesen ſaecken/ ende die op't point der executie waren ſien herbeteren/ ende de perſoonen ghevrijt worden. Dit Recht/mitſgaders de andere Rechten ende Privilegien die't Coninckrijck van Arragon tot ſijnder regeringhe inſtelde/zijn ghedruckt/ſelfs met toelatinghe ende Privilegie des Coninckx ende Coninckrijcx van Arragon. Aende ſelve beroep ick my/ende aende Jaer-boecken vanden Secretaris Zurita/die dit altemalen beſchreven heeft : ende een perſoon is / aenden welcken onſe tijden ende de toecomende grootelicx ghehouden zijn / om den arbeyt die hy in die Hiſtorie beſteet heeft. Naedien men oock de Hiſtorie / by ſoo verre haer de volckeren met wijſheyt / naer de voorſichticheyt ende gonſt Godts regeren/een fonteyn der wijſheyt acht te weſen.

welcken raet ſy volgden, ende richten op het ampt vanden

IVSTITIA van Aragon, Hooch richter boven den Coninck:

mitſgaders het recht der Manifeſtatie, twelck was tot beſcherminge van alle overlaſten, comende van hogher macht ende authoriteyt:

welck Recht ende alle anderen, met Privilegie des Coninckx gedruckt zijn,

Sodanich waren dan de Rechten/ ende van ſoo grooten Privilegie ende exemptie / als of yemant de keur in ſijn handt ghehadt hadde/eñ die om de weerde/ eñ op conditie geven mocht den genen die yemants vryheyt eñ gehoorſaemheyt begerē ſoude. Nochtans waren ſy ſoo ſeer in redenen ghefondeert / dat ſy ſoo veel hondert jaren/

ende mennighe C. jaeren gheduert hebben, tot lof ende reputatie van hare Coninghen, insonderheyt van Don Fernando Catholico,

jaeren/ghelijck men weet/ zijn behouden ghewozden: tot rust ende achtinghe van haeren Coninghen/van dat sy sodanighe Vassalen onder hen hadden. Ende insonderheyt van den ghenen / die den Catholijcken naem aldereerst verdiende / ende die selve toenaem sijnen nae-saten aen-erfde/te weten/de Coninck Don Fernando/ dewelcke/ghelijck een so wijsen man/ende so grooten Meester van Coninghen/ende saecken van State/ die ghewichticheyt van des

die den Castiliaenschen Raetsheeren gheen gheloof gaf, in haren quaden raedt, streckende tot vercortinghe van Privilegien:

Paus raet seer wel verstont: naedien hy/ soo als hem eenighe Castiliaensche Raetsheeren rieden / (alsoo hy oock Coninck van Castilien was / ende vande Coninckrijcken vereenupt aen die selve Croone:) dat hy de Arragonnoisen meer onderworpen soude maken/om dat de ghelijckheyt seer groot was/ henlieden antwoorde: DAT hy/boven dat hyse ghe-erft hadde/met de conditien waermede hy-se besat: ende de selve onder seer groote Bestraffinghen hadde gheswozen: (wesende een daet om voor Godt te vreesen / in gheval van meyneedicheyt:) Ende boven de trou/die hy sijn woorden ende natuerlick gheloof schuldich was: (wesende een pandt/ waer voor oock de alderwreetste natie van natueren vreest:) eenen

maer wel eenen beteren regel van State had, ende onderhiel

reghel hadde/ten opsichte van Vassael/Coninck ende Heer: DAT so langhe als de weech-schaelen vande voldoeninge des Coninckx ende Coninckrijckx souden ghelijck wesen: oock de Coninck / het Coninckrijck en de besittinghe van dien / duerachtich souden zijn. Ende dat so wanneer sy ongheliјck waren / altoos de eene boven den anderen soude begeeren te zijn/ om niet alleen de eerste gelijckheyt weder te crijghen / maer oock Grootschap ende overmaet voor het verloorne. Ende dat de verderffenis/ vanden eenen / of vanden anderen/ ofte oock van beyden/hier upt soude rijsen. On-

nota opt[illegible] Regis [illegible]

Voorder ordineerdē de Arragonnoisen het Recht vande Vnion, by't welck hen toegelaten werde, eenen anderen Coninck te kiesen, als haren Coninck hare Rechten mocht comen te breecken.

der andere Rechten ordineerden sy't Recht / ghenoemt L'Vnion/ het welck twee stucken begrijpt/waerdich zijnde van grooter kennisse/ende grootelickx dienende ten propooste vande teghenwoordighe onderrichtinghe. Het eene is: DAT sy eenen anderen Coninc mochten kiesen/soo mennichmalen haer de Coninck hare Rechten mocht comen te breecken: EN CARA QVE SEA PAGANO, Dat is/ INT AENSIEN of tot een teecken DAT HY EEN HEYDEN IS. Het welck de formele woordē zijn vant Recht t'welck hier van spreeckt. Ende oock moetmen weten der Arragoenschen oude manier van sweerē aen haren Coninck/ welcke is: NOS que valemos tanto como vos, os hazemos nuestro Rey y Señor: con tal, que nos guardeijs nuestros

want sy haren Coninck op conditie sweeren,

fueros y libertades: y sino, No. Dat is / Wy/ die soo goet zijn als ghy/wy maecken u onsen Coninck ende Heer: midts dien bescheyde/dat ghy ons bewaert onse Rechten ende Vryheden: ende soo niet/Niet. Ende de manier op de welcke de Coninck de Privilegien sweert / wort ghehouden met alle dese cerimonie ende erkentenisse van Overheyt/die't Ampt vanden Justicia van Arra-

gon

gon van Rechts weghen toebehoort/ ende volghende den aert sijn-
der insettinghe. Want zijnde de Justitia in eenen stoel / ende met
ghedeckten hoofde gheseten/ soo comt den Coninck met den bloten
hoofde voor hem op de knien leggen : ende alsoo ontfangt' de JV-
STITIA den eedt op een Crucifix / ende op de vier Evange-
lien: te weten/ DAT hy de Rechten ende Vryheden van dat Rijck
onverbreeckelick sal behoeden/ ende onderhouden / onder seer swa-
re bestraffinghen der Pausen indien sulcx gheviel. Waer in men
te bemercken heeft / dat de Coninck dit werck / ende den eedt eerst
doet/ dan sy hem de ghehoorsaemheyt sweeren : daerin onderhou-
dende de insettinghe vanden eersten eedt. Want so als de Coninck
door verkiesinghe ende met verdrach aenghenomen werde / ende
vanden ghenen die daer overgaven sodanighen deel van hare Vry-
heyt: so was het ende is het billic/ dat sy eerst den prijs ontfanghen
diemen overcomen is / dan sy haer pant overgheven. Het ander
stuck van't Recht / is het Privilegie der Vnion. Dat hen alle de
Heeren ende rijcke mannen mochten vereenighen / ende verbieden
datmen den Coninck gheen incomst mochte toedraghen / van die
ghene die hem toegheleyt waren : voor al eer de claghende Vassael
ontlast / ende t'Recht t'welck quetsinghe gheleden hadde / in sijn
cracht ende eersten Staet herstelt waer. Ende dat meer is / dat sy
Castelen ende plaetsen van eenen yeghelijcken mochten uyt-teec-
kenen/als tot een pant/ende ten opsicht vande getrouwicheyt/ die-
men aende Vnion schuldich was / om inde bewaringhe ghestelt te
worden van eenen derden persoon / by henlieden ghelijckelick ghe-
noemt: met alsulcken opset ende voorwaerde/ dat soo wie van hen-
lieden totten Coninck keerde / voor aleer de overlast gheeyndicht/
ende volcomen voldoeninghe van't hanghende gheschil gheschiet
waer/ die selvighe alsulcken pant verliesen soude. Dit ghedaen
zijnde/ soo kosen de Arragonnoisen haren eersten Coninck / te we-
ten/eenen particulieren Ridder van't selve Rijck / ghenaemt Gazi
Ximenez/ende vervolghens na hem drie ofte vier andere/voor seec-
kere jaeren die de verkiesinghe des Coninck duerde. Verlopende
daer na den tijdt/ende werdende mits dien (ghelijck der menschen
aert is) de erkentenis vergheten / hoe seer de Arragonnoisen haer
selven door verkiesinghe ende vrye wil / tot de ghehoorsaemheydt
ende hulde van eenen Coninck overgheven hadden : soo begonnen
hen sommige Coningen van't selve Rijck aende Vrijcheyt en ruy-
micheyt van die Vassalen te stooten : ende insonderheyt de Coninc
Don Pedro / ghenoemt metten PONIAET. Doch beswaerde
hy hem aldermeest boven alle de Rechten met het Recht vande
Vnion/ende met het Privilegie van eenen Coninck te mogen kie-
sen. Ende oock was hy inde voorsorghe met grooter ernst/ dat het
selve Recht mocht gebroocken werden/ ofte ten minsten verwisselt
teghens andere Privilegien. Hy drongder seer op met beden/ (welc-
ke sommighe der Coningen gewelt noemen/) ende alderley manie-

ende hy moet hem selven voor dē Justitia verdemoedighen,

ende eerst synen eedt doen.)

Ende ten anderē dat haer de Heeren vant Conincrijc mochten verbinden teghens den Coninck, in geval van Overlast ofte Overtredinghe van Rechten.

Op dese vvettē kosen sy eenen Coninck ē vervolghens noch andere.

Dan de verkiesinghe en duerde niet lāge, also de Coninc Don Pedro

de verklesinge in eē Vergaderinghe ende Raetslach door groote beden socht af te brenghen.

ren van diensten. Dese waren sodanich/dat hy't tot eē handelinghe ende Raetslach van eenVergaderinge bracht/welcke binnen Saragoza inde huysinghe vande Deputation geschiede/welcke huysinghe noch huyden int wesen is: maer doch beter verciert. Ende is de selfde Zael/waer in sy by een quamen/byden Rechten wtgheteeckent tot sodanighe acten/ ende andere dierghelijcken. Ten lesten so geraecktemen op eenen dach te handelen vande sake. Geduerende dese Vergaderinge ende ure/so ginck deConinck vast hopen/in een plaets die wat vander hant was/als wesende een handelaer ende na-trachter van die begeerte:ende sorchs genoech dragende voor deResolutie die t'Rijck soude mogē nemen. WANT daer en is gheen lief de inder werelt van eenich dinck/ diet menschelijck gemoet alsο verandere/optrecke/ontsteecke/eñ ontrove/als het ghebieden/ende t'ghebodt vermeren. Ten lesten quam de resolutie der Vergaderingen van Staten voor dē dach/ welcke bestaet wt de vier armen / die sy in Arragon noemen de Vergaderinghen der vier Staten des selven Rijcx. Ende op dat het geen verwerring en maecke/vier onderschepden vanStatē/ te lesen/nadien der gemeynlic in alle Provinciē maer drie en zijn/ te weten/Geestelicke/Edele eñ Steden:so moetmē wetē/datter in Arragon/een vierde Staet is/die genoemt wort de Edelē/zijnde een verschepden byvoeginge van de Ridders ende Wel-ghebooznē. Niet om dat sy te edeler zijn/ ten aensien vande naem Edele/ of beter van bloede:dan overmits den tijtel ende graet/als zijnde een weerdichept/die de Coninghen wt gonst den ghenen gheven/ dient hen goetdunct. Nochtans van sulcker qualitept/dat de Edele om geēderlep voorval noch mis daet ter doot verwesen mach worden/met andere particuliere Privilegien die sy hebben. Het

Tvvelck hem eyndelick, beyde vier Leden van Arragon

toeghelaten vverde, mits dien alle de andere Rechten

beslupt der vier Leden was/dat sy toelieten/dat sodanigenRecht vande Vnion/eñ wtkiesinge des Conincx te niet gedaen werde/ mits dat de andere Rechten in haer plaets soudē blijvē. Dese zijn begrepen int Capittel/t'welck geintituleert wort/De generalibus Privilegijs Regni Arragonum, t'welck vele vande grootste Rechten des voorseyden Rijcx inhoudende is:ghelijck als eenige zijn tot gunst vande Heeren/Edelen/Ridderen Welghebooznen: ende de ontslaginge der Heeren vandeOndersaten:ende insonderhept dit Recht waer van men spreect/DAT sy de wapenen mochtē ende moghen nemen/tegens alderlep vreemt gewelt/twelck in haren Rijcke/tot haren schade incomen mochte: al ist schoon tegē haer eyghen Coninck ende Erf-prins / soo hy der in dier ghestalte in quam. De Coninck Don Pedro hoorde de antwoort vant'Rijc/ ende verstaende de resolutie ende voorwaerden die sy begeerden/ liet hy't alles toe. Eñ opstaende voet/sonder meer vertrecx te hopen/so als hy't Privilegie ende voorseyde Recht inde handt hiel/ tooch hy sijnen poniaert ende snee het daer mede aen tween:ende

ende oude Privilegien, in haer cracht ende vvesen souden blijven.

hier

hieu voorts hem selven goetwillichlick de hant af/ seggende dese woordē: Que tal fuero, y fuero de poder eligir Rey los Vassallos, sangre de Rey avia de costar. Dat is / WANT sulcken Recht / ende een Recht dat de Ondersaten Coninghen moghen kiesen / dat moest Coninckx bloet costen. Van dier tijdt af werde de Coninck ghenoemt/ De Coninck DON PEDRO metten Ponjaert: ende hy stae met den selven/ ende met het Privilegie inde hant/ afghe-schildert inde Coninclicke Sale vant huys vande Deputation/ alwaer ter ordinantie van hem / alle de andere voorsaten ende naecomelinghen van Coninghen staen/ tot aen den Catholijcken Coninck DON PHILIPS de tweede. Wt crachte van dit Recht/ ende van t'ghene ick meer verhaelt heb/ quamen de Arragonnoisen tot de resolutie die sy namen/ ende tot de executie die sy begonnen. Ende op datmen claerder voor ooghen sie / hoe seer opentlick sy voortvoeren / ende sonder achterdencken van misdoeninghe ofte exces/ als wel gefondeert zijnde inde gherechticheyt van hare rechten: so moetmen een vreemde particulariteyt weten / dat als de Vierschaer vanden Justitia de wtspraeck dede/ dat sy de wapenen teghent Castiliaensche Legher in handen mochten ende moesten nemen: dat hy van ghelijcken sententie ende straffe der doot teghens Don Alonso de Vergas / ende sijn Legher wt sprack/ ende Deurwaerders ende Notarisen sond om hem alsodanighe sententie ende verclaringhe / tot Beruela in't Bernardiner Monnickē Clooster/ (wesende een grense eñ Lantpael tusschen Castilien ende Arragon:) te insinueren. Ghelijck als sy deden/ hem versoeckende/ dat hy hem in dat Coninckrijck met ghewapender hant niet en soude vervorderen te comen/ onder de voorseyde straffe. Waer by ick sal voeghen/ (op datmen weet het ghene dat hier in ghebeurt is/) dat Don Alonso voor't aensicht vande Officierē des Rijcx vluchte/ vreesende voor't geen dat het was: ende verstaen hebbende dat sy seyden / datter hen niet aen gheleghen was/ al en hoorden hyse schoon niet / om dat sy hare notificatie aende Poorten souden naghelen: soo besloot hy die selve te hooren. Ende dese vier mannen keerden weder in behouden vrede / in't midden van een Krijchs-heyr. Dat noch meer is / ick begheer v ten selven eynde eenen openen brief mede te deelen / waer van ick t'Originael ghesien / ende de Copie ghecreghen heb / dien de Justitia ende Gedeputeerden des Rijcx (welcke die ghene zijn / die in alsulcken voorvallen het hooft bieden / ende de authoriteyt in dat Rijck ghebruycken:) inde persoon van Don Martijn de la Nuza deden afveerdighen: hem inde selve/ (alsoo hy een wtghenomen goet Patrioot ende wel er-
159 varen Ridder was / ende seer bemindt ende gheacht van alle den Arragonnoisen / ende neef vanden Justitia van Arragon:) tot eenen Velt-oversten noemende/ over t'volck van't Coninckrijck:

Tvvelck hy seer geerne toeliet, hemselvē van blyschap de hant met sijn eygen Ponjart afhouvvende,

VVaer door hy Don Pedro mettē Ponjart ghenoemt vverde.

VVt crachte van dese Privilegien, namen de Arragonnoisen de vvapenen:

ende gingen so vvettelick in haer saken voort,

dat de Hooch-Richter Don Alonso syne sententie dede infinueren, met Deurvvaerders ende Notarisen,

vvelcke personen de sententie tegens hem ende sijn Legher op lijfstraffe vvtgesproken hebbende, vry ende vranck vveder binnē Saragoza keerden.

Blijckt oock vvijder deſe vvettelicheyt vā procederen, uyt

Upt de welcke men noch claerder sien sal / de reden vant voorgaende. Want het een gheschrift van grooter bedenckenisse is/ tot ghetuyghenis vande authoriteyt welcke die gheene hebben/ die de selve sententie uytspraecken / ende onderteeckenden: tot een verdienst/ hoe veel te meer tot ontlastinghe/ vanden ghenen diese gehoorsaem geweest sullen hebbē / ende noch dagelicx martilisatie lijden/om sodanighe ghehoorsaemheyt / ende voor haer Vaderlant/voor hare Wetten/ende Justitie: tot beschaemtheyt vanden genen die daer Raetsheeren ende bewegers zijn geweest van haers Coninckx gemoet/tot alsulcke nieuwichedē/ende tot de beroerte van een so trouwen Rijck/als Arragon is. Want so lange men d'Arragonnoisen heeft laten levē indē Staet dien sy vercoren hadden/sonder verandering ofte quetsingen: so hebben sy/na't ghetuygenis der Historien / haer gedragen voor d'aldergetrouste Vassallē/van hare qualiteyt ende aert/ die opt ter werelt zijn geweest. Sulcx dat ick van henlieden geloof/ dat indienmense in't middē van haer eygen bloet/ (int welck sy haer tegenwoordelick bevinden omghewentelt/herte-loos/ende vol wonden:) in haren eerstē staet wederstelde/ met de mogelicke voldoeninghe: dat sy al haer jammer ende overlasten souden vergeten. Comende tot den open brief/ die hout in als volcht.

de Commiſſie van Don Ian de la Nuza, gecoren Velt-overſte vant Rijck.

Wy Don Jan de la Nuza / Perellos vandē Raet vā sijn Ma. ende Hooch-Richter van Arragon: Heer Augustijn Navarro/ Abt ende broeder van onse L. Vrouwe de la Piedra: Don Jan de Luna/Heer vā Purroy; Jeronimus de Oro: Louis Navarro: ende Jan de Marcuello: Gedeputeerde van't tegenwoordige Conincrijck van Arragon/Aen u Heer Don Martijn de la Nuza Saluyt/eñ onse goetwillicheyt t'uwaerts. Also mē met grooter clachte sijn toevlucht tot ons heeft genomen/te kennen gevende/ dat Don Alonso de Vergas met een groot Heyr vreemt krijchsvolcx int teghenwoordighe Coninckrijck inghecomen is / eñ incomt: ende over de Stadt van Saragoza genaect/om de nabueren der selver/ende des teghenwoordighen Conincx te beschaedighen: tegen de rechten ende vryhedē van dien: Ende dat wy derhalvē/volgende het tweede Recht: De generalibus Privilegijs Regni Arragonum, wilden ghebieden te vergaderen/ende selfs vergaderden/het volck van't voorseyde Rijck/ twelck ons tot wederstant noodich soude duncken: ende om den voorseyden Don Alonso de Vergas/ ende sijn Heyr/ende sijn vreemt volck / t'welck hy met hem brengt/met gewapender hant uyt het voorseyde Conincrijc te verdrijven: Ende ons over sulcx bekent zijnde t'gunt ons naer inhouden van Rechte behoorde bekent te zijn: ende na rijpe deliberatie ende raet over tghene ons toestont te doen / naer uytwijsen van't voorseyde Recht de Generalibus Privilegijs. SO IST dat wy ons aenbieden willich eñ bereyt om de voorseyde t'samēroepinge te doen, Eñ hebben derhalven veel lieden vandē Rijcke

ghebo-

ghebóden te versamelen: om dattet heyr vanden voorseyden Don Alonso de Vergas so groot is. Eñ so als hier toe veel Bevelhebberen ende perso nen vã noode zijn/ om het voorseyde volck te regeeren ende te bestieren/ eñ op dat sy weten wat sy te doen hebben: Ons daerom verlatende/ op de cloeckheydt ende ghetrouwicheyt van u voorseyde Heer Don Martijn de la Nuza: noemen eñ makẽ wy u/ uyt crachte der tegenwoordigen/ tot een Velt-Overste van t'Volck van Oorloge/ t'welck daer af daelt eñ coemt vande Stad Huesca/ van den berch Jacca ende sijne daelen/ eñ vande voorseyde Stad eñ vijf Vesten: eñ van Barbastro/ Monson/ ende Foya de Huesca: om die in oorden te stellen/ te ghebieden eñ te ordonneren/ t'gheen sy behooren te doen. U gevende/ ghelijck als wy gheven/ alle volcomen macht/ die andere Velt-Oversté in andere Coninckrijcken eñ Landen/ plegen eñ gewoon zijn te hebben. Ghebiedende den voorseyden Volcke/ dat sy u houden/ noemen/ gehoorsaem zijn eñ achten/ voor haren Velt-Oversten/ ghelijck zy ghehouden zijn. Onder de verbeurte ende straffe/ diemen Crijgs-lieden/ die haren Velt-oversten ongehoorsaem eñ wederspannich zijn/ in Italien eñ andere Landen ghewoon is op te legghen. Gegeven inder Stadt Saragoza/ den 4. Novembris/ In't jaer ons Heeren M. D. XCI.

Ende was ondergheschreven:

De Abt van Piedra. Louis Navarro. Ian Louis de Marcuello.	EL IVSTITIA De Arragon.	Don Ian de Lune. Hieronimus de Oro.

Ende was beseghelt/

Ter eender zijde met	Het seghel van den Iustitia.	ende ter ander zijde met	Het segel vant Rijck.

Ende stont noch laegher.

Door beuel der Heerẽ, Hooch Richter, ende Gedeputeerden van Arragon. *Iuan de Mendibe,* *Notaris ende Secretaris.*	*Door bevel der voorß Heeren, de Hooch-Richter ende Gedeputeerden vã Arragon.* *Diego de Miedes Notaris ende Secretaris.*

SVlcx dat alles wel overwoghen/ van tgeen der verhaelt is; mitsgaders dees' opene brief/ ende de palen van dien; niet en is om hem

Dit alles dan so wel in reden eñ rechten ghefondeert zijnde,

hem te verwonderen/van't oordeel ende sententie/die inde Overschaer vanden Justitia gegevẽ werde/Datmen de wapen schuldich was in handẽ te nemen/ende in handen nam/ tegens t'Castiliaensche Leger. Noch oock van't beginsel twelck de Arragonnoisen begonnen te thoonen/ tot de executie der gehoorsaemheyt van dien. Want de oorspronck van alsodanigen Recht sulcx is/ als ick geseyt hebbe. Eñ de Justitia van Arragon met sijn Overschaer/is de warachtighe/gherechtelicke/ende oppersie Richter van sodanighen oordeel: ende van allen den ghenen die int voorseyde Coninckrijck / tusschen Coninck ende Vassael in verschil mochten vallen. Daer beneven isser noch meer t'welc van grooter consideratie is/ende weerdich om te weten/ tot de Iustificatie deser saeck: te weten dat de Predickers van Saragoza / gheduerende die dagen/die benautheyt ende alghemeyne quellinge/ alle menschen qualificeerden/ dat sy tot de wederstant met de wapenen tegent Spaensche Heyr/ende de bescherminge vã haer Vryheden eñ Rechten van conscientie wegen verbonden waren: ende dat sy daer toe vermaenden/gelijck als tot een werck van deuchden ende verdienste. Ende op datmen dese verclaringhe der ghemoeden niet en legghe opt aensien vande beroerte des volcx: soo weet ick voor seecker/dat de Biechtvaders in haer heymelicke plaetsen de Joffrouwen ende moeders van jonghe Ridders/als die tot hen quamen om in haer Biechten te raetslagẽ/Of sy haer soonen/ ende den gheenen die onder hun stonden toebehoorden te laten/ de wapenen in alsulcken Clachte ende bescherminge te nemen/antwoorden: DAT sy daer in gantsch gheen swaricheyt hadden te maken / dan wel int teghendeel: naedien der gherechtelick oordeel ende verclaringhe voorghegaen was/van den geenen die de hoochste authoriteyt in dat Rijck hadde/om alsodanighe dinghen te oordeelen ende te wijsen. Naedien oock selfs een Secretaris van d'Inquisitie de resolutie vant Rijck als gerechtelick onderteeckent hadde.

Eer dat nv Don Alonso de Vergas te Saragoza quã/ schreef de Coninc/na den 24. Septembris verschepdẽ brieven van danckbaerheyt/aende Ghedeputeerden/aen Ghemeens-lieden/aenden Hertooch van Villahermosa/aenden Grave van Aranda/ ende andere Heeren ende Ridders. Van gelijcken deed ooc Don Alonso/aenden selven/ende aen vele anderen: segghende / DAT sijne comste tot ghenen anderen eynde en strecte/als om na Vranckrijc te trecken/ ende int deurtrecken twee oft drie persoonen te castijden/ende niet meerder: ende om de Justitie te begonstighen die eenichsints ghequetst ende overweldicht was. Hoewel om de waerheydt te segghen, de wetten ende t'vrye Oordeel noch veel meer overweldicht waren. DAT hy op haer Rechten/Vrpicheden/noch op gheen dinck / t'welck tot achterdeel van dien / ofte vant

ende voor den oppersten Richter vant Conincrijc beslotẽ:

Hebben ooc selfs de Predickers tot het selve vverc vermaẽt,

ende in hare biechtẽ aengheraden:

Ia heeft oock een Secretaris vãde Inquisitie de resolutie vãt Coninckrijck, als gherechtelick onderteyckent.

Eer dat nv Don Alonso te Saragoza quam, na de vlucht der Arragonnoisen, Schreef de Coninck aen veel groote personagien gesuyckerde brieven:

Van gelijcken oock Don Alonso, sijnen bloedigen aenslach verbloemende:

vant selve Rijck mocht wesen/niet en docht aen te raken: DAT hy meer Arragoens ghesint was/als alle d'ander/ ende dat hem Godt voor sulcx behoede. Na dese brieven die vol duysent soeticheden waren: (ende noch meerder teghens den ghenen, die hy daer na int meeste jammer brocht:) quam hy aē met sijn Krijchsheyr. Ende so als hy quam/ende inde selve soeticheden volherde/ begon hy veel lieden ghevangen te setten: namelick wt de Clergie/Religieusen/ Heeren ende Ridders/ den Hertooch van Villahermosa/ den Grave van Aranda/ ende andere: waer van de meeste waren/aende welcke de Coninck brieven van danckbaerheydt/ ende Don Alonso belofte van versekertheydt gheschreven hadde. Zijnde de twee leste/ die ick ghenoemt hebbe/ niet alleen ghevangen gewéest: maer oock tegens claren Rechte het welck altoos in sijn ghebruyck ghehouden is/uyt dat Conincrijck vervoert/ende in Castilien ghebracht: alwaer men seydt datse inde ghevanghenisse ghestorven zijn.

Naer vvelcke brieven hy binnen Saragoza quam,

vangende ende spannende die ghene die hy met suycker-brieven bedrogen hadde:

Oock warender ghevangens van Advocaten ende Procureurs: Gevangens vande Gemeensmannen van Saragoza/vanden genē die den Coninck haer Vaderlant op-offerden/ende hem teghens haer/ende t'ghewelt ende de vertoorntheyt teghens henselven/begeerden. Sulcx vermach de passie ende de tweedracht/ ende sulck eenen betaelt het.

Daer na oock Advocaten, Procureurs eñ Gemeens-mannen.

Oock werde de sot ghevanghen/vanden welcken hier vorens ghesept is/op datter alder ley ghevanghens zijn souden. Want ick oock ghehoort heb/ dat hy alreede op de Galeyen is ghebannen gheweest/voort ghene dat hy dien dach gedaen hadde: sulcx datmen segghen mach/ (ghelijckmen op Spaens pleegh te segghen/ Con un loco os tornaijs, Dat is/Ghy zijt met een gheck behanghen:) DAT de Justicie met eenen geck te doen heeft.

Selfs en vvaren de sotten niet vry.

Oock werdender Ghedeputeerden des Rijcx gevangen/ende onder dien oock Geestelicke van dat jaer/ende vant voorgaende. Waer van ick niet laten sal den doodt van eenen van dien te verhalen/ wesende een Canonick van Saragoza. Die selve/so als hy hem ghevanghen sach in die beroerte/ende na sijn oordeel/ende na der waerheyt onschuldich: soo viel hy in een Phrenesie/aende welcke hy bleef: segghende tot dat hy den gheest gaf/ DIT is de Justitie die de Coninck onsen Heer/den Canonick N. laet doen/ hy ghebiet dat hy sterve/ende hy sterft: ende dit segghende stirf hy.

ende noch veel vveynigher de Ghedeputeerdē vant Conincrijck ende de Geestelicken,

onder den vvelcken een goet Canonick ellendelick quam te sterven.

Oock waerender ghevanghens van Vrouwen: Ghevanghens van Lutenantē/Micer Claveria/ ende Micer Espinosa/ wesende Opperste Rechters in Arragon/boven den Coninck/tusschen hem ende sijn ondersaten. Ende dat en was niet ghenoech/want sy deden den selven inde Gevangenis haer Ampt renunceren/of hen beyden/of eenen van henlieden: want daer in ben ick onversekert. Doch ist also/dat syse hebben doen verborgen/ende in desen staet hebben sy hen daer na toeghelaten in haer Vierschaer te moghen keeren om te oordeelen. Hoedanich sal dan dat oordeel wesen: gelijck

Hier nae vangtmen oock Lutenanten,

lijck als de vreeſ' ende gheeſſel is/haer aende ooze ende ſchimme aenclevende. Daer beneven iſſer noch meer tot deſen propooſte: want ſy ſtelden Micer Charles/ ende Micer Tozalva weder in hun Ampten/ die ghene/ den welcken het alderhoochſte Gerecht vande Seventhiene van Arragon/ welcke het gantſche Coninckrijck repreſenteren/ gheoordeelt ende verweſen hadden/ ende van hun Ampt ten eewighen daghen berooft/ om de Rechts overtredinghen ende ongherechticheden/ die de eene tegens Antonio Perez/ ende d'ander jegens anderẽ gepleecht hadde. Zijnde dieſelvighe een oorſaeck van alle de beroerten van dat Rijck/ drie Jaren te voren: ende een oorſaeck vande bederffenis daermen tteghenwoordelijck in ſiet. Deſe hebben weder in haren Staet geſet geweeſt. Zijnde het ſelfde een ſeer bederflickẽ raet/ behalvẽ de quetſinge die de Juſtitie ontfangt: ende dat door de quetſinge diemen de Coninclicke authoriteyt aendoet: overmits men denct/ dat het voor die ſelve een aenghenaeme ſaecke/ ende een dienſt voor den Lantſheer is: Naedemael hy die gheene weder inſet ende loont/ diet gherechtelicke ende volle Oordeel van dat Rijck voor ſodanighe Richters verwees/ ende aſſette: ende de welcke noch Coninck/ noch geheele vergaderinghen van deſe twee partijen/ niet weder connen vergoeden ofte bequaem maken/ ſooder een Man alleen/ of de beſwaerde partije/ teghen ſeyde. Zijnde voorwaer een ſaeck diemen noyt in dat Coninckrijck gheſien en heeft/ ende die ick niet en conde gelooven: Ende verſtaende dat het voorſeecker ſo is/ is het my noch ſwaer om te ghelooven/ overmits t'reſpect datmen eenen Coninck ſchuldich is: ten zy dan om dat het alles noyt geſiẽ en is/ datmen tegenwoordelic in dat Coninckrijck ſiet. Waer in noch meerder ſal weſen/ te weten/ dat alles wat ſy doen ſullen/ crachteloos ende van gheender weerde ſal zijn/ als comende van onwettelicke Richters. WANT die ghene die tot Lutenanten moghen uytghecoren worden/ behooren uyt het ghetal van dien te weſen/ die byde Vergaderingen van Staten/ opghewozpen ende goet gekent zijn. Ende indien deſe afgingen/ eñ door doot ofte affettinghe eenige vande Lutenanten ontbraken: ſo heeft de Juſtitia de macht van drye perſoonẽ te noemen/ ende de Coninck eenen uyt dien te kieſen. Maer laet ons voortgaen in onſe verhalinge/ vant gene daer geſchiet is op de incomſt van Don Alonſo de Vergas. Der werdẽ ooc goederen eñ plaetſen geconfiſkeert/ huyſen ter neer geworpen/ Caſteelẽ verwoeſt: niet alleen vande gevangen perſoonen/ zijnde t'ſelve tegen claren Rechte: (om dat int ſelve Rijck geen Confiſcatie noch verlos van goederen en can vallen/ noch condemnatie in dien:) maer oock van Joffrouwen/ van moeders/ van ghehoude perſoonen/ die daer ſelfs rechte Heeren van dien/ ende Eyghenaerſſen van alſodanige goederen zijn: den welckẽ/ (hoewel ſchoon de mans eñ ſoons hare goederen door miſdaden mochtẽ verlieſen:) de ſtraffe niet

Stellende die ghene in officien ende Staten, die tot ſulcx by t'Coninerijc onbequaem geacht, ende gecondemneert vvaren gevveeſt, om ſeer ghevvichtige oorſaken,

Streckende het ſelve tot quetſinghe van s'Coninex authoriteyt:

ende tot veel grooter inconvenienten,

alſo hare verkieſinge teghens rechten is, (behalven dat ſy inhabyl zijn.)

Men confiſkeert oock goederen, teghens t'Privilegie van Arragon, niet alleen van mannen, maer oock van vrouvven,

niet en mocht aenraecken/noch opgelept werden: gelijckmen ooc hare personen niet aenraecken mochte/ende immers so weynich aen hare goederen. Daerenboven zijnder vele van allen Staten mannen ende vrouwen gevlucht/eñ upt haer goederen geraeckt: eñ onder anderen een Lutenant / eñ dat upt vreese der straf hept/ eñ des uptghelaten onweders. Boven al werde Don Jan de la Nuza Justitia van Arragon gevangẽ / die den openen brief dien ic verhaelt heb onderteeckent hadde. Ende was de Justitie die aen hem gedaen werde seer deerlic/te weten/ datmen hem thooft torte/met dẽ schandelickẽ uptroep eñ naem/diemen hem gaf/ vã dat hy een verrader/ende eẽ vergaerder des volcx eñ Coninckrijcx was. Eñ dat gaeter so mede deur. Sulcx dat alle dese ghevangenissen vande Gedeputeerdẽ/Gemeens-mannẽ/Hertogẽ/Gravẽ/ Heeren/Ridderen/Gheestelicken/eñ van so veel andere personen/ (ic en noemse niet om een hoop te makẽ/want het is alles waer:) nergents anders om hebbẽ connen zijn geweest/dan om dat sy de gerechtelicke resolutien eñ geboden van haer opperste Richters/ gehoorsaem geweest zijn/ofte hebben willen zijn. De Advocaten eñ Procureurs/om dat sy geraden hebben / datmen de wapenen tegens het vreemde Crijgs-heyr mocht eñ behoorde te nemẽ. De Gedeputeerden/om dat sy van plichts wegen/eñ tgeen sy gehouden waren/het versoeck der Requesten voordroegen/twelck henlieden door de ingeseten des Rijcx voorgedragen werde. De Lutenanten/om dat sy oordeelen/naer uptwijsen der wettẽ eñ Rechten des Coninckrijcx: als wesende Richters die op der aerden geẽ Richters en kennen/int t'gunt ic gesept hebbe/dan alleen die gene die ick gesept hebbe: (te weten het Coninckrijck, ofte vergaderinge der vier Staten van Arragon.) De Hooch-richter om dat hy executeerde t'gunt sijn Vierschaer/(de opperste/ warachtige/ eñ gerechtlicke Richter zijnde/) verclaerde/ Men voege hier by tgeen men schuldich is/overmits den eysch vande nieuwe saeck/ eñ vande waerhept/ tgeen hier in gebeurde : want het is seer noodich (hoe welt seer jammerlick is) datment wete. Sijn gevangenis ende executie geschiede aldus, So als de Justitia wt den gewoonlicken Raet van sijn Vierschaer quam/ werde hy van eẽ particulier Capiteyn vã Don Alonsos gesellen/gevangen : (welcke manier van gevangenis oock in een gemeyn ende privaet persoon tegens Rechten is.)
a.c.
Ende van die plaetse af ghinck hy ten huyse van Don Alonso de Vergas/die met hem at/eñ hem ondert mael (niet tegẽstaende dat hy dien dach sterven soude,) anders niet toe en sprack : als dat hy soude gaẽ ten huyse van Jan de Torellas/ welck huys met noch andere tot een gevangenisse gestelt was (niet tegenstaende dat in Arragon geen particuliere gevanghenis en mach wesen :) voor
a.c.
den genen die sy soudẽ gaen vangen. Wesende het selve een grouwelicke ende onmenschelicke saeck : want als yemant sijn broot doot slaet / wat sal dan t'mes doen : Voorwaer men mocht wel
a.c.
segghen

Boven alles vverde de Hooch-Richter van Arragon seer deerlicken ghevangen ende gedoot : om dat hy.

met alle ander Heerẽ

ende onderſaten

sijn Ampt naer rechten bedient hadde,

crijghende anders gheen respijt als tvvintich uyren:

ſegghen inde plaets van Mors eſt in ollâ, Mors eſt in prandio: ofte, De la vida, una comida. Dat is/T'leven/s leet/voor ſpijs men eet. H.
Ter gheſtelder plaetſe ghecomen zijnde, namen ſy hem flucx van daen/ende onder weghen quamen hem Monnicken ende andere van dat gheſelſchap tegen/die op hem ſtouden en wachten/ ende op ſijn Coetſe clommē/om hem aen ſijn doot te helpē. Een ſaeck die noyt geſien is/dat de Biechtvader vanden gejuſticeerden de doot vanden patient eerder weet/dan hy ſelfs. Als ſy nv by hem quamen/ bootſchapten ſy hem dat hy moſt ſterven. Waerop de Juſtitia door natuerlicke beweginge ſeyde. Hoe dat? wien is de Richter van dat Vonnis? Waerop ſy hem antwoordē/De CONINCK ſelfs. Op't welc hy repliceerde/ſeggende/Dat ſy hem de ſententie ſouden thonen. Sulcx werde ghedaen, ende ſy thoonden hem ſommighe regulen met des Coninckx eyghen hant aen Don Alonſo gheſchreven/welcker inhout aldus luyde. Ontfangende deſen/ſult ghy Don Jan de la Nuza/Hooch-richter van Arragon vangē: ende dat ick immers ſo raſch wete van ſijn doot/als van ſijn ghevangheniſſe. Ghy ſult hem terſtont het hooft doen corten/ende laet den wtroep aldus luyden: DIT is de Juſtitie die de Coninck onſe Heer deſen Ridder gebiet te doen/ als eenen Verrader eñ Tſamenroeper des Rijcx/ eñ om dat hy den Standaert teghens ſijnen Coninck opghehevem heeft: Hy ghebiet dat hem t'hooft gecort werde/ende ſijn goederen geconfiſkeert/ende ſijn Caſteelen ende huyſen ter neer geworpen. Die ſulcx doet/die ſulcx betaelt. Ende deſe brief en was van niemant anders onderteeckent als vanden Coninck. Waer wt men ſien can den bedroef- a.c.
den Staet van een Coninckrijck / als de Lantſheeren alſulcken ampt op hen nemen/ dat ſy't bloet Vonnis met eyghener handt ſchrijven. Voorwaer/indient geſicht vanden Coninck/na d'oude a.c.
Wet van Spangien eenen die verweſen is/vander doot verloſt: ſo behoorde haer eens Coninckx hant veel eerder te becommeren/ in't vergeven/ (Hoe veel te meer om den onſchuldighen te verloſſen:) ofte om den ghenen te caſtijden/ die hem raet tot alſulcke ſaken. Hebbende nv den armen ende verſlaghen Ridder dit Vonnis gheleſen/ſo ſeyde hy/Hoe dat? Niemant en can mijn Rechter weſen noch my ter doot verwijſen/als volle Vergaderingē/ Coninc a.c.
ende Coninckrijck. Ende hy ſeyde de waerheyt. Ende ſprac noch voorder: Soo help my Godt / De Standaert is van oudts af ghewevem / ende gheborduert / ende openbaerlicken bewaert tot ſoodanighe wercken: Laetmen den Standaert eerſt verbieden/ dan men den ghenen caſtijdt/ dieſe ghebruyckt. Des niet teghenſtaende voerden ſy hem voort na t'Schavot, ende niemandt inder Stadt en wiſt als ſy hem ſaghen voorthalen ter doodt / wie die ghene was / die der ſoude ſterven, tot dat ſy den wtroep hoorden/

ende anders gheen Vonnis, als een bloedich billetken, met s'Conincks eyghen hant gheſchreven;

Don Jan de la Nuza

vvt cracht van vvelcke hem,

niet teghenſtaende ſijn antvvoort ende Appel,

den/ende dat het papier t'welck ic verhaelt heb/op het Schavot gheleſen werde. Ende dat meer is / vande uyr af van ſijn ghevangheniſſe / tot het punt ende de ſnee van t'ſwaert en verliepen gheen twintich uren: noch daer en werde anders gheen beſchuldinge noch ontſchuldinghe ghedaen/dan ick gheſeyt en heb. De executie was de belaſtinghe / ende de pijn der doot de ontlaſtinghe. Hoewel niemant/ volgende de Rechten ende Wetten van't Coninckrijck van Arragon/ende de eerſte inſettinghe van t'ſelve Ampt/ſijn Richter op aerden/ in tijtlicke ſaecken mocht weſen/ als Coninck ende Coninckrijck: t'welck ſijn Landt-vergaderinghen gherechtelicken verſamelt. Ende hoewel niemant/ volghende t'Godlicke Recht/ van God ingheſtelt / ende onderhouden inde overtredinghe des eerſten menſchs/geoordeelt ofte verweſen mach worden/ſonder beſchuldinghe ende ontſchuldinghe. Ende ſoder langher gheen beſchuldinghe tot der doot ſal weſen/ ſoo en can ick niemant waerſchouwen als alle menſchen. Eyndelick ſoo machmen ſegghen: DAT het Recht ter doot verweſen ende gherichte is gheworden.

t'Hooft afgheſlagen vverde.

Voorwaer men heeft dat ſelve Coninckrijck geſien / ende men ſiet het alſnoch inden alderwterſten ende benautſtē Staet daermen opt Coninckrijck zedert de gheboorte der menſchen in geſien heeft: ende het Recht met ſijn vereeninghe / inde grootſte confuſie ende beroerte diemen opt gheſien heeft. Want al die ghene die ick ghenoemt heb / ende ſoo meenich als daer gheleden hebben / ende noch lijden: ende in dierghelijcke brief kens gevordert ende ghenoemt worden / indien ſy niet ghedaen en hadden het gheen dat ſy deden / d'eene int verſoecken / dandere in haer verſoeck te verthoonen/de andere in't oordeelen naer wtwijſen van Rechten / de andere in ghehoorſaem te weſen: ſy ſouden door de Wetten ende Rechten van't ſelve Rijck by haren eyghen Coninck gheſworen in lijfſtraffe vervallen/ door den eyſch/die eenich ingheboorzen doen mochte / inde Recht-bancken die door die ſelve Rechten / tot alſulcken eynde ingheſtelt zijn. Ende om dat ſy haer van haer Ampt ghequeten hebben / moeten ſijt nv ontgelden. Daer beneven iſſer noch meer om het menſchelijcke oordeel gantſch te doen verlieſen / dat door den ſelven Catholijcken Coninck / die gheene ghevanghen zijn / die haer Coninckrijck naer wteyſſchen van haer plicht dienden / ende de Wetten des ſelven ghehoorſaem waren. Ende dat oock van ghelijcken door den ſelven Coninck ghevanghen werden / die ghene die hem dienden / ende ſijne gheboden ende beden (ghelijckmen inde executie teghen Perez gheſien heeft:) ghehoorſaem waren: ende den welcken hy daer nae danckſegginghen over ſulcks ghaf door ſijne brieven.

Ende

VVelcke injuſtitie ende alle ãdere ongherechticheden, daer dit boeck vol van is,

de Coninck met Hamans galge ſal moeten ſtraffen:

of veel eer God, dien ſulcx ſal deren,

ende die alleen abſoluyt Heer ende Richter is: vviens opperſte oordeel vvy het ſelve bevelen.

Ende dit zijn de ſaecken die my int boeck van Perez van nooden ghe-
docht hebben voorghedraghen te zijn, op datmen uyt dien de Spaen-
ſche huyſhoudinge leere kennen: ende hem voor de gekende wachten.
Want ſy nv meer, als in ſulcx gheconſyt zijnde niet en ſchijnt te ſullen 224
beteren, ten waer dan ſaeck, dat de Coninck ſijn oogen openende/ eñ
vande wolcken des bedꝛochs/ eñ paſſie der vꝛeemden affſcheyden- 225
de/ ende de pooꝛten vooꝛ de waerheyt ende clachten opdoende/ de
galg die Haman tegens Mardocheum opꝛichte/ tegens die ſelfde
Amans ende verſtooꝛders der gemeene ruſt in ſijn Coninckrijc-
ken/ die hem bedꝛiegen ende ſubject houdẽ/ beſtede: ende de begon- H.
nen/ gheexecuteerde/ hangende ende beſloten ſtraf heden/ teghens
ſo veel onnooſelen/ tegens henlieden keerde: op dat God de ſaeck
niet by handen en neme/ als weſende ſijne ſaeck: overmits ſo veel L.
uyterſte reden/ die hem plegen te bewegen ende tot ſulcx te dwin-
gen. Ende boven allen/ om dat de patientẽ alreede in ſijn beſcher-
ming alleen/ ende in ſijn Juſtitie ende warachtich oozdeel over-
ghelevert zijn: als oock om de yver van ſijn eer/ op datmen ken-
ne. DAT hy alleen abſolupt Heer is op der Aerden als inden
Hemel. Sulcx dan verwachtende, ende een yeder, (inſonderheydt alle
Overicheydt,) de wacht bevelende, ſal ick dit teghenwoordich werck,
om alle groote ſchaden te verhoedẽ, beſluyten met de woozden van- 389
den Heylighen Gheeſt.

Noli quærere fieri Iudex, niſi valeas Virtute irrumpere iniquitates, ne fortè extimeſcas faciem potentis.

FINIS.

GOnſtighe Leſer, indiender by ghebreck van ſcherpe ooghen, ſommighe fauten int drucken geſchiet zijn, als een n voor een u, een t voor een r, een v voor een b, een c voor een e, oft daerenteghen, Ick wil v gebeden hebben, die ſelve te verbeteren, ende onſe dwalinghen de haeſticheydt vant werck toe te ſchrijven.

Vaert wel.

